

- 3 **Interferențe**
Gândurile Feliciei
Felicja FILIP
- 4 **Paradigma**
Întoarcerea
Cornel NICULAE
- 7 **Cronica literară**
Aurelian Titu
Dumitrescu –
Noapte de ianuarie
sau poemul continuu
C. VOINESCU
- 10 **Poesis**
Ciprian CHIRVASIU
- 12 **Vitralii**
Un exemplu pentru
totdeauna: El Escorial
Silviu GORJAN

- 15 **Historia rediviva**
Constantin
Brâncoveanu...
G. D. ISCRU
- 20 **Proză**
Petalele simțirii –
problemă teologică
Ioan Dumitru DENCIU
- 25 **Prolegomene**
Un altfel de „NU”
ionescian (II)
Ioan Florin TUINEA
- 29 **Sic transit...**
Privighetoarea
lui Hitler
Cecilia ROMANIUC
- 31 **Calendar**
Iulie

- 32 **Poesis**
Virgil DUMITRESCU
- 34 **Proză**
Dragostea,
dragostea...
Maria MEDEȘAN
- 38 **Rememorări esențiale**
Vizita Reginei Maria
și inaugurarea
la Slatina
a monumentului
Ecaterinei Teodoroiu
Laurențiu GUȚICĂ
- 42 **Restituiri**
George ENACHE
- 44 **Carnet**
Bunica și ochelarii
buclucași
Maria IONICĂ

SUMAR

iulie-septembrie

46	Intarsii
Județele Olt
și Romanați
la concursurile
și expozițiile agrare
organizate
în România sfârșitului
de secol XIX
și începutului
de secol XX
Bogdan BĂDIȚOIU	66	Poesis
George VAIMAN
50	Limba noastră
Sudalma, ca tradiție,
la români
C. VOINESCU	67	Orga de vânt
Psihograme livești (I)
George Nina ELIAN
52	Limba noastră
Mărturii privind
limba strămoșilor
noștri daci
Traian ZORZOLIU	68	Raftul cu cărți
Farmecul elegiilor
din cătun
Ion GEORGESCU
54	Cuvinte din bătrâni
Însemnări privind
evenimente istorice
Dorin TEODORESCU	70	Calendar
Septembrie
61	Calendar
August	71	Miscellanea
Măgarii
Dan Eugen
DUMITRESCU
62	Critice
Codreanu cel tânăr
(II)
Teodor PRACSIU	74	Cronică plastică
Salonul Artiștilor
Olteni
Cristina BACICU-
BOTEZ
		77	Poesis
Marin ENE
		78	Intarsii
Anastase Simu (II).
Un precursor: Nicolae
Mavros
Florin M. POPESCU
		82	Poemul capodoperă
Paris at night
Jacques PRÉVERT

oltart

Redacția

Redactor-șef: **C. Voinescu**
Secretar de redacție: **Cosmin Barcan**
Corectura: **Costel Drejoi**
Tehnoredactare: **Hoffman Design**
hoffmandesign@yahoo.com

Adresa

**Str. Acad. P.S. Aurelian nr. 44,
Slatina,
județul Olt
Cod poștal: 230076
Telefon: 0723 638 840**

Articolele pentru numărul 5 al revistei, redactate în MS Word, cu diacritice, format A4, la un rând, corectate, vor fi trimise pe adresa **oltart@yahoo.com** până la 15 septembrie 2013.

Întreaga responsabilitate pentru conținutul articolelor aparține autorilor.

Revista publică articole conținând doar contribuții originale, din diverse domenii ale culturii.

© OltArt, 2013

Toate drepturile rezervate. Nicio parte din această ediție nu poate fi copiată prin orice formă sau prin orice mijloace, electronic sau mecanic, incluzând fotocopierea, înregistrarea sau orice alt suport de stocare-redare, fără acordul scris al autorilor.

Revistă editată de **Asociația Culturală OltArt**

Proiect sponsorizat de **Editura Hoffman**

Tiparul realizat la imprimaria editurii Hoffman

www.EdituraHoffman.com

Tel./fax: 0249 460 218

0740 984 910

ISSN 2285 – 598X

ISSN-L 2285 – 598X

Gândurile Feliciei

Felicia FILIP

*Mens sana in corpore sano!
Minte sănătoasă în corp sănătos!*

*De câte ori nu am auzit această sintagmă,
concentrată, pertinentă și convingătoare!*

*De la antici, de la Olimpiadele grecilor
ce preamăreau perfecțiunea trupului uman, dar
se și întreceau în versuri și incantații, aflăm că
mintea ordonă trupului să fie sănătos și armonios.*

*La rândul-i, acesta „hrănește” mintea
pentru a fi strălucitoare în toată splendoarea ei.*

*Mi-am repetat adese, ca o deviză, acest
îndemn spre armonie.*

*Dar într-o zi am realizat că enunțul
nu este complet. Oare profesia mea se regăsește
întrutotul cuprinsă în el?*

Cântul, muzica, în genere, se adresează, desigur, minții. Dar sufletul?

*Tatăl ne cere în prima poruncă: „Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău din
toată inima ta, din tot cugetul și din toată puterea ta”; din toată inima noastră – adică
din suflet; din cugetare – cu mintea; și din toată puterea ta – deci cu trupul.*

Și tot religia ne îndeamnă: „Coboară-ți mintea în suflet!”

*Știința recentă a demonstrat că vibrațiile, mesajele trimise de inimă sunt de zeci
de ori mai puternice decât cele trimise doar de minte.*

Și, din ziua aceea, mi-am completat motto-ul:

Mens sana et anima sana in corpore sano!

Să nu uităm că sufletul, doar el, este nemuritor!

Întoarcerea

– pe muzică de Bach –

Cornel NICULAE

În loc de introducere:

„Am văzut tot ce se face sub soare și iată că totul este deșertăciune și goană după vânt.” (Eclesiastul: 1/14)

„Mi-am pus inima să cunosc înțelepciunea, și să cunosc prostia și nebunia. Dar am înțeles că și aceasta este goană după vânt.” (Eclesiastul: 1/17)

„Căci unde este multă înțelepciune este și mult necaz, și cine știe multe are și multă durere.” (Eclesiastul: 1/18)

„Atunci am urât viața, căci nu mi-a plăcut ce se face sub soare. Totul este deșertăciune și goană după vânt” (Eclesiastul: 2/17)

I.

Pun întrebarea: de ce spirite mari ale culturii universale se simt în lume ca **pribegi**, însingurați, părăsiți, neînțeleși și disperați, într-un cuvânt: nefericiți?

Amintesc, spre exemplificare, versurile eminesciene:

Cum n-oi mai fi pribeag

De-atunci înainte,

M-or troieni cu drag

Aduceri aminte.

Sau un catren care-i aparține lui Omar Khayyam:
*N-aș fi venit aicea de-aș fi putut alege
Și chiar dac-aș fi liber, spuneți-mi: unde-aș
merge?*

*Să nu te naști, mai bine-i. Dar cum să evităm?
...Acum însă, că suntem, de ce să mai plecăm?*

Putem continua cu trimeri la poeți, filozofi, muzicieni, pictori etc., care, deși mari creatori, unii având șansa de a se bucura de elogiile contemporanilor, nu se simt deloc confortabil în „ambianță”. Tânjesc parcă după

altceva, de natură mult mai profundă și subtilă ce nu poate oferi niciun om, nicio academie. Ceva dincolo de timp și spațiu care vizează **începutul**, când acestea nu existau.

Se înțelege că pe acești oameni nu-i interesează eternitatea. Este prea puțin. O posedă prin valoarea excepțională a operei lor. Inteligenți și hiperlucizi, cu sensibilități inflamate, ei vor mai mult: **întoarcerea** la starea primordială, starea lui **UNU**. Sunt naturi care resimt căderea în timp sau, dacă vreți, trecerea (creația) de la unu la doi – adică multiplicitatea – ca pe o nefericire cosmică. Fractura de esență dintre unu și multiplu, dintre **principiu** și **creație**, a făcut posibilă apariția omului, respectiv a istoriei.

În termeni religioși este vorba despre Creator > hybris-ul perechii primordiale și alungarea din paradis.

Despărțirea de Creator (UNU primordial) a făcut posibilă istoria, evident în spațiu și în timp, apărute după Big-Bang-ul divin (mutatis mutandis). Prin urmare, actul primar de **independență** adamică este păcatul, este Răul, datorită căruia omul a dobândit o nouă condiție. Divin după **chip și asemănare**, devine un degenerat ontologic și se află, de atunci, într-o permanentă derivă ontologică: este doar om, copie imperfectă (după gândul lui Platon) a lui Dumnezeu, a principiului, a ideii supreme, a prototipului.

Dacă așa stau lucrurile, ce-i mai rămâne omului? Sunt închise toate căile de acces? Nu! Accesul are loc prin recursul la **amintire** și **dragoste**. Oamenii aceștia pe care îi numim **mari, genii, ieșiți din comun** etc. păstrează ceva, în spiritul lor, din magma neînceputului,

din natura-mamă, din – filozofic vorbind – nediferență.

O amprentă părăsită de mult în care atomii mai miros a **Ceea-ce-era-laolaltă**. Nedesfăcut și nediferențiat. Aspațial și atemporal. Fără chip. UNUL – adică, din care au plecat toate (Big-Bang), ba sunt încă, acestea toate, în marș cosmic (vezi deplasarea spre roșu ca fenomen astrofizic!), și la care se întorc toate, mânite, vorba lui Eminescu, de un **dor nemărginit**.

Poeții cei mari, în general spiritele mari, întrevăd această lume din care toți și toate au migrat cândva. O lume a odihnei, a liniștii, a veșnicei dimineți, în care **a fi** nu exista. De aceea, ei se simt în condiția pământească, indiferent de secol, părăsiți, aruncați fără voia lor în lume, adică fără sens: pentru că absolut toate actele umane se raportează la moarte. Noi știm că murim și, prin asta, viața nu mai poate fi **curată**. **Trecerea** nu este pentru ei o petrecere, ci o dramă din care vor să iasă și să se întoarcă la starea dintâi, eliberați de **a fi**.

Poate de aceea marii creatori încearcă să refacă, fiecare în chip propriu, paradisul: nu eternitatea îi interesează, cum am spus mai sus, ci starea dintâi, dinaintea **facerii**, dinaintea despărțirii de E – în doi, în trei, în patru (prin principiul individuațiunii); adică dinainte de trecerea în **nimic**. După ce ai plecat din UNU, întregul perfect, neînceput și nesfârșit, ce urmează **după** – în ordine valorică – nu mai înseamnă **nimic**. Nu are valoare ontologică. Omul trăiește într-o ordine secundă, care, deși este înzestrată cu frumusețe, este degradată evident față de ordinea **dintâi**. Creatorul nu posedă, dar este singurul care poate să dea – **destin**.

Este destinul pe care Eminescu îl intuia precis: acela de **pribeag** prin lume. De aici tristețea, melancolia, **dorul** după reintegrarea în **Marele Tot**. Ce pot spune versurile de mai jos ale poetului nostru național și universal, dacă nu despre sfârșitul pribegiei, al exilului terestru, deci istoric:

*Mai am un singur dor:
În liniștea serii
Să mă lăsați să mor*

La marginea mării;

Omar Khayyam are și el un **dor**, cu rezonanțe demiurgice, de a da o nouă condiție creaturii:

*De-aș fi cu zeii-asemeni, aș arde-ntreaga lume
Și-aș face alta-n care Adam, eliberat,
Să poată lesne-atinge tot ce-un om a visat
Și fiecărui lucru să-i dea nou sens și nume.*

Și totuși, cum poate supraviețui omul **tarat** (ontologic) trăind cu moartea-n suflet, deoarece propria creație în ordinea culturii nu-l face fericit, nu-l scoate din precaritatea existențială (Kierkegaard)?

Golul ontologic și existențial poate fi umplut, pe timpul vieții, cu iubire. Iubirea ca principiu cosmic care-i așază pe doi într-unul, singura **putere** care elimină multiplicitatea pe doi, pe trei, pe patru etc. Nu poți înfrânge moartea decât uitând de tine în ceilalți. Adică producând viață. Pentru că viața nu ține de fizic, de materie, ci de spirit. Spiritul pribegeste, și nu trupul; de sufletul tău să te înduri, acceptându-i nemurirea prin abandonarea în altul. **Altul** nu înseamnă **infernul**, cum zice Sartre, ci salvarea, paradisul. În fond, aceasta este marea descoperire a lui Iisus: plecarea din noi în ceilalți. Dragostea anulează vidul, golul, disperarea; e tot ce-avem divin în noi de pus în fața morții. E salvarea. Să nu fi știut Cioran această realitate simplă? Sau, mai ales, să nu fi trăit, el, care trăia totul la intensitate cosmică, acest mesaj? Înclin să cred că (în afară de refugiul teoretic în sinucidere) nihilismul său era sincer când ne informa că lumea este inacceptabilă, cu sau fără Dumnezeu.

Să revenim însă la tema noastră: întoarcerea la origini. Conștientizarea morții ca negativul absolut, ruperea de esența originară:

*Pe când nu era moarte, nimic nemuritor,
Nici sâmburul luminii de viață dătător,
Nu era azi, nici mâine, nici ieri, nici totdeauna,
Căci unul erau toate și totul era una;
Pe când pământul, cerul, văzduhul, lumea toată
Erau din rândul celor ce n-au fost niciodată,
Pe-atunci erai Tu singur, încât mă-ntreb în
sine-mi:*

Au cine-i zeul cărui plecăm a noastre inemi?

(Mihai Eminescu – **Rugăciunea unui dac**)

II.

Mulți au **simțit** pustiu, neantul, golul absolut. Să ne amintim numai de Bacovia, care, la rându-i, pribegeste:

*O, tu care vei rățăci ca mine
În culori închise, și amețit la pas,
Dus de frumos, de mai bine...
Demult, într-o toamnă, s-a stins un glas.*

(**Nervi de toamnă**)

Este cuprins de un **dor** straniu:
*Când iar începe-a ninge
Mă simt de-un dor cuprins
Mă văd pe-un drum departe
Mergând încet și nins.*

(**Ninge**)

Simte **golul**:
*Un haos vrea să mă ducă
De unic uitând, și de număr –
Un foșnet uscat mă usucă,
Pe-un arbore plâng ca pe-un umăr.*

(**Gol**)

Simte **pustiul**:
*Nimic. Pustiul tot mai larg părea...
Și-n noaptea lui amară tăcuse orice cânt;
Și-nvinețit de gânduri, cu fruntea în
pământ,
Omul începuse să vorbească singur...*

(**Altfel**)

Este unul dintre cei care au **înțeles** că a fi în lume este vacuitate:

*Plouă, plouă, plouă...
Vreme de beție –
Și s-ascuți pustiul,
Ce melancolie!
Plouă, plouă, plouă...*

(**Rar**)

În aceste circumstanțe, poetul exprimă urgența **plecării**:

*Pe drumuri delirând,
Pe vreme de toamnă
Mă urmărește-un gând
Ce mă îndeamnă:
- Dispari mai curând!*

(**Spre toamnă**)

Constatăm ușor că Bacovia sesizează și el **fractura** și devine cel mai mare artizan al pustiului existențial.

Dar arta, creația nu vindecă, ci aprofundează, tocmai prin faptul mărturisirii. Sub soarele vieții, lucizii văd frumusețea florii de vișin drept anticamera morții. Frumusețea lumii nu alină, ci amplifică disperarea, suferința dată de scurtimea inevitabilă a vieții. Având și trăind cu conștiința morții inevitabile, omul superior resimte instantaneu clipa frumoasă ce ni s-a dat ca pe o suferință imensă, de nesuportat. În timp, sufletele acestea zbuciumate, navigând între debusolări de neocolit, doresc, precum Eminescu (pe porți filozofice indiene), ieșirea din timp, **repaosul**:

*Astfel numai, Părinte, eu pot să-ți mulțumesc
Că tu mi-ai dat în lume norocul să trăiesc.
Să cer a tale daruri, genunchi și frunte nu plec,
Spre ură și blestemuri aș vrea să te înduplec,
Să simt că de suflarea-ți suflarea mea se curmă
Și-n stingerea eternă dispar fără de urmă!*

(**Rugăciunea unui dac**)

Prin urmare, tragismul vieții ne îndeamnă la întoarcerea cu fața către o zonă unde nu era nici istorie, nici timp, nici spațiu, nu era nimic, dar era totul concentrat într-o imensă posibilitate, și atât. Mai bine să fim din **rândul celor ce n-au fost niciodată**, vorba poetului. Mă întreb, nu fără emoție, cum ar suna **Rugăciunea unui dac** pe muzică de Bach? Nu simțim uneori că sunetele muzicale magice ale lui Bach potențează cuvinte, judecăți puse în întrebări și, mai ales, în răspunsuri? Atunci, cu certitudine, va trebui să-i dăm dreptate poetului O. Khayyam când spune:

*Sunt clipe când îmi pare că tot ce-a trebuit
Să aflu despre lume de mult am deslușit.
Dar stelele mă mustră tăcut din patru zări:
„N-ai dezlegat niciuna din marile-ntrebări!”*

În loc de încheiere:

„Și am găsit că morții, care au murit mai înainte, sunt mai fericiți decât cei vii, care sunt în viață.” (Eclesiastul: 4/2)

„Dar mai fericit decât amândoi am găsit pe cel ce nu s-a născut încă, fiindcă n-a văzut toate relele care se petrec sub soare.” (Eclesiastul: 4/3)

Aurelian Titu Dumitrescu – Noapte de ianuarie sau poemul continuu

C. VOINESCU

Nora Iuga observa că Aurelian Titu Dumitrescu „scrie o singură carte în toate volumele lui, un singur poem continuu, care poate să înceapă și să se termine oriunde.”

Cu *Noapte de ianuarie*, subintitulată *pastel*, dar trimițând prin titlu, nu întâmplător, la poetul nopților, Aurelian Titu Dumitrescu mai adaugă, în 2013, o verigă poemului său continuu, început în 1982 cu *lubire de pietrar*.

Motivul zăpezii este amplu în literatura română, de la armonia romantică a naturii, în pastelurile Bardului de la Mircești, la ninsoarea bacoviană, ce repetă, într-o altă stare de agregare, potopul biblic – și *ningă... zăpada ne-ngroape*, dar și de la *zăpada făpturii*, a lui Blaga, semnificând legătura prin spirit cu transcendentul, la Ana Blandiana, instauratoarea lirică a purității într-o lume opacă – *Pentru voi am nins toată noaptea... o, dacă/ ați pricepe ce greu e să ningi!*. Neomițându-l, în acest restrâns context, mai ales pe Nichita: *și mă las nins și nu mi-e frig*.

La A.T.D., care îl mărturisește pe Dumnezeu încă de la început de poem, *zăpada urcă în conștiință*, determinând, în urma luptei cu demonul, despovărearea creștină de păcat: *Ninge/ și eu încerc/ să nu dispar sub zăpadă,/ mă ridic, / spun „Tatăl nostru”/ și înaintez încet*.

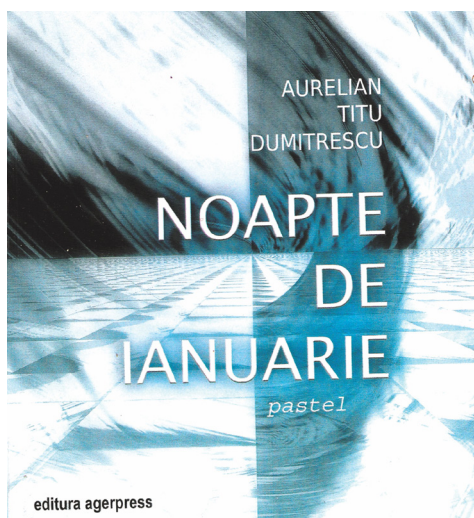
Poetul își reazăză ipostazele existențiale sinuoase nu doar în conținutul impersonal al verbului *a ninge*, ci și în forma sa unipersonală de prezent etern, obsesiv repetată, inducând atemporalitatea, la care se și raportează: *Există numai un timp: / cel al ninsorii sugrumate de haos*.

Invazivă și regeneratoare, zăpada flutură după semnele gândului, determinând o nouă naștere în formă pură, *ca om de nea*, și, pentru că, din această perspectivă, lumea însăși pare de zăpadă, efectul produs nu este doar stilistic: *zăpadă peste zăpadă, / cărămidă de zăpadă / peste cărămidă de zăpadă*.

Profund purificatoare, zăpada izgonește moartea din univers *cu vârstele din toate viețuitoarele*, fiindcă acolo unde nu este moarte nu

este nici timp, iar spațiul însuși se comprimă, săvârșind apropierea de Dumnezeu prin energia astrală *pe care o au / cei înduhovniciți*.

Ninsoarea, ca pretext liric, provoacă o stare de smerenie a sinelui eliberat de acel delict voluntar comis față de Dumnezeu, numit păcat: *Ninge și eu nu mai știu de nimeni, / căci nu mai am/ păcate lumești*. Creatorul însuși se risipește pretutindeni în ninsoarea cotropitoare venind din sus și din jos – *și fulgii de nea / alunecă printre maxilarele umbrelor / ca o salivă sacră* – iar în lăuntrul sufletului

se înstăpânește lumina divină mântuitoare: *Mă topește lumina din mine / și răsuflu ușurat.*

Din întregul poem al izbăvitoareii ninsori se relevă un dor incontornabil de translare absolută în Logos, *căci demonii nu mai au putere / când ninge ca pe suprafața mării*, dar și un început ezoteric de ispășire: *Ninge binecuvântat / ninge cu iertare de păcate / ninge și ne spovedim / acestei ninsori / care încă ne cunoaște!*

La A.T.D., ninsoarea, izvorâtă tămăduitor din lumi deslușite doar de *înduhovniciți*, dobândește funcții biblice, prevestind apropierea de divinitate prin consumarea vremelniceii viețuiri în trup, astfel că nu se mai simte carnea pe oase, oasele – în trup și trupul – pe pământ. Nu este însă inhibată, nici acea teamă ancestrală de infinit, ... *O teamă de alb, / o teamă de umed...*

Și, cum viața alunecă ineluctabil spre veșnicia insuflată de dorul *de un crâng/ pe care nu l-am văzut niciodată...*, sensurile abisale ale vieții nu pot fi decât în acel loc descălcite, *Dar aici/ unde sunt/ încă ninge/ și nu pot deosebi/ apusul soarelui/ de ziua care a fost/ și de noaptea/ în care sunt.*

Imaginarul poetic relevă, pe lângă trăirile bântuite de mister și de adorație mistică, și câteva refugii existențiale, altminteri recurente: iubirea dătătoare de liniște și echilibru, dar și visul, aducător pe pământ de lumi astrale.

Aflăm, dată fiind oximoronica lumină *fărămicioasă a nopții*, că poetul se simte, și chiar este *împlinit și binevoitor*, săvârșind, prin acest atât de firesc curgător poem, o spovedanie rostită fără patos și emfază, menită să îl transporte și mai aproape de absolut.

Supunându-se demn unui creștinesc examen existențial, A.T.D. lasă cuvântul să surâdă tolerant – *ninge cu bunătate / și cu surâs*, inevitabila tristețe pământească fiind învinsă, ori de câte ori se ivește, de aspirația irepresibilă spre absolut – *tot ceea ce se întâmplă / este fără efort: / divinitatea ne iubeste fără efort / și noi ne rugăm / cu ușurință / la Dumnezeu.*

Timpul ninsorii expiatoare este cel al retrăirilor necesare, al recompunerii secvențiale a unui parcurs plin de meandre, al renașterii

memoriei – *ninge și tăciunii gândurilor / mai dau căldură cărnii tinere / de om ce visează la absolut!*, dar este și timpul apropiat *al acestei nopți / atât de înalte / pentru cel / ce călcând / pritocește zăpada*, e timpul intrării în gura deschisă a cosmosului, drept care – *Ninge la sfârșit de mileniu, / ninge la sfârșit de trecut...*

Este foarte greu, dacă nu imposibil, să refaci întocmai textura auctorială, dar un gând mă ispitește să cred că gerunziul *călcând* este selectat, cu intenție ideatică, dintr-un context mai larg, *cu moartea pre moarte călcând.*

Ninsoarea acoperă toate spațiile existențiale, interioare și exterioare, terestre și cosmice, nimic nu rămâne nenins, neatins de albul purificator, elevator, iertător și penitent deopotrivă.

Întregul univers se topește lent și ireversibil în simțurile sale. Ninge pe patinoarul plin de copii, care nu au cedat până acum ispitei (*nu au deprins... niciun obicei*), ninge pe un cântar ce nu poate minți (*lăsat afară*), ninge într-un univers expirat sau peste ce a fost haos, ninge peste troienele deja mai înalte / ca mine, ninge peste formele de proprietate, ștergând, întru atingerea absolutului, pământenele stratificări sociale, ninge peste demnitatea martirilor români, ninge pe unde am călătorit, ninge în orice direcție, ninge în vis, în realitate, sub lună, ninge în *geamurile mari / ale tainei*, dincolo de noi, spre Dumnezeu însuși, dăătorul de zăpezi purificatoare.

Ninsoarea este consonantă cu stările de a fi din noaptea de început de An, din care țâșnesc cuvintele catartice spovedanii, ninge *simplu* ca în *clipa / cu piele de copil / a sunetului neîntors în lumină*, ninge *silabisit* pentru ca *silabele de întuneric / ale ninsorii* să pătrundă grav în suflet, ninge *cald*, înmuind până la deformare vorba, ninge *fără putere*, dar cu forța totuși de a rămâne în sine atâta timp cât ninge *fără prefăcătorie / peste câmpia moartă*, ninge *ca și cum cerul ar visa*, ninge *pur și simplu*, dezarmant, fără nicio potrivnicie a sinelui, supus peremptoriu zăpezii, ninge *nădușit*, fără nicio ieșire, *ca într-o temniță*, ninge *din memorie și cu memorie*, cu memoria *înceată a privirii, / o răsuflare uimită / de sensuri*

diverse.

Este exersată o înălțare a minții, ca parte a sufletului, până la înțelegerea că totul a fost creat într-o stare de armonie deplină, *toate ale lumii / sunt așezate / după regula nămeților / mai înalți decât omul*. Numai căderea în păcat îl îndepărtează pe om de Dumnezeu, înrobindu-l simțurilor, trăitor *la marginea deșertului / acolo unde nu ninge / decât din întâmplare!*

Limitele tragice ale ființei sunt relevate spontan și preventiv prin mijlocirea aceleiași ninsori, dar viscolite, de astă-dată, și dublate de frigul metaforic – *E frig și ninge viscolit, / cei săraci cu duhul / se zvârcolesc fără putere*.

Poetul nu sancționează fapta, rolul său se reduce la relevarea prin cuvânt a delabrării: *Ninge de foame, / ninge de sete, / ninge de patimi nelămurite*.

Ca și divinitatea, iubita este zidită temeinic și protector în sinele poetului, ia parte egală la zbuluc și înălțare, *urcăm amândoi / spre lume / cu bărbia memoriei / în piept...* respiră împreună, unul pentru celălalt, și nu există *faptă a lumii* în stare să despartă cele două suflete contopite într-o cunoaștere prin iubire. Ca și în fața *necunoscutului stelelor*, poetul, inițiat în tainele luminii, trăiește și în fața bucuriei de a

iubi aceeași aprehensiune sacră: *Ninge, iubito, / nu mă părăsi, / venele mele te îmbrățișează, / arterele mele / te povestesc!*

Ideea mântuirii transpare încă de la început de poem: *Un înger a trecut / prin tot ce urmează / să trec eu, / căci ziua de vineri / este în august*, ultimele două versuri fiind reluate cu verbul la viitor. *Vineri* și *august*, din textul poetic au corespondențe în gândirea ortodoxă, unde, îndată după Domnul nostru Iisus Hristos este așezată Maica Domnului. În *Vinerea Mare*, Mântuitorul răstoarnă roșul morții, după cum spune părintele Stăniloae, și o învinge „nu numai pentru că a fost Dumnezeu, ci și pentru că umanitatea lui a fost fără de păcat.” Doar noi, cei cu păcat, suportăm moartea ca pe o consecință a acestuia. *August* este dominată de *Adormirea Maicii Domnului*, cea dintâi între sfinți, curată (vezi motivul îngerului și lait-motivul zăpezii), binecuvântată, mărita, stăpâna noastră, Născătoarea de Dumnezeu, pururea Fecioara Maria (motivul iubirii pure).

Prin Logos, A.T.D. se coboară adânc și dureros în sine, pentru a se putea înălța apoi, decontaminat, spre lumina mântuitoare a Învierii. Fiindcă el moare în sine și reînvie în Dumnezeu.

Ciprian CHIRVASIU

Certitudinea cu picioare lungi

*„Speranța lăsată în lut se joacă în biserica
sufletului.”
(Ondina)*

Bisericile și-au pus lutul deasupra destinului,
înăuntrul lor nu există speranță,
ci doar motoarele ruginite ale sperării,
pe care le mai pornește, rareori,
câte-un mecanic virtuos din fire.

Ondina, va trebui să pricepem o dată
că Dumnezeu nu-i tonomatul de birt,
în care strecori o fisă
și-ți cântă melodia preferată!

Dumnezeu este alt-ceva,
mereu alt-ceva,
până la stupoare.

Iar bisericile sunt marile Lui săli de bal,
unde te invită
la ajustarea reciprocă prin dans:
să știi că și Dumnezeu își schimbă pasul
după noi!
Rezultă dansul perfect.

Dați uitării toate coreografiile învățate de-acasă
și lăsați-vă-n voia Domnului!
Dumnezeu este dansatorul perfect.

El nu se-ncurcă niciodată
nici în tangoul cuiva, nici în păcatul cuiva,
nici în propriile piruete.

Dumnezeu nu calcă niciodată pe bombeu.

Pentru că El este
și secunda
când tu intuiești pasul greșit.

Dacă ai primit cândva o invitație la vreun bal
și te-ai pomenit într-o biserică,
înseamnă că te-ai născut deja.

Dacă începe muzica,
înseamnă că te-ai rugat deja.

Dacă-ai dansat cu Dumnezeu,
înseamnă că ai trăit deja destul.

După bal,
la o cafenea cu violoncelistul,
prieten cu contrabasistul
și cu tipul de la triumphiuri,
bisericele se destramă în oameni,
ca mamele îngenuncheate
sub nașterile care nu așteaptă.

Lutul nu are nimic de-a face nici cu bisericile,
nici cu mamele,
nici cu sufletul cuiva.
Lutul are pești.

Este fundul de mare.

Lutul iese la iveală
după o rupere de apă,
la un crăpat de ziuă,
iar speranța noastră are tălpile obosite
pentru că Dumnezeu este
certitudinea cu picioare lungi.

Să credem profund
în toamnele fără mâini și fără creier,
cum imberbilor li se pare că,
spărgând o nucă,
au deschis o ușă
către cruci de piatră
date cu odicolon.

Speranța înseamnă dezamăgirea de apoi,
bisericele nu sunt decât umerii pe care ne
sprijinim
în căderile luminii,
dovada supremă că trupul nu are substanță
și că nu-și poate inventa singur chipul.

Dacă v-ați fi sprijinit vreodată pe fundul mării,
ați fi știut asta:
Biserica e pește
și sufletul are viscere.

Doamne, Dumnezeule,
îmi permiteți?

Fata din cozonaci

Copilăria stă în semnul cârjei.

Dacă nu ajungeam la pruna uscată,
mama îmi spunea: "la un scăunel!".

Cu scăunelele prin care am ajuns la mine,
Ondina,
aș putea să fac azi
o scară către Dumnezeu,
pe care, în joaca lor gravă,
să ajungă toți pruncii lumii.

Eu sunt alcătuit din scăunele puse unul peste
altul,
ca să ajung la moartea aia
și să i-o dau mamei mele
de Paște.

Și ea s-o pună-n cozonaci.

Dar până acum n-am aflat, Ondina,
de câte scăunele am nevoie
ca să ajung la sufletul tău,

căci, în sufletele femeilor
nu am intrat până acum
decât pe scări de incendiu
și am ieșit pe scările de serviciu!

Fiecare scăunel pe care-l adaug
spre sufletul tău
este un tată ratat.

La tine nimeni nu poate ajunge
pășind pe certitudini.

Drumul către tine ta este pavat cu fragilitate,
deci mi-am lăsat tălpile atente!

Iartă-mă, mamă,
de fata asta,
pe care vei fi nevoită să o pui în cozonaci!

Iartă-mă, moarte,
că, fără de scăunele,
nu ajung la dumneata!

*Poeme din volumul în pregătire „Nimeni, nimic,
niciodată”*

Un exemplu pentru totdeauna: El Escorial

Silviu GORJAN

„Multe lucruri care înseamnă ceva, odată lăsate în părăsire, ajung să nu mai însemne nimic; iar altele, care nu erau nimic, de îndată ce sunt luate în seamă, ajung să dobândească însemnătate.”

B. Gracián

La El Escorial îndemânarea și imaginația s-au împletit în ceva care a ieșit de mult de sub tutela unui popor; generalizările sunt aici permise ca și concretețea cea mai exactă. Devenit patrimoniu al omenirii, acest ansamblu alveolar se constituie ca o expresie a sensurilor pe care omul le poate da trecerii sale prin timp; aici au creat artiști inconfundabili; fiecare, la umbra talentului său, și-a edificat gloria, lucrând uneori în genunchi; s-a acționat și în grup restrâns, iar alteori totul s-a răsfirat într-o participare masivă; nimic nu mai era secret, totul devenise public și mândria de a se realiza ceva unic plutea peste întreaga peninsulă.

El Escorial a avut în realizarea sa modele, referințe vechi, prototipuri prin care o societate își proiectase, mai întâi fragmentar, concepțiile sale asupra omului, a lumii, a puterii și a bogăției. El Escorial este o cetate, o casă, așa cum descrie Alberti în *Famiglia*; este un organism vast, loc de învățături, de meditație, de formare; palatul, colegiul, biserica și biblioteca sunt locuri unde spiritul parcurge trepte în devenirea sa conformă cu idealul unei epoci; aici nu era suficient să locuiască o familie, ci un clan cu toate ramificațiile sale, generații după generații, călugări, savanți,

servitori, anexe etc. El Escorial este o instituție în care se află domenii particulare, precum Casa Regală.

Arhitectura dă aici dovada maturității ei cumulând experiențe de multe secole; deși au fost utilizate toate învățăturile artei italiene clasicele, fanatismul Contrareformei le dă acestora o expresie plastică de rezistență; El Escorial realizează în toată rigoarea și în toată puritatea lui idealul cercurilor intransigente de la Roma și de la Trento.

Aici se caută o unitate în toate și nu se face risipă de senzații, cum se va întâmpla mai târziu la Palatul Regal din Madrid; se caută și se împlinește decorativul dramatic, și nu dramatismul decorativ; despre *plaisanterie* nici nu poate fi vorba; picturile, siluetele umane se detașează aproape ostentativ de cadru, seamănă cu sculpturile colorate, iar caracteristica sculpturilor este monumentalitatea; decorul întregului ansamblu vrea să fie retoric, visează oratoria, dar ingeniozitatea sa este atât de bine temperată, încât stă în picioare tot solemnitatea rațională a clasicismului. Este un stil nobil, savant, echilibrat în mare măsură, clasic. Austeritatea acestuia este atât de bine stăpânită, încât izbucnirile în cornișe,

coloane dorice, ionice, corintice sau frontoane sunt strunite după măsura unei distincții cu adevărat regale. Misticul, raționalul și sentimentalul (nu sentimentul!) fuzionează în monumental. Se știe că umanismul este sentimental, iar misticul, ca și clasicismul, este doctrinar. Religia își asumase sensibilitatea cu mult înainte de Conciliul de la Trento; de fapt, sensibilitatea a fost una dintre căile pe care a ajuns până la sufletul omului de rând; noua atitudine umanist-sentimentală a religiei care se manifestă la El Escorial este consecința unei atitudini practice și teoretice ale cărei simptome se văd apărând cu primii ani ai secolului al XVI-lea; catolicismul, victorios în confruntările religioase, își accentua puterea printr-o și mai directă adresare către suflet și printr-un deosebit avânt către monumentalitate.

Prin artă se urmărea furnizarea unui climat care să-i ducă pe oameni la o stare de efuziune pe care Europa o mai încerca doar în Italia, însă atinsă de un echilibru pe care Renașterea din peninsulă l-a implicat

în sensurile ei. La El Escorial era nevoie de aprofundarea în masă a unui sentiment al dramatismului, al lucrului sau al faptei totale, trăsătură proprie caracterului și sufletului iberic.

Arta știa că este credincioasă platonismului ciceronian și, bazându-se pe acest fapt, putea să acționeze la nivelul conștiinței și al trăirilor. Pentru aceasta, mai mult ca oricând, trebuia să exprime ideea de frumos, și frumosul își asociază ideea de măreție. Când se construiește El Escorial, se credea că arta, prin frumosul pe care-l proclamă, se împăcase definitiv cu Dumnezeu. Tot ce fusese păgân în frumusețe fusese anulat sau se convertise sub semnul crucii, purtând simbolurile sfintelor învățături. Fiind adaptată platonismului, arta care se dezlănțuie aici trăiește prin calitățile sale plastice; este intelectuală și are o măreție incontestabilă; cu timpul, devine prea bulversată de neliniști echivoce și spre jumătatea secolului al XVII-lea ajunge la Baroc.

În ciuda intelectualismului care o

susține, nu alunecă pe panta voinței de a formula numai adevăruri abstracte, ci comunică o pietate de factură populară. În vreme ce la Veneția se răsfăța senzualismul artei laice, la El Escorial arta își proclama măreția printr-un sentimentalism aproape popular și religios, tocmai pentru că servea un ideal sufletesc, moral susținut de tensiune dramatică și altoit pe filonul pietății. Dacă în Europa legendele își consumaseră strălucirile și acum începeau să ațipească, la El Escorial ele sunt încă dulci și artiștii credeau că în ele se află izvoarele civilizației; de aceea, arta care se înfăptuiește la El Escorial curge în mare parte din ele, creând un sentiment de unitate populară, de sorginte comună a unui neam.

În timpul lui Filip al II-lea era încă foarte puternică credința clericilor în virtuțile regulilor și dogmelor; se consuma astfel un ultim reflex al acelei „*plenitudo temporum*”; seninătatea secolelor trecute încă mai era în amintirea celor care se pregăteau să apună; plenitudinea timpurilor și seninătatea vremurilor trecute nu duseseră la împăcarea cu noile exigențe ale rațiunii în afara vieții. Toate acestea aveau să se petreacă după moartea suveranului. Acum se vedea apărând o fisură între viața bisericii și viața artiștilor care se grăbeau să se apropie de laici. După dispariția monarhului, la El Escorial arta devine cât mai personală. Antichitatea cu miturile și epopeile ei nu mai este adusă în fresce și tablouri pentru a fi cunoscută, ci pentru a fi interpretată; subiectivismul deformării avea cale liberă; de ea se folosește și puterea regală și profită chiar scopurile bisericii; călugării iezuiți îl apărau pe Aristotel și îl citau cu plăcere pe Platon; grație preocupărilor și aplecărilor lor intelectuale, ei elaborează doctrinele catharsis-ului, acceptă tragedia și în cele din urmă cred că destinul există; nu se repudiază dulcele, pastoralele, tot ce era socotit ca venind din afara clasicității, a nobleții. Noile generații vor ceva nou și noutatea avea să vină în curând: Barocul. Grație acestuia, arta religioasă tinde

spre înflorit, iar austerul artei profane se simte amenințat de formele debordante ale celei de mai înainte. În secolul al XVII-lea, triumful Barocului este atât de rapid încât ajunge să se instaleze în abații, la curțile papale sau în tot ce ține de biserică. La El Escorial, ajunge să se simtă în voie senzualismul venețian; Barocul proclamă și susține libertăți care în urmă cu câteva decenii ar fi stârnit toate fulgerele și trăsnetele de până atunci ale temutei Inchiziții; stilul înflorit înăscut flamboiant din Țările de Jos este acceptat cu o jovialitate care acum nu mai surprinde pe nimeni. Totuși, libertățile prea mari pe care și le asumau artele în alte părți ale Europei nu se petrec întocmai și aici; manifestările artei sunt aici pândite de un anumit spirit de măsură; regi cerebrali nu scapă total din mâini frâul nepăsării; pe de altă parte, tensiunea specific spaniolă, gravă, arborescentă nu se lasă prea repede convinsă că trebuie să cedeze locul ei unor nesfârșite încercări de desprindere a materiei de concret și de plutire a gândurilor prin sfere în care răsună doar cohorte de iluzii.

La El Escorial, bizareriile, atâtea câte există, nu epatează; piatra sculptată și statuile păstrează încă acel echilibru pe care spaniolul a știut să-l contamineze cu dramatism și să-i insuflă monumentalitate. Ceea ce se petrecea la Roma va ajunge mai târziu și în Spania, însă totul se va grefa pe un spirit inconfundabil; Bernini știa să meșteșugească atât de bine piatra și marmura, încât aceasta semăna cu ceea ce omul avea în suflet și nimeni nu mai văzuse până atunci: nostalgia pentru zbor a gândurilor și iubirea proclamată ca extaz al vieții. Acestora, când vor ajunge în Spania, artiștii le vor adăuga o mare doză de dramatic; cunoașterea de sine nu se produce aici decât în acordurile unei dureri metafizice.

Constantin Brâncoveanu – Basaraba – erou martir al unității și Independenței naționale. Crima politică din 1714¹

G. D. ISCRU

Biruind din nou opoziția pământească/națională antigreco-levantină, avându-i în frunte pe Cantacuzini, dintre care unul, cel mai energic și mai răzbatător, oarecum contradictoriu, Șerban, a ajuns Domn (1678-1688), altfel s-au „pus la cale” problemele Țării Românești. A scris Ion Neculce despre Șerban Cantacuzino că gândea „să fie el împărat”² (al unui Bizanț renăscut, n.n.), iar Nicolae Iorga a interpretat pe cei doi „ț” de pe sigiliu că ar însemna „Țar Țarigradscoi” – ceea ce n-ar fi exclus, ca vis himeric; a fost Șerban-vodă o fire temperamentală, dar actele lui politice nu-l arată ca pe un dezechilibrat și hrănitor de himere. Reținem însă, la el, o soluție de *unire cu Moldova*, dar nu inadecvată momentului, ca odinioară la Vasile Lupu, ci prin metode mai „combinat”, mai „turco-bizantine”, printr-o „alianță” dinastică. Au nutrit, el și boierii pe care se sprijinea, speranța eliberării de sub turci și de aceea i-a fost, discret, de folos regelui Jan Sobiesky la despresurarea Vienei (1683), dar a înțeles bine politica expansionistă a Habsburgilor și a căutat să evite căderea țării sale sub „suzeranitatea” lor. Și numai sub presiunea forțelor imperiale, pătrunse în țară, a trimis o delegație la Viena pentru a încheia un Tratat, dar instrucțiunile date delegației – un program politic veritabil! – erau astfel formulate încât nu puteau fi acceptate de un imperiu acum eliberat de pericolul otoman.

Tratatul puteau să dureze – și se mai câștiga timp! Or, Habsburgii, în euforia victoriei, dornici s-o valorifice din plin, erau foarte grăbiți. Reținem, între altele, că Șerban dorea să fie și în Moldova Domn Cantacuzin – dar, desigur, nu un depravat ca vărul său, Dumitrașcu, pe care n-a ezitat să-l înlocuiască! – ceea ce, firește, „nemții cei mari” au respins, cum consemnează, neprieten, anonimul brâncovenesc. În Domnia lui s-a reluat renașterea culturală. Dacă ar fi numai traducerea și tipărirea Bibliei – un unic instrument de credință și de limbă în sprijinul unității Neamului! –, încă ar fi suficient! În Ardeal a reușit să impună pe mitropolitul Sava Brancovici, fratele prietenului său, Gheorghe Brancovici și a sprijinit ortodoxia împotriva presiunii calvine. Erau gânduri, materializate prin acte politice, firești la un Domn român, pentru Neamul său întreg, în care familia sa de greci, puternic „împământeniți”, se integrase.

A stârnit și adversități, chiar la frații săi, iar la ceilalți boieri ai „partidei” naționale poate și suspiciuni, prin orgolii nedismulate ce puteau evolua în mai rău – și de aici preferința, în 1688, ca Domn, pentru *echilibratul și înțeleptul, mare logofăt, Constantin Brâncoveanu*; și el un Cantacuzin, dar numai „pe jumătate” (după mamă). Pe direcția ideii care ne preocupă în acest subcapitol – ideea unității politice –, întristătoare va rămâne în veci, cum ar spune un

istoric al epocii, disputa politică și neprietenia lui Constantin Brâncoveanu (cu boierii pe care el se sprijinea) cu familia Cantemireștilor moldoveni, în principal cu Dimitrie Cantemir. Parcă regizată de cineva anume, neprieten al Neamului românesc! Era prea benefică pentru țară și pentru întregul Neam, ba chiar și pentru întregul Orient creștin, Domnia lui Constantin Brâncoveanu – și forțele ostile, concertate sau nu, i-au găsit „antidotul”. Iar prințul culturii românești din etapa renașterii naționale, Dimitrie Cantemir, cu planurile lui croite „din cuțite și pahară” (cum spunea Eminescu), a „jucat” pe o asemenea „carte”, deloc potrivită momentului. Au venit apoi Cantacuzinii, cei atât de integrați până atunci în viața și speranțele țării, și au dat „lovitura de grație”, din interior. Turcilor le-a rămas doar să culeagă „roadele”.

Erau de așteptat, de la un prinț al culturii românești, și o înțelegere superioară a situației politice, și găsirea unor căi adecvate pentru împlinirea marelui ideal pe care și el îl nutrea: unitatea politică, în perspectivă și independența. Că a fost un mare patriot – nimeni n-a contestat vreodată. „Hronicul” său a fost carte de câpătâi a atâtor generații de patrioți români din vremea renașterii naționale; rămâne, e drept, nedumerirea pentru teza eronată a ascendenței romane a românilor. Țara și-a cunoscut-o bine – opera sa este cea mai bună probă. A stat însă mult la Constantinopol, ca reprezentant al tatălui, apoi al fratelui său Antioh, cu prietenii în „lumea mare” a unei mari capitale diplomatice, agreat până „la vârf” de „lumea înaltă” otomană și, de reținut, de reprezentantul diplomației rusești. L-au preocupat mult cercetarea și creația. Din plin dotat, a crescut ca un multilateral și ca un enciclopedist. Când venea în țară, de-l cunoșteau cei mai apropiați Curții domnești – consemnează Ion Neculce –, era „nerăbdătoriu și mândru, zlobiv (= zurbagiu, n.n.) la beție și-i ieșisă numele de om rău”. Când a ajuns Domn însă, scrie același, „așa să arăta de bun și de blând! Tuturor ușa deschisă și nemărețu, de vorovia cu toți copiii”. Nu era lacom dar „lucrurile lui poftia să fie lăudate”. Și încă să reținem: „Numai la giudecăți nu pre puté lua sama bine,

poate fi trăind mult la Țarigrad, în streinătate”³. Analiza evenimentelor în care a fost implicat îi dezvăluie și alte insuficiențe în plan politic, fapt care nu poate conduce la atribuirea unei vocații și pe acest plan, de om politic, comparându-l cu marele său contemporan Constantin Brâncoveanu. Nutrea *planuri de unire cu Țara Românească*, el văzându-se aci Domn. Și-a confecționat și o stemă cu acest sens. Gândise la fel și Șerban Cantacuzino, când a acceptat să-l aibă ginere pe Dimitrie Cantemir; fratele, Antioh, urma a rămâne Domn în Moldova.

Domnia lui Constantin Brâncoveanu a fost și rămâne o mare reușită din toate punctele de vedere. Privită retrospectiv, ea ne apare ca un punct culminant al împlinirilor posibile pentru un „demaraj” fericit de aci înainte.

Constantin Brâncoveanu Basaraba a promovat o eficientă administrare a țării, în paralel cu o politică fiscală mai cumpătată. Un sprijin deosebit a dat vieții culturale, pornind de la spiritualitatea creștin-ortodoxă a națiunii și a țării, cu accent pe legăturile naționale și creștine cu Ardealul, sprijin extins însă la întregul Orient creștin. A dus o politică externă înțeleaptă, reușind să „tempereze” adversitatea Imperiului habsburgic. A rămas atent, dar nu rigid, față de energicul țar al Rusiei, ale cărui obiective expansioniste le intuia. A fost corect cu „Înalta Poartă”, suzerană, pentru a nu da loc la suspiciuni. Desigur, l-a îngrijorat pe Brâncoveanu orientarea Cantacuzinilor spre Rusia, dar n-a „forțat nota” în raporturile cu ei pentru a menține un echilibru politic intern în condițiile în care, din 1711, Poarta instalase prima domnie fanariotă în Moldova – sora de peste Milcov, cu care chiar la începutul anului 1714 Domnul Valahiei pregătea o legătură matrimonială pentru o bună înțelegere cu familia Cantemireștilor, ca soluție de conlucrare benefică de aci înainte. Probabil, nu mergea cu gândul că rudele sale de sânge, Cantacuzini, vor ajunge la actul extrem al trădării. Nu-l putea crede capabil de așa ceva pe înțeleptul său unchi, care cândva îl îngrijise ca un tată și acum era prima autoritate a puternicei familii, menținută de voievod pe pârgii importante ale

Puterii.

În acest context a fost asigurată liniștea uneltirilor cantacuzine, întreaga operațiune fiind ținută strict sub control într-o Capitală în care nu se bănuia nimic suspect.

În ce privește raporturile cu Cantemireștii, obiectivul major al Unității politice și al Independenței a generat din nou rivalitate, ca odinioară din cauza ambițiosului Vasile Lupu, iar nu conlucrare pentru a fi găsită o soluție înțeleaptă. Aici, vinovăția, oare ar putea fi atribuită la „paritate” Brâncovenilor și Cantemireștilor? Greu de afirmat. Dimitrie Cantemir a fost o mare personalitate a culturii naționale, foarte orgolios, ca atâția mari intelectuali, dar i-au lipsit vocația și experiența, practica politică, pe care Brâncoveanu, un mecena prin excelență al culturii naționale, le avea din plin. De ce Dimitrie Cantemir n-a căutat, de la început, și perseverent, conlucrarea cu Domnia lui Brâncoveanu pentru marele obiectiv comun? Cât de mult și prin ce l-a convins diplomatul țarului la Constantinopol că „Puterea de la Răsărit” va lua în seamă și propriul lui ideal: Unitatea și Independența. Prin ce l-a convins țarul însuși, Petru I, după „cercul” politic pe care l-a făcut cu prilejul vizitei la Iași? Alianța cu țarul, tânărul Domn o perfectase în mare secret iar când le-a dezvăluit boierilor planul, vornicul lordache Ruset i-a zis: „Te-ai cam grăbit, Măria Ta, cu chematul muscalilor...”⁴. S-a „cam grăbit” în multe mai tânărul de înaltă cultură, Cantemir.

Prin ce l-a convins sultanul Ahmed al III-lea pe Dimitrie Cantemir ca să accepte urmărirea îndeaproape a lui Constantin Brâncoveanu, prinderea în „flagrant” și trimiterea lui, viu, la Constantinopol?

Ar fi fost motivații puternice pentru ca între cei doi mari români (fiecare în felul lui) să fie conlucrare, nu suspiciune și subminare. În acele vremuri grele Imperiul habsburgic era în culmea puterii și încă „opintea” – cum avea să observe Neculce – să-i fie Dunărea hotar, iar fanarioții unelteau intens la Poartă pentru a lua în primire tronurile Principatelor Dunărene, în timp ce factorul politic al Valahiei căuta apropierea de Moldova, unirea cu aceasta

într-o „formulă” adecvată și sprijinea, cât era posibil, Ardealul românesc. Brâncoveanu, spre deosebire de Cantemir, fusese foarte atent la prevederile Tratatului pe care l-a încheiat cu Petru I înaintea campaniei de la Prut a acestuia (1711).

Mai mult și mai imprudent s-au apropiat însă de Rusia rudele de sânge ale lui Brâncoveanu, Cantacuzinii, detașându-se chiar, muncindu-i gândul, confirmat ulterior, ca pe tronul țării să ajungă un Cantacuzin „pur sânge”. Prudența lui Brâncoveanu în raporturile cu Rusia a fost de natură să creeze o tradiție benefică în legăturile românilor, de aci înainte, cu viitorul mare imperiu. Abaterea de la această prudență a fost plătită întotdeauna scump. Dimpotrivă, „stilul” apropierii lui Cantemir a greșit nu numai la formularea – sau acceptarea! – articolelor din Tratatul cu Petru I, dar tânărul Domn nici nu s-a informat suficient asupra forței combative a armatei ruse care urma să fie deplasată pe frontul din Moldova, după extenuantul război cu Suedia. Or, se știe că doar hazardul a făcut ca înfrângerea de la Stănilești să nu se transforme într-un dezastru pentru Petru I. Iată de ce, pe direcția acțiunilor concrete pentru împlinirea amintitelor obiective majore – unitatea politică și independența –, „dosarul” Cantemir va rămâne continuu deschis în fața unei judecăți obiective a istoriei. Căci este ceva nefiresc în conduita lui Cantemir. O cercetare specială încă ar trebui făcută și dusă până la capăt, căci a fost prea dureroasă zădărnicierea unei mari șanse pentru unitate și independență. Deocamdată, noi nu știm ce întrebări trebuie să-i punem lui Brâncoveanu-Basaraba. Toate se precipită spre Dimitrie Cantemir. În ce-i privește pe Cantacuzinii din Țara Românească, în raporturile cu Brâncoveanu, în ultimii ani ai Domniei și în 1714, ei au comis, fără nici un dubiu, cum am spus, o *întădăre*. Chiar dacă nu i-am învinui, în acel moment, de lipsă de patriotism, acceptându-le că printr-un Cantacuzin „pur sânge” ar fi dorit să pună în aplicare un program politic mai bun pentru țară – aceasta implicând, atunci, o imprudentă apropiere de Rusia și crezând ei în „altruismul” viitorului mare imperiu, cum

gândea și Dimitrie Cantemir –, soluție absolut greșită, atunci și în perspectivă istorică! –, *înalta trădare* rămâne.

Totul s-a ruinat când trimisul Porții otomane a venit pentru a-l „ridica” pe Domnul mazilit, Constantin Brâncoveanu (24-25 martie 1714) împreună cu întreaga familie, cu cei patru feciori ai săi în care, desigur, își pusese speranța unei dinastii ereditare în Neamul Basarabilor, întemeietori de Țară. Cu ei a fost luat și marele vistier Ianache Văcărescu. La jaful și la ingerințele otomane, Capitala parcă încremenise!

Au urmat, la Constantinopol, chinurile, în care călăii sultanului excelau, atât înainte, dar mai ales după refuzul nefericitului tată și al feciorilor săi de a se converti la mahomedanism.

Soluția Cantacuzinilor fusese greșită, iar țara a suportat consecințele. *Greșelile în politică sunt crime* – a spus Eminescu. Pentru acea înaltă trădare, Principatele Române Dunărene au plătit nu doar cu secolul de regim politic oprimator turco-fanariot, ci și cu urmările fanariotismului.

În ce-i privește pe Constantin Brâncoveanu și familia lui, după ce suportaseră amintitele chinuri, în ziua de 15 august 1714, într-o sinistră și umiltoare procesiune osândiții au fost duși

pe ulițele constantinopolitane până în piața lalicchioșc din apropierea seraiului, unde a avut loc execuția sub privirile sultanului, ale marelui vizir și ale diplomaților Europei prezenți în Capitala otomană. Del Chiaro, secretarul lui Constantin Vodă Brâncoveanu îi atribuie nefericitului părinte înaintea execuției următoarele cuvinte: „Fiii mei, fiți curajoși, am pierdut tot ce am avut în această lume; cel puțin să salvăm sufletele noastre și să ne spălăm păcatele cu sângele nostru”⁵.

A fost una din cele mai zguduitoare execuții din câte se pot închipui, cel mai cumplit – dacă mai rămâne loc pentru așa ceva! – fiind momentul decapitării feciorului mezin, Mateiaș, copilul de 11 ani, care la ridicarea iataganului s-a aruncat la picioarele sultanului implorând iertare, sub promisiunea trecerii la mahomedanism, dar după ce tatăl său, cu ultimele resorturi și cuvinte i-a spus fiului că „e mai bine să moară de o mie de ori dacă ar fi cu puțință, decât să-și renege credința strămoșească”⁶, revenindu-și din spaima morții, copilul și-a pus capul sub iataganul călăului.

Cantacuzinii, în anii imediat următori, au încercat să se disculpe în fața acestei tragedii, dar întreaga desfășurare a evenimentelor îi acuză fără echivoc. La scurt timp, acum (ne) înțeleptul stolnic Cantacuzin și fiul său Ștefan, ambii preadoritori de Domnie cantacuzină în Valahia, și-au primit „răsplata” din partea Porții otomane: după mai puțin de doi ani au fost executați amândoi din porunca sultanului, care a adus și-n Valahia, ca domn fanariot, pe același Nicolae Mavrocordat, cu care în 1711 îl înlocuise pe Dimitrie Cantemir în Moldova.

Iar Principatele Române dunărene au plătit acea crimă politică nu doar cu cei peste 100 de ani de regim politic oprimator turco-fanariot, ci și cu urmările fanariotismului.

După instalarea Domnilor fanarioți – înalți slujbași ai Porții otomane! –, pe ei, în general (cu foarte puține excepții!), nu se mai putea conta pentru împlinirea amintitelor obiective majore românești – unitatea politică și independența. În această privință, grija pentru soarta Principatelor a rămas în seama opoziției

naționale antifanariote. „Jumătate din epoca fanariotă ne aparține” – constatase Nicolae Iorga (citată din memorie), în sensul că, în Divan și în alte demnități cei mai mulți boieri au fost români, iar dintre ei s-a recrutat opoziția națională antifanariotă. *„Boierimea românească* (în acest interval, n.n.) – se constată într-o foarte bună lucrare de cercetare – *este surprinzător de unitară din punct de vedere etnic*” și – se spune mai departe – *„această unitate etnică explică în mare măsură poziția ei națională și consecvența cu care a militat pentru crearea unui stat românesc unitar și independent”*.⁷ Domnii fanarioți care au avut „momente” de atașament la cauza națională, au fost – nu mulți! – fie dintre cei care și-au revendicat originea românească, fie aromâni (români din Sudul Dunării), dar au fost cazuri izolate.

Vor fi conștientizat Cantacuzinii de atunci răsăpunderea lor pentru înalta trădare și pentru tragedia care i-a urmat?

În concluzie, sprijinitori ai lui Mihai Viteazul – acesta, cu paternitate cantacuzină, dar și, poate discret interesați într-o „restaurare” a Bizanțului, prin el (nu avem proba expresă a unei „îndoctrinări”) –, integrați apoi în Principatele Dunărene, deveniți oameni ai pământului în Valahia prin numeroasa familie a viitorului mare postelnic Constantin Cantacuzino; ajungând – paradoxal! – chiar să conducă „partida” pământească/națională împotriva celei greco-levantine; dând Valahiei jertfe din neamul lor, dar și un Domn energic, Șerban, cu planuri mari, unele chiar prea mari, în sufletul lor totuși bizantin se va înfiripat ideea unui Domn „pur sânge”, de care să fie absolut siguri că va merge până la împlinirea idealului bizantin. Chiar dacă era o conjunctură politico-militară primejdioasă – o nouă confruntare a imperiilor peste îndelung râvnitul Spațiu al Daciei! –, ideea cantacuzină se va fi maturizat sub domnia nepotului de soră, înțeleptul și prudentul Constantin Brâncoveanu Basaraba și a cuprins însăși mintea prea învățatului stolnic Constantin Cantacuzino, sub ochii și îngrijirea căreia crescuse dotatul nativ Brâncoveanu, care îi spunea chiar „tată” (tatăl adevărat fusese asasinat în răscoala seimenilor), în sfârșit, ideea aceasta a antrenat apoi întreaga familie în marea ingraturitudine și înalta trădare din 1714, *crimă politică* urzită cu discreție și perseverență sub care a căzut importanta șansă a unei noi „*restitutio Daciae*”, ca la 1600, pe linia planului dacic autohton de Unitate, Independență și Demnitate care ne-a traversat istoria și care încă ne motivează.

1. Subcapitol din cartea autorului: *Începutul Renașterii naționale moderne în istoria României*. Ed. Nicolae Bălcescu, București, 2007, p. 119-125, revăzut

Nota Bene: „Cognomenul *Basaraba*, care apare în titulatura oficială a Voievodului, este element de legătură cu dinastia ereditară a Valahiei, Basarabii, iar aceasta cu tradiția dacică a „Sarabilor” (v. Iordanes, *Getica*), categorie superioară din care strămoșii daci își alegeau regii și sacerdoții.

2. Ion Neculce, *Opere*, ed. G. Ștrempel, Ed. Minerva, București, 1982, p. 295

3. *Ibidem*, p. 516-517

4. *Ibidem*, p. 540

5. Șt. Ionescu și Panait I. Panait, *Constantin Vodă Brâncoveanu*, Ed. Științifică, București, 1969, p. 291

6. *Ibidem*, p. 292

7. Vlad Georgescu, *Ideile politice și iluminismul în Principatele Române, 1750-1831*, București, 1972, p. 20, s.n.

Petalele simțirii – problemă teologică

Ioan Dumitru DENCIU

1. Cum de nu-l recunoscuse imediat? Și cum să se desprindă acum așa de repede? Priveliștile din jur se suprapuneau atât de exact priveliștilor inimii, de parcă nimic nu se schimbase. Încep să se înfiripe, și unele și altele, din clipa cunoașterii Dulcillei și cresc... până la marginile simțirii. Adică, până undeva în pânzele nebuniei chiar. Oștean de o vreme, dar nefericit din copilărie, nu întâlnise iubirea nici măcar ca formă distantă, de amforă în care îți sprijini plinătatea privirii, bucuros și fermecat. Nutrise doar doruri și niciun obstacol nu le oprise. Unora, zarea nesfârșită le pria, pierderea în fără-zăbavă le îngrășa cugetul; lui – nu. Sufletul său cerșea, la nevoie, un simplu popas. Voia să se lege de o firimitură. Să vadă pe urmă dacă se putea numi satornicie, însă pe moment să încerce. Iar a încerca i se părea un privilegiu pe care nu i-l oferise niciuna din lumile parcurse în goana vârstelor sale de până atunci. Era bărbat zorit spre treizeci de ani, pățise multe, dar Patima nu-l cuprinsese.

Și încrengătura stelelor dădu un mugur. Mugurul se făcu floare. Și floarea aceea fu smulsă din rădăcini și purtată, ofilită aproape, către Mare. Menită, poate, a se mistui în pânțele peștilor sau pescărușilor, știut fiind că vietățile astea sunt surprinzător de carnivore. Cine să se împotrivească menirii? El scria la registrele negustorului Apaturios și nu presimțea nimic. Se încurcase cu Cynthia, mironosița, și tot degeaba. Se lăsase sedus de cea mai mică și mai activă dintre Apaturii, Helena, și gustul searbăd – de nechemat în niciun templu – nu-l părăsise. Apoi, deodată...

Exodul goților Gaathei, mândra femeie zdrențuită, purtând la sân cenușa celor douăzeci și șase de martiri, arși în biserica pe care o slujise în chip de diaconiță. Alergase (alergau) în Imperiu, ea ca să astruce în pământul credinței sfintele jalnice rămășițe, ei – restul comunității – să se pună la adăpost și să-și scoată din oase groaza băgată de Athanaric și de copoii săi, Atharid, Wingurich și ceilalți.

Vestea nu-l cutremurase și chiar vederea năpăstuiților nu-l răvășise deloc. Împietrit la suflet, împărtășea opinia că venirea încă unor nemâncăți, pe deasupra și străini, nu va face decât să sporească flămânzeala generală și să provoace ciocniri. Problema credinței, deviza unirii creștinești la bine și la greu, îndemnul la iubirea semenului nici nu intrau în socoteală. E drept că în sine n-au răbufnit, ca în rândul populației, pornirile acelea de fiară care își simte halca de stârv amenințată – oștenii erau cât de cât hrăniți –, însă nu-i cel puțin ciudat că rămânea nepăsător la zbaterea băjenarilor de a îndupleca pe unul și altul, civil ori militar, administrator sau proprietar, prefect ori fruntaș al locului, către necazurile lor?

Când au pierdut nădejdea vreunui ajutor, au întrebat de Wulfila și nimeni n-a vrut să-i îndrume. Gloata se strângea în jurul lor ca la circ și câte un neghiob hohotea. Mai lipsea să arunce cu piatra.

Neașteptatul noroc pică, totuși: din partea ducelui Iuniu Soranus. Cu o fermitate demnă de un om mare, sfâșie urzeala neînțelegerilor și a disprețului și... îl chemă. Tocmai pe el!

Cu ce ochi privea soarta acelor pribegi? – îl iscodi, rușinându-l fără s-o știe.

Se bâlbâi, alunecă în lături cu întreaga ființă de la lumina feței comandantului. Căuta să scape. Fu ținut strâns. I se aminti de unele dăți când se dovedise destoinic întru ajutorarea oamenilor, ca un adevărat creștin. În sfârșit, îi porunci:

„Vei duce pe străini în mănăstiri și-i vei sili pe călugări să-i hrănească, iar pe ei să mănânce orice, măcar că e perioadă de post. După aceea, pe maica diaconiță adu-o la mine! Cu cenușa martirilor și cu fiica ei, Dulcilla Constans.”

Avea cu ea o fată pe care o chema astfel? – se miră în gând. Și ce nume la un popor barbar! Dar se abținu să pună întrebări.

Plecând la datorie, se mustra încă a nu fi fost în stare să fugă de atâta cinste. Însă în același timp își simțea curiozitatea un pic ațâțată: în fond, cum arăta o gotă tânără și sălbatică, în ciuda botezului său creștinesc și a făloasei porecle latine? (Căci nu-i venea să creadă că acela era adevăratul nume.)

Și, iată, acum nu doar nu mai poate s-o revadă (în minte), să-și spună cum arăta (arată), ci și să hotărască asupra felului ei de a stăruii sau a se depărta de sufletul lui brusc chinuit, de a fi negură ori lumină. Dăruindu-i-o, maica Gaatha este mai simplă, mai limpede, se lasă exprimată de cele câteva cuvinte, rostite destul de curând și repetate, prin care îmbrățișa, deși de neam nobil, vinovata morală a sclavului:

„Ia-o, chip al zeului războiului, o ia! Deoarece fără tine ar fi ca și moartă, poți să ți-o aduci jerftă oricând! Dar mai bine ar fi s-o păstrezi ca pe o ofrandă vie, nesfârșit de plăcută! Dumnezeu atât a avut nevoie de ea: să ne treacă prin Marea Roșie. O va chema la Sine dacă și când tu o vei lepăda!”

„Nu-mi trebuie, codoașă bătrână!” – s-a trezit că strigă, aproape s-o palmuiască. Dezgustându-se cumplit de misiunea primită. Gândindu-se, totuși, că putea să fie la mijloc o neînțelegere din cauza amestecului de vorbire

latină și barbară. Ca apoi să se convingă: acel lucru infam voise să-l spună! Și să se simtă, vai, măgulit, gădilat în orgoliu! La mai puțin de o zi de pândiri reciproce și neliniște din partea femeii ce nu părea să priceapă motivul îndărătniciei și mâniei lui, nodul fiind tăiat cu cuvintele:

„Dacă tu o disprețuiești sau ești o imagine falsă a zeului luptător și bărbat, o voi așterne la picioarele altuia. Pentru ea nu există scăpare. Nici cale de întoarcere. Să cadă în ghearele siluitorilor de suflete? Aici, chiar dacă i se va frânge inima, i se va sfâșia trupul, nu-i veți desfrâna sufletul, știind că nu-l aveți la îndemână. Și va rămâne în pământul credinței. Și o vom slăvi veșnic ca Nemuritoare Frumusețe. Iar fratele său Arimerius va domni la păgâni cu îndrăzneală, gândind că steaua sa geamănă pâlpâie dincoace. Amin!”

«Nemuritoare Frumusețe» era palidă. Avea trăsături regulate, care nu se întipăresc în memorie. Un farmec cuminte, bătând mai degrabă în retragere – și amenințat cu nimicirea de uimitoare slăbiciune a corpului – decât pregătit să se reverse asupra cuiva. Numai că lucrurile păreau să vibreze la apropierea ei. Să împrumute ceva din strălucirea, altminteri lăuntrică, a unei ființe nebănuite, nebănuitoare de primejdii și cu atât mai puțin de propria forță. O ființă pe care a început curând s-o caute și s-o viseze. Prins în capcana Gaathei, a scrupulelor lui cu dus-întors sau și, mai târziu, a geloziei față de Vella?

O, Vella! De ce i se năzărea că singur slujitorul, credinciosul câine de pază, deșălatul animal de povară al cetei, puricosul împins cu piciorul de toți, inclusiv de mărinimoasa maică, avea mereu drum deschis spre inima fetei? Se folosea de el? Se folosise? În ce împrejurări? Cum? Se putea profeți în legătură cu viitorul? Deoarece când și când, în momentele cele mai grele, se pierdeau cu privirile unul în celălalt, topiți ca într-o sete oarbă, și nu se desprindeau decât cu mare părere de rău. Totuși, o înviore se petrecea în amândoi. Dulcilla devenea mai senină; se întâmpla să și glumească scurt,

gâfâit și – culmea! – să-l învrednicească pe el, oșteanul, cu o atenție mai caldă. Îl trimitea pe Vella la plimbare sau pur și simplu îl strângea ușurel de mână, nesinchisindu-se de prezența cețoasă a robului.

Și după? Adică după ce împărțita diaconiță – între grija pentru comunitate, odihnirea moaștelor, soarta fiicei și a fiului rămas printre dușmani (de același sânge) – a ales soluția propusă de ducele Soranus, cuprinzând întoarcerea ei, și Vella s-a uitat ultima oară în ochii fetei, trăgându-și apoi peste cap gluga zărilor getice (ei spuneau «gotice»).

Întrebarea sună nerușinat, aproape porcos, precum răsetele tovarășilor de arme «dumeriți» când el nici n-o atinsese spre a se încredința de existența neîndoielnică a acelei făpturi. Chiar și după ce ea l-a încurajat, și stătuții băgători de seamă au rânjit, tot nu era sigur de nimic. Acum înțelege că focul mocnea, dar atunci se aricea la bătaia pe umăr a câte unui camarad și la clipirea lui «complice» – „mergem la fecioare, ai?!” – și căuta să se ascundă sub masca indiferenței. Dar nu poți întotdeauna să-ți tăinuiești obrazul în casa armelor, la popotă, în dormitorul comun. Ca să pună capac aluziilor, lăsă altuia sarcina de a-i așeza pe goți în locul stabilit, jură să nu-l afle niciodată, cedă onoarea de a însoți la Dunăre pe Gaatha, Vella și compania și se oferă să conducă o urmărire de hoți în ținutul Tropeenilor^{1*}.

Întors fără ispravă, își mușcă mâinile. Primește necrâcnind muștruluiala unui sutaș pe care nu dă doi bani, șeful său. Sângerează la gândul că... Binevoitorii sar din șanț și unul îi strecoară în ureche: „Goții au fost duși Colo, amice!”

Nu mulțumește. I se aprind călcâiele. Nu cere voie nimănui. Nu se mai îngrijește de aparențe. Dispare în noapte. Când reapare, scaldat în noroi și sudoare, este în bordeiul Dulcillei.

La lumina opaițului, în aer rânced,

tremurător, Cineva se bucură de sosirea lui. E singură; sunt singuri. Se îmbrățișează searbăd, în grabă. Ea îi pune pe laviță – n-a avut timp să-și înjghebeze o masă – cina ei. El înfulecă și tace. Și iarăși sângerează. Uscăciunea sa nu se face simțire fluidă. Clipele se scurg chircite. I se oferă ca o sclavă, în puține cuvinte, nealese, și parcă în virtutea unei înțelegeri încheiate. Nu primește. Ca să treacă durerea și încurcătura, se interesează de ceilalți. Ea se ridică și, simplu, îl plimbă printre bordeie. Pe cât se poate ghici prin întuneric, sunt așezate într-o râpă sau o groapă de gunoaie. N-au măcar un câine. Câteva luminițe, un foc într-o parte, de unde se aude o schilavă gălăgie. În alta, o rugăciune izbucnind țișată, înfricoșătoare. Un plânset de copil, undeva în spate. Nu-l pofteste în nicio cocioabă. Întorși în a ei, face un gest nebunesc: i se aruncă la picioare și, strângându-i spasmodic genunchii, întreabă: „De ce nu mă vrei, stăpâne, de ce? Ca să nu mă ajuți?” Apoi, liniștindu-se un pic: „E departe Cyzicul?”

Pe drumul către Cyzic – pe uscat și pe mare – e altfel: umbrele se rostogolesc în șa și pe punte, groase, întâmplările se acumulează cu fum de smoală, zarea nu se zărește, chiar odată ajunși. Episcopul primește urna cu cenușă, vădit mișcat de silințele lor «supraomenești» în slujba credinței, în care el însuși nu pare neclintit. Îi laudă și le urează un destin fericit, prunci iluminați de Duhul Sfânt... Pruncul din fiecare dintre ei roșește, arhiereul nu bagă de seamă pentru că tocmai atunci tușește (sau de aceea o face, că a citit în sufletele lor?) Cât despre martiri să n-aibă grijă și să comunice ducelui asigurarea: altarul noii biserici va avea grozave temelii și lăcașul se va numi «Al celor 26 de martiri de neam gotic».

Dar, într-o noapte cu lună frumoasă, ce împrumuta mereu pletele și brațele Dulcillei, când chemările lumii crescuseră atât de mult, înfățișându-se firești și fără păcat, n-au mai rezistat și...

1* Din jurul cetății Tropaeum Traiani (azi Adamclisi).

2. Ciudat foșnea satul acela! Ca din trecut, din vârful degetelor demonilor sălășluind în fiecărele copac, neobligați să și le plieze în semnul crucii. Dovadă că era același? Sfântul Sava nu săvârșise minunea și moartea sa rămăsese fără rezultat, iar el nu ridicase niște moaște, ci oseminte obișnuite, care întăresc poate pământul dar nu-l înnobilează? Problemă teologică (a se prezenta marelui prieten Ioan Hrisostomul cu primul prilej): trupul ales, jertfit, sfințește doar locul depunerii, nu și pe al prăbușirii? Dacă, de pildă, ești doborât într-un șanț și nimeni nu-ți află rămășițele, acela nu devine și el un altar sui generis? Sau, vorbind în termeni de viață, e mai vrednic de cinstire patul în care te odihnești decât lespedea pe care ai căzut istovit? Ba încă, în greșeală și cădere în păcat nu se străvede aceeași economie divină ca în apropierea de mântuire? Grele întrebări, de când, de teama panteismului, universul s-a desființat. Poate ar trebui să recitească din înțelepciunea lui Origen și Evagrie Ponticul.

Însă satul foșnește. Deși acum creștinat, vântul are ceva păgânesc, urletul câinilor de asemenea, o răgușeală ce îi trezește în amintire sintagme ale nefericitului Ovidiu în legătură cu geții, scandate împreună cu Apaturos, fostul său patron: *vox fera (ferina), barbara verba, murmur in ore, rigidos Getas, duros (diros, ferox) Getas, trux Getes, fera gens*^{2*} și celelalte. Așadar, nu e adevărat că *Totus prope mutatus est sermo*^{3**} cum spune Quintilian, de vreme ce el, desprinsul, mai este în stare a pricepe. Și ce-i grăiește bobul de aur înlăcrimat, cules din albia râului?

Că nu se poate trăi în ruptură.

Că ar trebui pusă sub obroc, ca smintită, orice forță care vrea să schimbe totul, din rădăcini, în numele oricărei rațiuni sau (chiar) credințe.

Că spre mai bine, mai drept, mai

adevărat, nu se trece pe punți subțiri, înjghebate la repezeală, ci pe poduri trainice la care au trudit generații și, la nevoie, prin albi.

... Dar prea multe gânduri curate sunt bănuite de erezie! Păduri întregi de vinovăție se ridică, roase și pipernicite, pe munți de vinovăție; holde de buruieni rele se întind pe ogoare de vinovăție; puroiate, vietăți de aprigă miasmă se înalță sub stele boboșate. Unii, simțind aceasta, se închină iute și rostesc Doxologia mică, și fantasma dispăre. El nu îndrăznește s-o facă, de frică să nu-i dea consistență. Se teme să nu i se citească în cugetul atins de vină? La ce i-ar folosi, când Ochiul de Sus îl ațintește?

E cu neputință ca de la El să emane duritatea sau răceala. Cine a prins în închipuirea sa omenească Principiul Absolut, descoperindu-l un soi de satrap, preschimbat uneori într-un titan al indiferenței? Dacă ar fi așa, n-ar induce fapturilor pudoarea, căci n-ar intra în intimitatea lor, nu i-ar muștra prin propriile lor simțăminte și cu vorbele lor, nu i-ar lăsa pe urmă să judece cu mintea lor și să încerce să-și îndrepte singuri greșelile.

O divinitate care scaldă în rușine, curățindu-i ca într-o baie de aburi, era și zeitatea strămoșilor săi. O asemenea divinitate, adevărat că puțin zdruncinată, este încă a acestor dragi păgâni pe care se duce să-i convertească și una de același fel așteaptă – dacă așteaptă – ei. Să-i sperie cu un Dumnezeu atotputernic și atât de sever, că nu îngăduie salvarea decât după nesfârșite încercări și practici ascetice?

Chiar satul acesta cufundat în noapte, lui îi trezește un zeu corector al greșelilor de altădată, nu unul pedepsitor al păcatului. Și nu poate să doarmă, nu de vinovăție, ci de rușine. Și, în măsura în care Dulcilla reînvie (pentru sufletul lui, căci ea, pentru altul, trăiește), zeul acesta îl ceartă că n-a știut s-o păstreze, smulgând-o primejdiei rupturii. Nu era nevoie nici măcar să se creștineze – i-o spun buzele ei, acum ușor amorțite. Nu era nevoie să deslușească în ea niște rune și să creadă a fi urgent să le tâlcuiască în alte semne sacre – îi

2* Amatorul de umanoare și le va traduce singur, cu sau fără ajutorul dicționarelor.

3** „Modul de exprimare, aproape tot, s-a schimbat”.

șoptește trupul ei, ațipit și dezvelit întâmplător, deșteptând o uluitoare foșnire de petale în mătasea... gândului. «Păgâna» bucurie – alungată de predestinarea lui? Care tocmai ar fi fost servită prin acceptarea cuminte a acelei ofrande naive, ca un prim pas?!

Venind să culeagă rămășițele sfântului înecat în Buzău, nu ea l-a împins la actul pios. Firesc, a vrut să-l însoțească, mânată de dorul de neamul ei, dor repede transformat în durere, fiindcă mama Gaatha murise, Vella fusese ucis cu pietre încă de-atunci, la întoarcere, iar fratele Arimerius dispăruse fără urmă. Însă iubirea, cum nu trece prin credință, nu se împacă nici cu durerea; ar risca să se confunde cu slăbiciunea, de o parte, și cu mila, de cealaltă. Dragostea își este propria credință, liberă să se lipească de pământ sau să se desprindă spre cer, creându-și un eter al ei, neapărat fericit. Și cum n-ar fi astfel, de vreme ce e un sorb desprins din marele vârtej al iubirii divine?

Decurge că simțirea însăși este sfântă. Și nici o matematică cerească nu e sfântă, dacă nu-i simțită. Și se simte cu trupul și spiritul, în același timp. Ca în vis. Vinovat că veghea n-a rămas vis este cel care, înspăimântat de libertatea sa (totuna cu plinătatea sa), și-a înălțat din sine un stăpân, când simplu ar fi fost să se potrivească la plinătatea altuia (alteia), și amândoi la Plinătatea cea Mare. S-a socotit infirm, când de fapt era necopt la suflet și umbla prin lume cu obrăzar de cal.

Să fugă cu Dulcilla undeva la capătul pământului, la antipozi, ar fi dorit la un moment dat, dar își dădea seama că ar fi chinuit-o și acolo, bănuind-o de supunere din datorie și cerând nesățioase „confirmări” trupești.

Atunci a luat decizia convertirii. Credea că înlătură ultima piedică spre ființa ei, dar vai!...

3. Se vede adăpostit în mlaștină, în împrejurarea întoarcerii cu moaștele și cu scrisoarea Bisericii «Goției» către Biserica din Capadocia – marea sa ispravă de păgân, care i-a adus prețuirea unui episcop (Bretanion), un rang de invidiat în oaste (centurion) și dragostea părintească a unui sfânt (Vasile cel Mare). Și, deși se află cu ea, ațipit într-un somn iepuresc, re trăiește simțămintele și gândurile omului singur. Cade în golurile lui. În amețeală, pricepe a fi avut alături o mască, dar și aceea s-a topit sau, cine știe, a rămas pe malurile prăpastiei. În vârtejul prăbușirii n-ai timp să te uiți în urmă. Ți se face greață ori simți bucuria atracției hăului, și ai și ajuns la fund. O izbitură, și sari buimăcit. Te trezești acasă sau în pustie. Dacă ai fi murit (vremelnic), ar fi fost altfel: ai fi văzut, printr-un soi de dedublare, ce lași îndărăt. Așadar, nu muriseși. Și întâmplarea te înfățișa doar pe tine, într-o ipostază puțin onorabilă: de jivină în mocirlă. Dispăruse îngerul.

Ca, după o clipă, ea să se găsească totuși acolo, și el... Năpraznic schimbat, să spună „eu” pentru un altul și „el” pentru un eu cunoscut în cele mai mici amănunte, în intimitate, însă străin. Din fericire, nu era decât un nou vis, fie și cu semne de boală.

Și a bolit. Mai întâi în Cezareea Capadociei, vreme de o lună, pentru care i s-a făcut un maslu necanonic, apoi la Tomis, apoi la Durostor. Aici în căutarea „credinței” sau a „credincioasei”?

Famula bătrânului Wulfila îl întâmpină prietenește, îl îndeamnă pe calea aleasă (de el), nu-i refuză o secretă îmbrățișare, nu pricepe că datorită ei... Și fuge – sau așa i se pare – de cununie!

Jignit, încalecă și călărește bezmetic prin noapte. O părăsește. Mai târziu, află că s-a căsătorit cu un got oarecare, ce nici măcar n-a găsit de cuviință să se creștineze.

Fragment din romanul „CREȘTINĂTATE”, în pregătire

Un altfel de „NU” ionescian (II)

Ioan Florin TUINEA

Treptat-treptat, acțiunea lui Eugen Ionescu de a îndepărta perdeaua de fum de pe ochii occidentalilor în legătură cu realitatea est-europeană în general și românească în particular a dat roade. Așa că, în timp, Ionescu a devenit o autoritate în domeniu, neexistând manifestare dedicată ororilor comunismului la care să nu fie invitat.

Un inventar complet al acțiunilor ionesciene în această direcție nu e doar greu de făcut, dar el ar ocupa prea mult spațiu editorial. Prin urmare, ne permitem a selecta câteva dintre demersurile care au avut cel mai mare impact.

Ar fi, în primul rând, articolul apărut cu ocazia vizitei lui Nicolae Ceaușescu în Franța, în 1980, text în care Eugen Ionescu denunța regimul tiranului de la București, primit atunci de Giscard d'Estaing, președintele Franței. Articolul ionescian, ca și conferința de presă a Ligii pentru Apărarea Drepturilor Omului în România (LDDHR), a avut ca rezultat boicotarea vizitei de către presa franceză, astfel încât niciun ziar nu a putut fi arătat lui Ceaușescu, afară de foaia economică – „Les Échos”. (12)

La 2 decembrie 1987, emisiunea lui Frédéric Mitterrand pe canalul unu al Televiziunii Franceze („Permission de minuit”) era în întregime dedicată evenimentelor explozive din Brașovul lui 15 noiembrie 1987. În platou se vor afla Monica Lovinescu, Paul Goma (care nu va uita să vorbească despre lunga rezistență anticomunistă din Carpații românești), istoricul Matei Cazacu, Sanda Stolojan și Vlad Georgescu, cașigazetaradela „Le Monde”, Amber Bousoglou. Cu acest prilej, Marie-France Ionesco va citi un

mesaj al tatălui său, din care reproducem un fragment: „Aș dori să le pun o întrebare atât celor care ne ascultă, cât și altora: cum se face că un criminal care nu are norocul de a fi șef de stat este, uneori, arestat și condamnat, în vreme ce crimele unui șef de stat rămân nepedepsite? N-ar fi oare de datoria noastră să creăm un fel de Înalță Curte, alcătuită din șefi de stat și de guvern, care să aibă autoritatea de a judeca un alt șef de stat și de guvern și de a-l condamna în cazul în care se dovedește că acesta este un criminal? Iar pe deasupra, un criminal dublat de un incapabil – asemenea lui Bokassa, Amin Dada și a celui mai vulgar și mai răufăcător dintre toți – Ceaușescu?” (13)

Dar poate că intervenția cea mai consistentă a lui Eugen Ionescu în sensul denunțării situației tragice a poporului roman sub dictatura comunistă o constituie mesajul prezentat în fața Conferinței Comisiei Politice

a Parlamentului European, din 21 februarie 1989. Bolnav fiind, marele slătinean nu s-a putut prezenta la Bruxelles pentru a-și susține pledoaria, fiind reprezentat, ca de obicei, de fiica sa, Marie-France, „... care simte românește, a învățat românește și vine adeseori în țară” (14). Cu acest prilej, după ce făcea o severă radiografie a lipsurilor crunte cu care se confrunta poporul român (de la alimente, medicamente și produse de elementară igienă până la privațiunile dure la care erau supuși românii în planul furnizării energiei electrice și termice), E. Ionescu conchidea: „În momentul în care construcția Europei devine realitate, există o țară care se află în planul cel mai nefericit al existenței sale, în pragul dispariției sale ca popor, în pragul ieșirii sale definitive din Europa... Iar a ieși din Europa înseamnă a ieși din istorie, ambele fiind îngemănate! Cum să nu fii solidar cu aceste voci care au curajul să se ridice în România? A nu le auzi, a nu le sprijini ar face din noi vinovații care nu au venit în ajutorul unui popor aflat în pericol.” (15)

Marele dramaturg s-a implicat personal în campania pentru apărarea drepturilor omului, fiind ales președintele CIEL (Comité des Intellectuels pour une Europe des Libertés); în această calitate, alături de secretarul general al CIEL, Alain Ravaud, le-a cerut intelectualilor, artiștilor, oamenilor de știință din Franța și din Europa să întrerupă, atâta vreme cât va ține valul de represiune din România, orice contact cu instituțiile oficiale românești, orice primire a unor reprezentanți oficiali, orice vizită în această țară.” (16)

„Chiar dacă libertatea nu va cădea din cer, tot din cer va sfârși prin a veni probabil, adică de la dumneavoastră înșivă.” Aceasta era fraza cu care E. Ionescu încheia primul congres al Comitetului Intelectualilor pentru Europa Libertăților, ținut la Paris în 23 și 24 iunie 1978. Nota, referitor la acest strălucit eveniment, Monica Lovinescu: „Faza prin care Eugen Ionescu încheia primul congres CIEL ar fi de neînțeles dacă am ignora că abreviația CIEL dă în limba franceză corespondentul cerului nostru

românesc. E nevoie de o certă doză de curaj pentru a constitui un comitet cu o asemenea siglă în Parisul tuturor ironiilor, al spiritului însuși de ironie. CIEL și-a putut îngădui grupând atâtea nume de prim-plan, încât orice urmă de ironie se șterge de la sine.” (17)

Cei o sută de intelectuali – francezi și străini – se reuniseră sub direcția lui E. Ionescu nu doar pentru a denunța (în viziunea lor) apropiatul deces al comunismului de dincolo de Cortina de Fier, ci și pentru a identifica mijloacele necesare pentru readucerea pe harta Europei unite a țărilor „cufundate în aberația totalitarismului și în rușinoasa uitare a Occidentului” pentru că „o altă Europă se desenează azi, disidenții Răsăritului alăturându-se intelectualilor apuseni spre a-i lărgi dimensiunea până la hotarele ei firești spirituale în așteptarea celor geografice.” (18)

Acest congres a fost nu doar un moment de glorie personală pentru E. Ionescu, ci și dovada unei exemplare lucidități politice. Sloganul congresului a fost lansat de marele dramaturg: „Solitari din toate țările, uniți-vă!”. Totul sub un moto emanând de la Jean-Jacques Rousseau: „Libertatea și odihna sunt incompatibile: trebuie ales.” (19)

Ionescu a contribuit cu toată influența sa la punerea sub acuză publică a regimului lui Ceaușescu într-o vreme când în România domneau frica și tăcerea. A semnat numeroase manifeste, antrenând numele unor personalități din lumea literară și artistică, a susținut apelurile Ligii (LDDHR) din Paris pentru eliberarea persoanelor persecutate, pentru Doina Cornea, pentru părintele Gheorghe Calciu-Dumitreasa, pentru Dorin Tudoran, pentru minerii din Valea Jiului, pentru sindicatul liber SLOMR al doctorului Ionel Cană, dar și pentru opoziții din celelalte țări comuniste.

Eugen Ionescu s-a pus în slujba Mișcării Goma cu toată competența și autoritatea sa. Astfel, proaspătului expulzat i-a fost alături în prima săptămână a anului 1978 la conferința de presă organizată de editura Seuil pentru lansarea cărții sale „Cutremurul oamenilor”. (20)

Este momentul în care, împreună, vor anunța ca pe un fapt ieșit din comun pentru observatorii occidentali, constituirea în România a primului sindicat liber: SLOMR – Sindicatul Liber al Oamenilor Muncii din România. Tot atunci vor face cunoscute către mass-media franțuzești și străine (*Le Figaro*, *Le Monde*, *France Inter*, *France-Presse*, *Newsweek*, *Témoignage chrétien*) numele primilor 20 de membri ai acestui sindicat, în speranța de a-i pune, astfel, la adăpost de arestări sau dispariții. Tot ei vor prezenta presei lista cu semnatarii scrisorii către Conferința de la Belgrad, despre a căror soartă la acea dată nu se mai știa nimic, oferind, totodată, lista celor ce semnaseră scrisoarea către postul de radio „Europa liberă” din rândul greviștilor de pe Valea Jiului asupra cărora regimul de la București declanșase o cruntă represiune.

Prezentându-l pe Goma-scriitorul, al cărui talent era negat a priori la București de către scribii roșii, E. Ionescu a spus: „E în același timp interesant și trist să vezi că scriitorii români nu s-au eliberat de frică. Ei trăiesc într-o lașitate constantă pe care nu putem să le-o reproșăm, deoarece cine știe ce-am face noi înșine într-o situație asemănătoare. Nu-i învinuim, constatăm însă că printre ei nu există disidenți în afara lui Paul Goma. El este un mare scriitor român care n-a fost publicat în România pentru că – pretinde cenzura – scrie prea prost. Ei bine, francezii, care se pricep la literatură, n-au găsit că e un scriitor fără talent. Francezii l-au publicat” (21), iar în prezentarea cărții, în „*Le Monde*” din 9 martie 1979, același E. Ionescu nota: „Cartea lui Goma nu prezintă numai un interes documentar privitor la situația din țară, ea este o mărturie vie despre slăbiciunea și forța umană, despre lașitate și curaj.” (22)

Aceeași cronică la volumul „Cutremurul oamenilor” îi permite, în deschidere, lui Ionescu să facă o descriere laseroidă a situației românului de rând sub comunism: „Cuvântul <tremblement> se traduce în românește prin <tremur>, dar și prin <cutremur>, și aceasta e adevărata semnificație a cuvântului, care vrea să însemne spaimă, groază, dar și seism,

catastrofă. Subtitlul cărții: <Se poate trăi astăzi în România?> pare superfluu și rizibil, căci este vizibil că se poate trăi în România și aiurea, indiferent cum: ca muncitor la banda rulantă, ca vagabond, ca prizonier, ca cetățean supravegheat și persecutat. Și aceasta de îndată ce ai un ideal, de exemplu libertatea sau dreptatea. Se poate trăi și la adăpostul precar al tăcerii și demisie. Spun că este un adăpost precar pentru că în România niciun om care vorbește, oricât ar fi de tăcut și neînsemnat, nu este definitiv la adăpost de ceea ce se numește justiție socialistă. Oricine poate fi arestat fără să știe de ce, căci toată lumea e vinovată; din moment ce toată lumea e în pericol, e mai bine să vorbești, să ieși din acest socialism al tăcerii.” (23)

Acest îndemn la curaj și responsabilitate civică pentru concetățenii săi opresați venea pe fondul unei analize psihologice profunde pe care Ionescu o făcea poporului său. La 21 februarie 1977, comparându-l pe Goma cu Soljenițan, Eugen Ionescu exclama: „Evident, (Goma) n-are suprafața lui Soljenițan, fiindcă nici România n-are suprafața Rusiei Sovietice. Dar este moralmente de aceeași talie. Și poate că e și mai tare, pentru că există o inerție românească, un fel de fatalism românesc, de nepăsare metafizică.” (24)

Este perioada în care E. Ionescu își asumă pe deplin originile românești, confundându-se cu suferința alor săi. Acum, academicianul francez nu pierde ocazia de a identifica rădăcinile răului din patria sa de origine. Prin urmare, răspunde discursului ceaușist adresat, la 17 februarie 1978, „trădătorilor de țară” și celor care vor să emigreze, cu toate că vor fi „exploatați”, în Occident. Nepierzându-și umorul, care-l salvase din atâtea situații complicate, E. Ionescu își începea scrisoarea deschisă către dictatorul de la București astfel: „Domnule Președinte Ceaușescu, știi foarte bine că toată țara românească este nemulțumită de dumneata. Ești destul de bine informat și băiat destul de mare ca să știi bine lucrul ăsta. Atunci de ce să continui să stai la cârma statului și să indispui pe toată lumea? Mai bine ți-ai da demisia.” Și,

BIBLIOGRAFIE

1. „Profesioniștii” – emisiune TVR1, realizator Eugenia Vodă; interviu cu Monica Lovinescu
2. Sanda Stolojan – „Exilul intelectual la Paris”, „România literară”, nr. 47 (7 – 13. 12. 1994), p. 10
3. Monica Lovinescu, Eugen Ionescu – „Contestația în Răsărit”, în „Caiete critice”, nr. 1 (38), 1991, pp. 26-27
4. Sanda Stolojan – op. cit.
5. Monica Lovinescu – „Posteritate contemporană. Unde scurte III”, ed. Humanitas, 1994, pp. 13-16
6. Idem – p. 93
7. Ibidem
8. Ibidem
9. Monica Lovinescu, Eugen Ionescu – „Contestația...”
10. „Evenimentu zilei”
11. Sanda Stolojan – „Exilul...”
12. Ibidem
13. Monica Lovinescu – „Est-etice. Unde scurte IV”, ed. Humanitas, 1994, p. 385
14. Victor Ursu
15. Cornel Buteanu – „Un altfel de <NU> ionescian” (II), „OltPress”, nr. 833, 18 martie 1993, p. 2
16. Monica Lovinescu – „Posteritatea...”, pp. 86-87
17. Idem, pp. 37-38
18. Idem, p. 40
19. Paul Goma – „Culoarea curcubeului 77”, Biblioteca Revistei „Familia”, Oradea, 1990
20. Monica Lovinescu – „Posteritatea...”
21. Eugen Ionescu – „Paul Goma – un Soljenițan român”, revista „Transilvania”, nr. 1-2/1992, Sibiu
22. Paul Goma – „Culoarea...”, p. 386
23. Monica Lovinescu – „Seismograme. Unde scurte II”, ed. Humanitas, 1998, p. 140
24. Ibidem
25. Monica Lovinescu – „Posteritatea...”, pp. 72-73
26. Sanda Stolojan – „Nori peste balcoane. Jurnal de exil parisian”, traducere din franceză de Micaela Slăvescu, revăzută de Sanda Stolojan, Humanitas, pp. 290-291
27. Victor Ursu – „OltPress”, an III, nr. 500, 3 decembrie 1991, pag. 4

ca într-o veritabilă piesă de teatru plină de umor negru, încheie astfel: „Pot, dacă vrei, să-ți fac o chemare și sunt sigur că, odată ce-ai pleca de la putere, guvernul ce ar veni în locul dumitale ți-ar da voie să pleci, dumitale și soției dumitale. Și ați veni amândoi la mine și v-aș găsi o slujbă și ați vedea că nu sunteți mai rău plătiți decât toți cetățenii francezi care lucrează.” (25)

În același context, meditănd la condiția umană, Eugen Ionescu spunea, cu referire și la ceea ce se întâmpla în România sub dictatură: „Se pune, în clipa de față, întrebarea dacă libertatea se poate învăța, dacă se poate preda libertatea. Eu cred că da, și profesorii de libertate sunt pilde vii. Acești eroi ai literaturii, acești eroi pur și simplu au apărut în vremea din urmă, și printre ei se află Paul Goma.”

Conștiință vie, român sadea într-un Paris cosmopolit și libertin, E. Ionescu, cel care-și primea oaspeții din țară aflați în tranzit prin Franța sau concetățenii din exil cu bucate românești: „Dejun la Ionescu. Sarmale, cataif”. (26), s-a bucurat alături de neamul său de momentul Decembrie 1989, dar, seismograf ultrasensibil pentru noile unde ale conștiinței sociale și politice din România postrevoluționară, și-a dat rapid seama că transformările structural în societatea românească nu sunt cele atât de așteptate.

Așa se face că-l vom găsi solidarizându-se cu „Golaniada” din Piața Universității în primăvara lui 1990 (este celebră telegrama sa de adeziune, în care se declara „golan-academician”).

Și, în același context de NU total pentru niște realități românești postdecembriste pe care le definea, poate exagerat, neo-bolșevice, se situează și refuzul său de a fi primit în Academia Română atâta vreme cât aceasta nu a fost purificată de niște nume odioase, cu pronunțată încărcătură ideologică de coloratură comunistă, care pătau, în viziunea sa, conștiința și spiritul neamului său.

În felul acesta, „Eugen Ionescu n-a mai revenit în România pentru cei 40 de ani pe care i-a detestat. Însă, adevăr evident, din toată emigrația română, cel care a protestat cel mai puternic împotriva dictaturii a fost El. Un protest total. În epoca noastră e o prezență, un mesager, un om care pune degetul pe rană și ne cheamă: <Oameni, priviți-vă-n față!>”. (27)

Privighetoarea lui Hitler

Cecilia ROMANIUC

Afirmația că istoria o scriu învingătorii este binecunoscută și nimănui nu i-a trecut prin cap să conteste acest adevăr. Numai că, deși general acceptată, sus-zisa afirmație e rostită automat, fără ca cineva să se gândească, de fapt, la drama ascunsă în spatele cuvintelor. Și nici la adevărurile derivate ce rezultă de aici. Pe cine să mai intereseze drama învinșilor care nu au niciodată dreptate? Învingătorul ia totul! Și mai ales îl condamnă pe învins fără să-l asculte, chiar și atunci când, de ochii lumii, mai simulează un proces. Mai contează acel principiu elementar „audiatur et altera pars” („ascultă și cealaltă parte”), considerat, implicit, pentru conceptual de „drept”? Da’ de unde! Așa stau lucrurile în istorie, în politică, în viață, ba chiar și în literatură. Eventuala dreptate a învinșilor rămâne în umbră, ascunsă undeva, în culise.

...Și așa au stat lucrurile și cu Octavian Goga, pus la index până prin anii 60 ai secolului trecut, deși, în fond, poetul fusese un prizonier și o victimă, în cele din urmă, a iubirii pentru o femeie care, pentru a-și satisface ambițiile ei personale, l-a împins în politică, între alții, și în brațele lui Carol al II-lea, și apoi în brațele morții. Astfel că acela care la început de veac XX sângerase sufletește pentru pătimirile ardelenilor săi a ajuns să sângereze la propriu și, în cele din urmă, să dispară din prea mărunte și meschine cauze, consecință a nefastelor acțiuni ale unei femei fatale, Veturia, nimeni alta decât cea de-a doua soție a poetului. Și, fiindcă suntem încă prizonierii unor idei care

ni s-au inoculat, și anume că opera lui Goga își pierde treptat din valoare pe măsură ce acesta se antrenează în încâlcita și falimentara politică interbelică ce a dus la dispariția, după nici trei decenii, a României Mari, să încercăm să descifrăm culisele istoriei și literaturii, pentru a-l reășeza pe poetul și omul politic Goga acolo unde îi este locul.

Căci bardul de la Rășinari poate fi numit și el, pe urmele lui Mihai Eminescu, POET NAȚIONAL. Într-un alt timp istoric, e-adevărat, dar tot național, pentru că a ars la ceeași flacără a iubirii de țară, sintagmă astăzi mult prea demonetizată, ba chiar căzută în deriziune. „Privighetoare a României” pe scena Bayreuth-ului wagnerian de la începutul secolului trecut, recrutată încă din 1914 ca agentă secretă a Berlinului, Veturia Goga a urcat, cu vremea, toate treptele ierarhiei din umbră a nazismului.

Metamorfozată în „Privighetoarea lui Carol al II-lea”, eminență cenușie, Marea Doamnă a dictaturii antonesciene l-a slujit pe Hitler, către care și-a „ciripit” propriul soț, dar și pe Carol al II-lea, pe Mareșal, ca, de altfel, pe toți cei din staff-ul celui de-al III-lea Reich, și i-a condus cu sârg la pierzare.

„... (Veturia) și-a conspirat destinul pentru a culege laurii puterii. Cu orice preț, cu orice risc.”

Aprecierea de mai sus îi aparține lui Mircea Goga, nepotul poetului, cel care aduce la lumină tulburătoare documente și dovezi, cu învoirea împricinăteii, ba chiar la dorința ei expresă. Orgoliu post-mortem? Poate. Mircea

Goga, ca de altfel întreaga familie a poetului, nu și-a iubit mătușa, ba chiar dimpotrivă, dar aceasta l-a fascinat prin obsesia ei de a domina, de a controla desfășurarea istoriei și a vieții celor din jur, prin răutatea ei și prin talentul de a disimula, deși a pozat mereu jucând rolul femeii supuse, model de soție iubitoare. După 1945, Veturia Goga a colaborat și cu temuta poliție politică sovietică, indiferent cum se numea ea atunci: GRU, NKVD etc. A colaborat cu Petru Groza, Ana Pauker, Alexandru Nikolski, Boris Gruenberg, Emil Bodnăraș, Walter Neulander-Roman și mai ales cu temuta Securitate. Datorită acestor relații, fosta doamnă de onoare a reginei Maria, fosta adulatoare a Elenei Lupescu, fosta Văduvă Națională a avut cea mai mare pensie din țară în timpul regimului comunist, și-a păstrat castelul Ciucea și privilegiile de castelană, în ciuda faptului că fostul soț a fost mult timp pus la index pentru activitatea sa politică, iar familia acestuia a avut mult de suferit.

Veturia a deturnat sensul multelor acțiuni benefice ale lui Goga pentru poporul român, i-a întunecat memoria, l-a vândut și, metaforic vorbind, l-a ucis, ca pe mulți alții. Dar mai ales l-a trădat, cum i-a trădat pe toți cei care nu-i mai erau de folos într-un anumit moment al vieții. Întrebarea care se pune însă, apropo de culisele istoriei, este dacă opera poetică a lui Goga a avut într-adevăr de suferit din punct de vedere estetic, rămânând în culisele istoriei literare. Răspunsul nu poate fi decât unul singur: nu, opera sa poetică, dar și cea politică, rămâne luminoasă, chiar dacă unora și altora le-a plăcut să-l condamne fiindcă... istoria o scriu învingătorii. Goga a fost învins, eliminat fizic, dar moralmente rămâne un învingător.

E adevărat, prin contribuția directă și a Veturiei, alături de cea de cea a Marii Britanii și a Statelor Unite, România a fost părăsită în brațele „prea-iubitoare” ale URSS, iar românii l-au „ales”, ca altădată evreii, pe Baraba, nu pe Iisus. Sau le-a fost impus, nu mai contează, cu

contribuția aceleiași Veturii, în acel neinspirat și nefericit august 1944. Goga „plecase” însă din 1938 și n-a mai apucat să vadă nenorocirea. Dar lecția lui de patriotism rămâne. E drept, noțiunea aceasta și-a pierdut consistența, pare desuetă, depășită de noile realități social-politice. Istoria societăților umane, și cu ea și cea a românilor, cunoaște niște constante. Dar și niște variabile. Și clopoțelul de alarmă al fiecăruia ar trebui să sune atunci când se repetă alianțele contra naturii, când se unesc sisteme absolut incompatibile ca geneză, structură, scopuri, metode și, mai ales, ideologie, în scopul stopării Ideii Naționale, atât de dragă lui Goga și pentru care s-a jertfit.

...Și nu e deloc depășită păstrarea ideii naționale, chiar într-o Europă Unită. Căci europenismul nu trebuie să fie doar o variantă bine mascată a mai vechiului internaționalism proletar. Ar însemna că ne reîntoarcem la acel fatidic an 1944, că avem deasupra capului o armă cu două tăișuri. La urma urmei, și Hitler voia tot o Europă... unită. E drept, unită cu ajutorul tancurilor Panzer și al escadrilelor de Focke-Wolf. Și al Gestapoului. În 1938, anul morții lui Goga, Gestapoul românesc dubla serviciile secrete oficiale ale țării, slujind interesele unui singur om și pe ale metresei acestuia. Țara intrase în dictatură. Și soluția nu putea fi decât cea pe care o propunea Goga: naționalismul dezrobitor. Ceea ce, în concepția lui, însemna, în primul rând, a spune adevărul, pentru ca „Din umbra zidurilor” să nu cumva să răsunе „Cântece fără (de) țară”. Vezi cazul Ucraina – octombrie 2007 sau Italia – noiembrie 2007. Nu, opera lui Goga nu e depășită. Nici cea poetică, nici cea politică. Doar că unora le-a plăcut să vadă negru acolo unde era doar alb. Alb strălucitor, culoarea luminii. Fiat lux!

Iulie

- 3 iulie 2012 – a murit, la Reșița, prozatorul **SEBASTIAN PANAIOT** (n. 15. 03. 1949, Iancu Jianu)
- 3 iulie 1923 – s-a născut, la Caracal, prozatorul **NICOLAE PAUL MIHAIL** (m. 19. 03. 2013, Sinaia)
- 4 iulie 1941 – s-a născut, la Stoenеști, poetul și gazetarul **VIRGIL DUMITRESCU**, pe numele adevărat **VIRGIL DUMITRU**
- 5 iulie 1868 – s-a născut, la Slatina, institutorul și istoricul **GEORGE POBORAN** (m. 11. 10. 1925)
- 5 iulie 1944 – s-a născut, la Slatina, prozatorul, poetul și publicistul **PAUL DOGARU** (m. 8. 04. 2012)
- 6 iulie 1939 – s-a născut, la Strejești, istoricul **MARIN FLORESCU** (m. 25. 03. 1986, București)
- 8 iulie 1968 – a murit, la București, prozatorul și eseistul **PETRE PANDREA** (n. 26. 06. 1904, Balș)
- 9 iulie 1913 – s-a născut, la Slatina, istoriograful, traducătorul și eseistul **TRAIAN-MIRCEA BIJU** (m. 1989)
- 16 iulie 1939 – s-a născut, la Slatina, poetul și eseistul **CAIUS TRAIAN DRAGOMIR**
- 20 iulie 1874 – s-a născut, la Celei-Corabia, istoricul și teologul **NICOLAE DOBRESCU**
- 22 iulie 1936 – s-a născut, la Găneasa, istoricul literar **VASILE SANDU**
- 23 iulie 1914 – a murit, la București, istoricul și teologul **NICOLAE DOBRESCU**
- 23 iulie 1951 – s-a născut, la Corabia, sculptorul **EMILIAN NUȚU**
- 23 iulie 1953 – s-a născut, la Cireașov-Slatina, poetul și publicistul **CONSTANTIN SORESCU**

Mâna cu care te mângâi

Mâna cu care te mângâi simt cum crește din umăr
pe măsura distanței care și ea crește între noi,
poate îmi spui tu unde vrea să ajungă

Nu știu unde ești, nu te caut,
dar când privirile-mi încep să se plimbe
ca pe o harpă și îmi aud umărul
bucurându-se
ca și cum ar fi alungat iernile,
înmugurește cel de-al
șaselea deget.

Se poartă griul

Înot prin curenții stării mele de veghe
dintre marea neagră și marea albă sau invers.
În anul de grație două mii treisprezece
se poartă griul, anunță designerii,
Oau, îmi dau peste frunte cu mătura
unui val pe fărăș

Două mii treisprezece m-a inspirat încă din
veacul trecut,
nostradamic au ba, habar n-am,
eu, în vâsla ciudatelor făpturi de catran
bântuind sarcastic dinspre Pol și în botul
balenelor albe, mă înfășor
invariabil/detestabil/deplorabil
cu umbra mea de cenușă

Oau, se poartă griul, anunță designerii,
efuziunea și umorul negru,
atât de pretențioase,
stări anacronice ale eului,
se amână.

Alotimpurile

Fiecare în felul său, cu tonul și toanele sale,
prelingându-se ca fumul subțire
al iertării de toate cele câte vor fi fost
sau înghețând la zerogradele
ochiului
în așteptarea unui alt
alotimp

Înroșeam firul de iarbă cu împunsătura
mea geloasă de ac,
la câte-o atingere ca din manual
pocnea câte-o voce de fumătoare
înărită
care se cerea la o partidă
de pocher

Câte primăveri n-au sunat ocupat,
cu potrivnice fulgurații
(le-am pierdut numărul),
în timp ce pe altă parte de lume
sloiuri desprinse
reluau apelul pierdut.

Trec în fiecare an prin ziua morții mele

Și nici măcar nu tresar, niciun impuls, nu o pot primi
cu strămoșeasca urare de bun-venit, intră și fă-te
comodă, simte-te ca acasă, pune asta în cui, doar că
mă surprind privirile tale cu ghimpi,
conțin prea mult fosfor, încerc și eu cu ochii
închiși
să le despoi până la os

M-au înțepat, ți-amintești?, când cu scrisoarea
de adio
și cu mamă, eu mă arunc, mă mai înțepaseră
o dată în somn, fără să le
pătrund sensurile, totuși le-am atașat,
preluasem ca papagalul pildele unui domn
elevat spuse pe nas. De atunci,

bag la cap toate citatele despre viață
ale pernei mele din spumă
cu memorie.

Din volumul „Nesomnul păsării din Rai”, recent apărut.

Maria MEDEȘAN

Când mi s-au cerut câteva rânduri despre felul în care scrie Maria Medeșan, am fost deosebit de încântat. N-aș putea să dau verdicte și nici nu m-aș aventura să fac preziceri. Ce pot să spun este că această adolescentă delicată, frumoasă, cu o sensibilitate ieșită din comun se îndreaptă spre literatură cu sfințenie. Scrie atât de interesant, încât ai crede că are o deosebită experiență de viață. Prea multă nu are, fiind doar o adolescentă, în schimb are mult talent. Dă dovadă de originalitate, știe valoarea și rostul cuvintelor, este atinsă de magia creativității. Nu se poate încadra într-o grupare estetică. Scrie așa cum simte că este mai bine și mai frumos pentru a fi convinsă că altfel nici nu ar fi putut să o facă. Îi apreciez pasiunea pentru cultură, pentru tot ce o poate împlini sufletește. Deși este elevă în clasa a XI-a, profilul matematică-informatică, compune, scrie ca și cum ar vrea să nu piardă nimic din frumusețile și profunzimile acestei lumi. Urez elevei mele împliniri pe măsura talentului său.

Silviu Gorjan

Dragostea, dragostea...

- O să vezi, dragule, îmi șopti la ureche, încolăcindu-și brațele în jurul umerilor mei. O să vezi că timpul vindecă tot.

- Timpul?

Își retrase încet brațele și se așeză pe fotoliul din fața mea.

- Puțin probabil, mi-am răspuns de unul singur. Da, puțin probabil!

Mă privi o clipă dezaprobat, apoi cu o nedisimulată înfumurare. Își mângâie umerii dezgoliți, după care își ridică șalul până în dreptul buzelor cărnoase și, cu o adâncă inspirație, se lăsă învăluită de parfumul acestuia. Închise ochii și zâmbi parcă cu triumful nejustificat al unui om în fața unei lupte nici măcar începute. Surâse ironic. Își încrucișă brațele și, privindu-mă aspru, îmi zise pe un ton aproape zeflemitor :

- Dar, Sebastian, cum..

- Nu, o întrerupsei, vădit îndârjit de lipsa ei de respect, pe care însă nu ezita să și-o arate de fiecare dată când i se iva ocazia. Timpul nu a vindecat niciodată nimic și nu o s-o facă, bineînțeles, nici de aici înainte. Nu

timpul produce schimbările – fie ele și minore și aparent neînsemnate – din viețile noastre banale. Pentru că astfel și sunt: banale, mărunte. Nu avem momente care să ne fie dedicate în mod special și numele noastre vor fi uitate. Dar într-o anumită privință am reușit, poate la fel de glorios, ca oricine altcineva. Am fost capabili de sentimente foarte mari. Am iubit, iar pentru mine asta a fost întotdeauna îndeajuns.

Chibzui un moment asupra cuvintelor rostite. Cât de mult o iubisem, de asta sunt conștient, dar o mai iubesc? Mai iubesc eu oare acum pe altcineva în afară de mine? Dar, cel mai important, pe mine chiar mă iubesc?

Îmi golii însă fulgerător mintea de aceste întrebări.

- Revenind la tema noastră incipientă, mă văd nevoit să-ți aduc la cunoștință că, dacă nu stăpâneai acest lucru, și asta mă miră știind că e vorba de tine – tocmai de tine! -, noi deținem controlul asupra propriilor noastre vieți. Scumpa mea, noi suntem aceia, noi deținem cârma acestui vas putred care e viața. Nu Timpul. Nu

el și nici nimeni altcineva. Sau poate doar o existență mult mai puternică decât muritorii de rând, dar nu consider că e neapărat necesar a discuta acum despre acest lucru.

- Da, ai dreptate într-o anumită privință. Ori mai multe... Mă privi îngândurată o bucată de vreme ce mi se păru o eternitate. Totuși, nu...

- Un lucru e cert și te rog, Ana, nu mă întrerupe!

Îi oferii un moment de tăcere, în care să-și însușească cele spuse. Lentoarea cu care uneori femeile pricep anumite subiecte, despre care singure se avântă a discuta, m-a uluit dintotdeauna!

- Un lucru e cert, am reluat. Nu timpul produce schimbările, ci noi o facem. Noi suntem răspunzători pentru tot ce se întâmplă. Timpul nu e decât un mijloc de a ne măsura această trecere prin viață. Un lucru la care ne raportăm mereu și vom continua să o facem. De nu, totul ar fi o așa învălmășeală, o neorânduială dacă nu ar exista ceva prin intermediul căruia să ne planificăm fiecare următor pas! Aceasta este însărcinarea lui pe acest pământ.

Nu puteam fi sigur dacă înțelesese ceva din ce rostisem. Uneori, sau mai bine zis mai mult decât uneori, în mine sălășluia convingerea că ea nu înțelege nici măcar ceea ce ea însăși încearcă cu atâta ardoare a spune.

- Dar, cum îți explici... Se opri.

Nimic care să mă uimească. Căci începe mai întotdeauna încrezătoare, se împotmolește numaidecât și o ia din nou de la capăt cu aceeași credință. Se chinuie, se răzgândește și o întoarce pe toate părțile. Pierde cuvintele și, până la urmă, deloc surprinzător, pierde și idee. Se îmbufnează, mă privește răuvoitor de parcă eu aș fi cauza nereușitei ei. Tace, apoi răbufnește. Țipă, mă ponegrește, și atunci parcă iese la suprafață o altă Ana, una pe care nu o cunosc, dar care nici nu-mi permite să o fac. Se plimbă dintr-un colț în altul al încăperii și vorbește parcă numai pentru ea, încercând să se calmeze.

La fel s-a întâmplat și acum. Am voit să o ajut să redevină ea, cea de dinainte, și să risipească această stare de mânie, pe care o

uram din tot sufletul. Dar înverșunarea i s-a revărsat și asupra mea. M-a condamnat că nu o înțeleg, că eu sunt cel blamabil. Că niciodată nu și-a putut deschide sufletul în fața mea și că, din păcate, e nevoită să-și trăiască întreaga ei viață în această atmosferă fără să o poată face. Că o răpisem din sânul familiei ei și că felul meu de a fi o împiedica pe adevărata Ana să se dezvolte în voie.

Și așa a început să arunce în cârca mea tot felul de ocări și să mă găsească răspunzător și pentru lucrurile nefericite ce i se întâmplaseră chiar înainte de a ne cunoaște. Nu mai știam cât mai puteam duce, dar aveam o presimțire sumbră că voi capitula numaidecât. Buzele deja începuseră să-mi tremure spasmodic și broboane de sudoare îmi alunecau pe frunte ajungând până la acestea. Pumnii mi se închețaseră și am înțeles că nu mă mai puteam controla mult.

A devenit parcă deodată lucidă când a văzut că mă apropii cu pași apăsăți de ea. S-a uitat în ochii mei pătrunzător, încercând parcă să-mi străbată mintea și să mă oprească a înfăptui o mârșăvie. M-am oprit și am ațintit-o și eu cu privirea, la fel de intens. Stropi au început să-i cadă năvalnic pe obraji înroșiți, dar nu m-a sensibilizat nici măcar puțin. Mă obișnuisem. O făcea deja destul de des și din lucruri derizorii.

Văzând că lacrimile ei nu dau roade, a căzut la picioarele mele. Mi le-a cuprins cu o putere feminină nefirească – cel puțin mie mi se părea astfel – și a început să plângă cu sughițuri. Atunci am surâs în sinea mea, bucurându-mă. Nu știu care a fost realul motiv pentru care am făcut-o și poate că nu voi înțelege niciodată acea scurtă și totodată sumbră bucurie. Eram însă mulțumit să văd că depindea într-atât de mult de mine. Țasta să fi fost oare temeiul?

Am rămas neclintit o clipă. S-a oprit din plâns și și-a ridicat privirea către mine.

- Nu ai de gând să spui nimic? mi-a șoptit parcă deziluzionată și pe un ton în care am distins o iritare pură.

- Așa deci, tot eu sunt cel care trebuie să mai spună ceva? i-am zis răstit.

S-a ridicat și, grăbită, s-a retras în celălalt

colț al camerei de zi. Tremura.

- Stai, stai, am rostit zâmbind, doar nu-ți poate fi frică de mine!

N-a spus nimic. Continua să mă privească mută. Rămase așa o bună bucată de vreme, urmărindu-mă cu privirea, în timp ce mă plimbam de colo-colo încercând să-mi recapăt calmul de odinioară.

Cu arătătorul atingeam suprafețele mobilelor și lucrurilor pe lângă care treceam. Priveam buricul degetului după fiecare retragere și puteam ușor distinge particule de praf.

- Ce așteptări să am eu de la tine când vine vorba să-ți risipești pâcla aceea care-ți învăluie câteodată gândirea? Mă osândești cu atâta asprime pentru faptul că nu înțeleg nimic! Dar spune-mi tu, Ana, cum aș putea înțelege ceva ce nici măcar tu nu reușești a înțelege?

Ea nu-mi răspunse. Mult mai bine, căci abia reușisem să mă calmez, iar cuvintele ei netrebuincioase ar fi reușit poate să mă perturbe iarăși.

M-am așezat în fotoliul din fața semineului și am rămas așa, privind pierdut focul. Un răgaz. Am auzit pașii ei mișunând prin încăpere. Nu m-am întors, deși se frământa în mine dorința de a o surprinde. Nu știu ce a tot făcut, dar a durat destul de mult. Am auzit apoi ușa deschizându-se. Nu mă gândisem că avea să plece fără să a mă înștiința. A făcut-o însă contrar așteptării mele, trântind zdravăn ușa în urma ei. Capul mi s-a întors aproape involuntar. Mi-am înăbușit un țipăt. Aș fi vrut s-o chem înapoi și să-i cer o lămurire pentru această ieșire bruscă și neanunțată, dar n-am făcut-o. Poate că cel mai bun lucru era să ne acordăm puțin răgaz.

N-am mai îndurat mult această singurătate și m-am ridicat împresurat de nevoia de a ieși și de a o căuta. În drumul meu spre ușă era cât pe ce să trec cu vederea un amănunt însemnat. Pe mica măsuță de lângă bibliotecă, alături de vaza cu trandafiri albi, zăcea o foaie. Eram convins că nu fusese aici înainte și o curiozitate crescândă m-a cuprins. M-am apropiat și mi-am plimbat degetele pe suprafața ei netedă. În unele locuri era umedă.

- Ana...

Am citit-o sușotit, cu vocea tremurândă.

„Dragul meu,

Nu mi-am închipuit vreodată că o să te las să deschizi ușa camerei goale care era inima mea și cu atât mai puțin că vei pași înăuntru! Ai apăsător pe clanță, dar nu ai intrat. Ai așteptat acolo o vreme, asigurându-mă că-n spatele ei nu e nimic care să-mi provoace rău. Ai deschis-o apoi încet și ți-ai strecurat doar capul. Tare mi-aș fi dorit să o închid, dar nu am făcut-o, iar dacă m-ai întreba de ce, nu-ți aș putea răspunde. Nu pentru că nu aș vrea să-ți spun, ci pentru că nu știu ce am gândit atunci.

Tot ce știu e că la început nu mi-ai plăcut la fel de mult ca acum sau poate chiar deloc. Oh, scumpul meu Sebastian! De-ai fi știut că în acele momente erai ca un ghimpe, m-ai mai fi iubit tu oare cu atâta ardoare? Mi-ai fi dăruit tu oare toată încrederea ta?

Mă amuz amintindu-mi, dar da, așa a fost. Acesta-i adevărul. Erai... Erai ca un cârcel atât de neașteptat, că nu știam dacă să plâng de durere sau să zâmbesc în sinea-mi că în sfârșit cineva s-a agățat de mine cu atâta patos! Apoi, cu timpul, durerea a devenit plăcută și acum, oricât de mult aș încerca să mă opun unui asemenea temeinic sentiment – pentru că mi-e teamă, trebuie să-ți mărturisesc, să iubesc – e în zadar. E imposibil, nu aș putea renunța nicicând la tine! Ești cel mai dulce cârcel, cel mai simpatic ghimpe!”

Nu mi-am putut suprima un zâmbet, ce s-a preschimbat într-un oftat. Ana, copilăroasa mea Ana!

Citind în continuare, mi se dezvăluia parcă o altă persoană, în adâncul căreia dăinuia o fire mult mai profundă :

„În decursul anilor, am învățat să nu regret nimic. Așa e cel mai bine, îmi spuneam. Viața e scurtă. De ce să ne-o petrecem plângându-ne faptele, cuvintele? Nu sunt mândră de tot ce am săvârșit, dar dacă, printr-o absurditate, mi s-ar conferi puterea de a întoarce timpul și de a schimba ceva din ce a fost, nu aș face-o. Nu regret nimic!

Sebastian, mi-ai destăinuit cândva, o perioadă tare tristă din copilăria ta, și anume moartea mamei tale... Poate că fac un rău atingând acest firicel extrem de subțire a cărui vibrație ți-ar putea provoca răni lăuntrice, sau, în cel mai rău caz, s-ar putea rupe, dar numai așa cred că vei reuși să te dumerești.

În ziua morții... În ziua aia, mi-ai spus că te-ai simțit mai singur ca niciodată. Dar ce înțelegeai tu prin singur în acel moment? Iată o întrebare care mă împovăra, căci, deși mi-o pusesem adesea, nu fusesem capabilă să-mi și răspund. Ar fi fost probabil mai simplu, gândești tu acum, să împart această greutate și cu tine. Dar cum oare aș fi putut eu s-o fac văzându-te atât de mahnit? Nu-mi permiteam a te amări și mai mult cu niște lucruri care poate că nu au nici o noimă. Mi-era teamă și să-ți vorbesc ca nu cumva vreun cuvânt de-al meu să te necăjească. Amintirea mamei tale nu era deloc binevenită în acele momente și doar nu-mi doream să te văd mai îndurerat decât erai! Era de neconceput...

Aducerile-aminte mi-au servit apoi de ajutor și parcă începusem să mă lămuresc. Îmi mărturisiseși mai înainte că ți-ai petrecut copilăria departe de dânsa. Așadar, în mintea mea bizară de femeie s-a născocit ideea că aceea distanță nu s-a zămislit atunci, ci cu mult timp în urmă. M-am tot gândit și am ajuns la o concluzie cât se poate de firească. O iubeai, bineînțeles, dar atunci știai că depărtarea poate fi oricând risipită, deși ai fost prea orgolios să o faci. Moartea ei împiedica acum însă acest lucru și te-ai simțit, deloc surprinzător, pierdut. A dispărut o parte din tine odată cu ea..

Unde voiam să ajung e chiar aici. Distanța asta dintre noi, la fel ca și cea dintre tine și mama ta, se bazează oare pe aceleași principii? Așa ești tu, mândru din fire, și nu-ți poți expune sufletul? Pe mama ta sunt convinsă că ai iubit-o și nu mă îndoiesc că o iubești încă și poate chiar cu aceeași înflăcărare, dar pe mine? Ai spune că sunt două iubiri total diferite și nu te contrazic. Dar mă mai iubești tu oare? Poate că de fapt nu ai făcut-o niciodată. Se prea poate.

Iubirea nu e atentă la detalii, dar tu

întotdeauna îmi critici defectele. Da, nu mi-e teamă să recunosc că am destule, dar în fața defectelor tale ești la fel de lucid cum ești atunci când vine vorba de ale celor din jurul tău?

E totul atât de confuz în sufletul meu... Uneori ești atât de tandru și alteori atât de rece! Mă constrângi de fiecare dată cu faptul că nu mă înțeleg, dar tu? Tu te înțelegi pe tine însuși? Îți percepi tu oare cântarea lentă a inimii?

Mai presus de toate, dragostea la prima vedere e ușor de înțeles. Ceea ce e cu adevărat miraculos e că pot exista două persoane care să aibă grijă una de alta întreaga lor viață! Aceasta e iubirea adevărată și tare mi-ar plăcea să cred că vom îmbătrâni și noi împreună...

Nu vreau să cred că numai lipsa unei persoane te poate face să fii conștient de sentimentele pe care le nutrești față de aceasta... Dar există, așa cum spuneai tu, un început pentru toate. Să fie oare, acesta, unul și pentru noi?"

Inima mi s-a învăluit atunci într-o haină de plumb. Avea dreptate, nu puteam tăgădui acest lucru. „Dar asta mi-e firea!” îmi tot repetam. O altă voce, mult mai puternică însă, se trezea în mine înfrânând-o pe cea din urmă: „Dar pe ea, firea ei, pe acestea nu le-ai înțeles?"

Cu o uitătură mai atentă, observai în josul paginii un lucru care-mi scăpase la început. Scrisul mult prea mic și îngust mă îngreună pentru o clipă, dar apoi am înțeles: „Acum, când nu-ți sunt în față și nu risc să-ți par caraghioasă, îți mărturisesc că te iubesc..."

Mototolind foaia, am înghesuit-o în buzunar. Am zăbovit o clipă, încercând să-mi adun gândurile. Am aruncat o privire la focul ce continua să mocnească în șemineul de marmură. Mi-am scos batista din buzunarul sacoului și mi-am trecut-o peste fruntea nădușită.

- Trebuie... Trebuie să o găsesc! mi-am zis atunci.

Am vârât batista înapoi și am ieșit cu pași grăbiți, fără să privesc în urmă.

Vizita Reginei Maria și inaugurarea la Slatina a monumentului Ecaterinei Teodoroiu

Laurențiu GUȚICĂ

Unul dintre evenimentele culturale remarcabile ale epocii interbelice a fost inaugurarea la 31 mai 1925 în Slatina a monumentului Ecaterinei Teodoroiu, operă artistică datorată sculptorului Dimitrie Mățăoanu. Începuturile acestui demers de perpetuare a memoriei acestei personalități remarcabile a neamului românesc se datorează Reginei Maria, sub al cărei patronaj încă din anul 1920 s-a constituit un comitet de inițiativă. Înființat și la Craiova, acest organism își propunea inițierea de colecte în vederea construirii monumentului. Deși inițial s-a decis ca locul amplasării să fie în localitatea natală a eroinei, demersurile autorităților din județul Olt au avut o finalitate neașteptată. După îndelungi dispute ideatice - cu argumente pro și contra în privința stabilirii locației - avute cu orașele Craiova și Târgu Jiu, Slatinei i-a revenit privilegiul de a fi înzestrată la intrarea dinspre podul Oltului cu acest monument al Ecaterinei Teodoroiu.

Prefectul de Olt expedia la 23 aprilie 1923 omologului său din București o telegramă prin care solicita sprijin de la Ministerul de Război în vederea amplasării monumentului la Slatina „în fața cazărnilor Regimentului 43 Infanterie”¹. Presa locală a epocii a consemnat cu satisfacție hotărârea luată de forurile implicate în decizia finală. Astfel, în „Gazeta Oltului” din 15 septembrie 1923, se semna: „Ministerul de Război cu Ordinul 4088/1923 comunică Prefecturii că a hotărât ca monumentul Ecaterinei Teodoroiu să fie amplasat în Slatina, pe squarul de la intersecția străzilor Solomon,

¹ Daniela ILIE, *Din viața culturală a orașului Slatina în perioada interbelică*, în „Oltul Cultural”, anul II, nr.1(2), 1999, p. 5

București, Abatorului și Aleea Oltului”².

La 15 noiembrie 1923, în același ziar se menționa: „Monumentul Ecaterinei Teodoroiu ce se va ridica la Slatina este opera sculptorului Mățăoanu”. Publicația evidenția scrisoarea generalului francez Henri Mathias Berthelot, care consemna rolul admirabil al eroinei în următoarele cuvinte: „Ca și surorile sale române, Ecaterina Teodoroiu ar fi putut în timpul războiului să se consacre răniților, să-i ajute a-i pansa, să ușureze cu farmecul prezenței sale durerile lor fizice și morale. Înălțată prin dragostea patriei invadate, ea simțea că trebuie să dea mai mult; ea voi să împărtășească cu vitejii

² „Gazeta Oltului”, Anul II, nr. 19 din 15 septembrie 1923, p. 1

soldați ai țării sale natale pericolele bătăliei, și avu însemnata satisfacție, numită sublocotenent, de a-i conduce în luptă. Și prin actele de vitejie, de altfel așa de numeroase ale aceste nobile armate, nu văd altceva mai frumos decât sfârșitul glorios al aceste tinere fete, sacrificiu admirabil pentru cea mai frumoasă cauză, arătând până unde poate să se înalțe sufletul femeii românce. De asemenea, ce frumoase lecții de morală vor putea scoate educatorii națiunii din viața Ecaterinei Teodoroiu: institutorii sau institutoarele în fața copiilor, ofițerii în fața soldaților vor ști să evoce, povestind foarte scurta existență a acestei sublime eroine, imaginea totdeauna vie a credinței în destinele unui mare popor. Aprob hotărât ideea de a comemora printr-un monument marile fapte ale Ecaterinei Teodoroiu. Va fi din partea celor care trăiesc o mărturie de recunoștință și admirație; dar va fi asemenea, pentru generațiile viitoare cel mai frumos exemplu despre virtuțile neamului”³.

Unul dintre inițiatorii fervenți ai ridicării monumentului în memoria sublocotenentului onorific Ecaterina Teodoroiu și ai eroilor Regimentului 43 Infanterie a fost locotenent-colonelul Nicolae Teodorescu, comandantul unității deja amintite. Aprobarea de la Ministerul de Război a fost dată de generalul Aristide Razu (1868-1950) comandantul Corpului I Armată. Inițial se preconiza ca monumentul să fie amplasat în fața cazărzii Regimentului 43 Infanterie. În urma desființării acestei unități militare ansamblul monumental a revenit orașului Slatina⁴.

Statuia sublocotenentului Ecaterina Teodoroiu a fost creată de sculptorul Dimitrie Mățăoanu (1899 - 1929) și a fost evaluată în epocă la suma de 700.000 lei. Opera a început să fie elaborată în anul 1921, fiind inaugurată patru ani mai târziu, la 31 mai 1925⁵.

3 „Gazeta Oltului”, Anul II, nr. 23 din 15 noiembrie 1923, p. 1

4 Nicolae TEODORESCU, *Albumul Patriotic* (întocmit de lt. col. N. Teodorescu, Comandantul Cercului de Recrutare Olt în anul 1927), p. 8. Lucrarea se găsește în colecțiile Muzeului Județean Olt

5 În unele lucrări de specialitate apare greșit indicat anul 1923 drept moment al inaugurării monumentului Ecaterinei Teodoroiu de la Slatina: A se vedea Florian TUCĂ, Cristache GHEORGHE, *Altarele eroilor neamului (Monumente și însemne memoriale în*

Monumentul face parte din patrimoniul național prin valoarea sa istorico-artistică. Este compus dintr-un pedestal din beton, în trei trepte, realizat în stil baroc, cu colțurile sub forma unor coloane adosate. Statuia este din bronz. Eroina a fost realizată în mărime naturală, într-o atitudine dinamică, cu arma în cumpănire și cu o cască ostășească în mâna dreaptă. Fațada vestică a pedestalului este ornată la bază cu un drapel, frunze de stejar și o cască militară încadrată de frunze de laur, toate turnate în bronz. Pedestalul conservă și stemele provinciilor istorice românești reunite în anul 1918 cu Țara. Pe celelalte fațade sunt dăltuite în marmură numele eroilor Regimentului 43 Infanterie morți pentru dezrobirea neamului în Marele Război din 1916-1919. Pe soclu este înscris un text ce conține date din biografia Ecaterinei Teodoroiu⁶.

Primăria orașului Slatina solicita la 14 aprilie 1925 fonduri Ministerului Lucrărilor Publice în vederea amenajării și înfrumusețării zonei de amplasare a statuii Ecaterinei Teodoroiu. Se amintea cu acest prilej faptul că urma să fie prezentă la inaugurare Regina Maria. Fondurile administrației locale erau insuficiente, fapt pentru care se solicita suma de un milion lei pentru efectuarea pavării în jurul monumentului ce urma să fie amplasat la intersecția Șoselei naționale Craiova-Slatina cu strada Dissescu⁷.

Ceremonia dezvelirii monumentului Ecaterinei Teodoroiu - primul din țară ridicat în memoria eroinei⁸ - a constituit pentru locuitorii Slatinei și ai județului Olt un eveniment cultural și politic de anvergură națională.

Ziarul „Gazeta Oltului” publica la 30 mai 1925 un apel către locuitorii acestor meleaguri pentru a fi prezenți în număr cât mai mare la „pioasa solemnitate”, având îndoita datorie

aria de trăire românească – Mic dicționar), Ed. Europa Nova, București, 1995, p. 246. Doina LEULESCU, *Monumente oltene ale anilor de luptă și jertfă*, Edit. Tipocart S.R.L. Slatina, 2007, p. 38

6 *Ibidem*, p. 247

7 Gh. MIHAI, *Istoria orașului Slatina în documente*, vol. II (1918-1997), Edit. Casa Ciurea, Slatina, 1998, documentul 309, p. 25

8 Alte monumente închinăte memoriei Ecaterinei Teodoroiu au fost inaugurate ulterior la Brăila (1928), Tg. Jiu (1935), Muncelu (Vrancea, 1976) și Caransebeș (1978). Pentru detalii a se vedea F. Tucă, C. Gheorghe, *op. cit.*, p. 86-87, 95, 200, 273

de a omagia „Fecioara a căror fapte și vorbe a îmbărbătat un neam întreg” și pentru a-și cinsti Regina „care a știu să aline multe dureri și al cărei suflet, ca o candelă a nădejdei și credinței, ne-a luminat cărările în timpurile de grea încercare”. Regina Maria se afla pentru a doua oară în Slatina. Prima vizită o efectuase aici în anul 1916, când cu prilejul urcării pe tron a regelui Ferdinand au fost împărțite daruri săracilor.

Apelul către „Cetățenii județului Olt și ai orașului Slatina” conținea un mesaj emoționant: „...Aceia care au un părinte, un fiu, un frate, un soț sau un prieten care nu s-a mai întors din război, nu pot lipsi de la această pioasă solemnitate la care, vărsând încă o lacrimă pentru scumpii lor dispăruți, vor aduce cea mai prețioasă închinare Patriei mărite prin atâtea jertfe. De asemenea, nu vor putea lipsi de la solemnitate nici aceia care păstrează încă vie amintirea zilelor de luptă grea, nici aceia care au urmărit cu sufletele întristate steagurile sub care mureau copiii și frații lor. Nimeni din câți au crescut și trăiesc pe pământul blagoslovit al acestei țări nu trebuie să lipsească de la serbarea la care vor găsi prilejul de a-și manifesta sentimentele frumoase și nobile.

Veniți dar, cu mic cu mare, în ziua de 31 mai la Slatina și îngenunchind cu smerenie înaintea chipului de piatră al Fecioarei de la Jiu să lăsați să curgă nestânjenite lacrimile voastre de pioasă recunoștință, iar din dragostea voastră să împlețiți cea mai prețioasă cunună ce poate împodobi fruntea celei mai frumoase Regine...”⁹.

Programul vizitei la Slatina a M.S. Maria, Regina României a început în ziua de 31 mai 1925, la ora 9 dimineața¹⁰. Pe peronul gării Slatina, autoritățile civile și militare ale județului și orașului au întâmpinat-o călduros. Onorurile militare au fost date de o companie de infanterie din Regimentul 3 Olt. Primarul orașului, avocatul I. A. Tomescu, a primit-o pe Regina Maria cu pâine și sare, după care Vasile Alimăneștianu, prefectul județului Olt, i-a prezentat ilustrei suverane pe cei prezenți. Cortegiul regal s-a

îndreptat apoi spre Aleea Oltului, prin centrul orașului, parcurgând și strada Lipscani¹¹. Ceremonialul a început la ora 9,30 printr-un serviciu religios la care a participat și mama Ecaterinei Teodoroiu¹². În cadrul festivităților au fost rostite discursuri ale reprezentanților clerului, Regimentului 43 Infanterie, Corpului 1 Armată, Primăriei, Societății Femeilor Române, Societății Veteranilor de Război.

Mobilizarea populației a fost exemplară, orașul fiind împodobit cu ghirlande de flori, steaguri tricolore și ramuri verzi. Pe străzile Slatinei au defilat militarii, elevii școlilor și o mulțime de oameni, femei îmbrăcate în costume naționale sau rochii negre și bărbați ce purtau frac, mânuși albe și decorații. La ora 10,30 Regina Maria a fost condusă la Palatul Prefecturii, unde a servit masa. Plecarea din Slatina a avut loc la ora 11,00.

Impresiile asupra solemnității desfășurate la Slatina au fost consemnate pe larg în presa locală a timpului. „Gazeta Oltului” relatează evenimentul în următorii termeni: „31 mai 1925. Această zi va rămâne, încă multă vreme în amintirea populației din județul Olt și orașul Slatina. Primirea făcută Reginei Maria, care venise să asiste la inaugurarea monumentului Ecaterinei Teodoroiu a fost, pe cât de neașteptată, pe atât de impunătoare. A fost neașteptată pentru că orașul nostru mic, răsfirat pe dealuri și lipsit de resurse, a izbutit totuși, ca printr-o minune să ia o înfățișare sărbătorească și să primească în mod cuviincios pe Augusta vizitatoare. Și a fost impunătoare primirea, prin numărul mare al asistenței, prin rânduiala, prin însuflețirea și buna cuviință care

11 În Colecția de Istorie Contemporană a României a Muzeului Județean Olt, se găsește o carte poștală emisă în epocă ce immortalizează momentul trecerii cortegiului regal pe strada Lipscani. A se vedea nr. inv. 3050

12 Mulțumim pe această cale familiei Enver MEMISH, care a donat muzeului în anul 1998 o serie de fotografii originale de la inaugurarea monumentului Ecaterinei Teodoroiu. În cea cu nr. inv. 3062 apare mama îndoliată a Ecaterinei Teodoroiu. A se vedea și lucrarea Danielei ILIE, *Învățămintul, Biserica și Cultura în Slatina interbelică (1918-1939)*, Edit. Fundației „Universitatea pentru Toți”, Slatina, 2001, p. 99. Autoarea publică informația inedită că mama eroinei a solicitat cu acest prilej mărirea pensiei și acordarea a 5 ha de pământ

9 „Gazeta Oltului”, Anul 4, nr. 57 din 30 mai 1925, p. 1

10 *Ibidem*, p. 4

au domnit și care au prefăcut banalitatea unei ceremonii oficiale într-o adevărată manifestație național, cu înțeles adânc și pilduire demnă de reținut.

Noi trebuie să mulțumim autorităților locale pentru felul cum au organizat primirea, iar autoritățile trebuie să fie recunoscătoare populației care le-a dat cel mai prețios concurs”¹³.

Același prestigios ziar evidențiază în numărul din 15 iunie 1925 cuvântul rostit la festivitate de către preotul G. Dumitrescu, Protoiereul județului Olt. Acesta aducea un emoționant elogiu sufletului femeii române și fericitei sale întru chipări Ecaterina Teodoroiu, pe care o considera „rânduită de Dumnezeu să deșerta cupa răbdării de veacuri a mamelor și surorilor noastre, să schimbe glasul doinei de jale al mamelor și surorilor noastre în cântec de vitejie și biruință”¹⁴. Notabilă este și alocuțiunea lui C. Stavarache, președintele Societăților Veteranilor de Război, care în numele celor aproape 10.000 de demobilizați și 700 de invalizi de război din județul Olt aduceau un omagiu plin de pietate și admirație Fecioarei care „în zilele de luptă, ne-a fost pildă de îmbărbătare”. Se aduceau mulțumiri și Reginei Maria care în iarna tragică a anului 1917, în apropierea frontului, vizita răniții „alinând durerile și aprinzând în suflete candela nădejdi”¹⁵.

Discursul primarului orașului, avocatul I. A. Tomescu, evidențiază „cinstea de a se încredința Slatinei statuia primei eroine a neamului românesc”. Se afirma că Ecaterina Teodoroiu „nu este rezultatul unei viziuni, nici al unui mit, nu este o legendă creată de o imaginație vie: este istoria vie și trăită a poporului nostru care pentru îndeplinirea visului milenar a pus la contribuție tot ce a avut mai de preț”. Prezența Reginei Maria la Slatina era considerată drept „cel mai de seamă act al vieții acestui oraș”¹⁶.

În altă publicație locală, „Naționalul Oltului”, se remarca prezența Reginei Maria la ceremonia dezvelirii monumentului Ecaterinei

Teodoroiu și participarea numeroasă a localnicilor la emoționanta ceremonie. „Mic, mare, tânăr, bătrân - din toate straturile sociale - locuitorii din întreg cuprinsul județului Olt - cel mai oropsit dinte județele țării - uitând pentru o clipă durerile și amărăciunile, au ieșit și au salutat, plini de însuflețire și entuziasm” evenimentul¹⁷.

După dezvelirea oficială au fost aduse de la Depozitul de Armament din Târgoviște două tunuri de oțel, pradă de război de la inamic, în vederea amplasării în vecinătatea statuii Ecaterinei Teodoroiu. Ministerului de Război a avizat ridicarea lor din Târgoviște în iulie 1925. Pe fondul unor diferende survenite între Primăria Slatinei și CFR, privind plata transportului pe calea ferată și a taxei de magazinaj¹⁸, abia în anul 1926 au fost amplasate la locul stabilit.

De-a lungul timpului, în condițiile sistematizării și modernizării rețelei stradale a Slatinei ansamblul monumental a fost mutat mai departe de oraș. În perioada comunistă au dispărut tunurile ce flancau statuia. Mărturiile unor localnici amintesc de faptul că acestea au fost topite, întrucât reprezentau, în viziunea regimului și propagandei comuniste, elemente istorice ce aminteau de istoria regalității la români.

Edilii orașului ar trebui să se preocupe de redarea aspectului original al monumentului Ecaterinei Teodoroiu întru rememorarea unui eveniment cultural și politic unic din viața cotidiană a Slatinei interbelice.

13 „Gazeta Oltului”, Anul IV, nr. 51 din 15 iunie 1925, p. 1

14 *Ibidem*, p. 2

15 *Ibidem*, p. 3

16 *Ibidem*

17 „Naționalul Oltului”, Anul II, nr. 5, iunie 1925, p. 1

18 Arhivele Naționale Direcția Județeană Olt, Fond Primăria orașului Slatina, Dosar 396/1926, f. 1-6

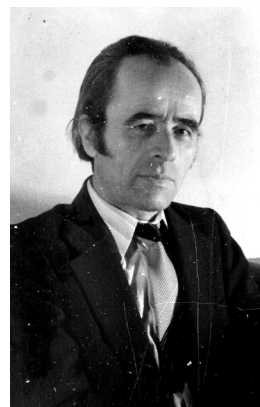
George ENACHE

S-a născut în 30 octombrie 1936, în comuna Ungheni – Argeș. Absolvent al Facultății de Filologie a Universității București și al Facultății de Jurnalistică.

A debutat cu versuri în ziarul „Secera și Ciocanul” din Pitești, la 2 decembrie 1956.

Debutul editorial s-a produs în 1984, în volumul colectiv „Nouă poeți”, apărut la Editura Cartea Românească. A mai fost inclus în antologiile „Catarge” (Ed. Eminescu, 1987), „Într-o lacrimă trăiește poetul” (Ed. Scribul, Slatina, 1998) ș.a., precum și în revistele „România literară”, „Contemporanul”, „Argeș”, „Ramuri”, „Transilvania”, „Suplimentul literar-artistic al Scânteii tineretului”, „Flacăra”.

A încetat din viață în ziua de 15 iunie 1998, la Slatina.

CĂ TRECURĂM DE TRECEREA TIMPULUI

hai să ne adăpostim în vânt
în orizontalul hău
el bate doar peste pământ
nu va fi bățând și înlăuntrul său

s-au aprins unele de altele
sufletele noastre de acum
hai își zic pe cerurile înalte
hai să ne adăpostim în fum

acuma hai sub cenușa cea rece
unde infinitul ni s-a întrerupt
eu săgetându-te voi trece
mai dedesubt
chiar sub cuvântul dedesubt

(29 aprilie 1985)

AMINTIRI DIN VREME DE PACE

mai întâi au fost deschise ferestrele continentului
ferestrele continentelor să se risipească fumul
atunci s-a văzut limpede cum
cincizeci de milioane de stejari mărșăluiau
către marile fabrici de cruci
sub privirea înnegurată a lui ornúl

am chemat bătrânii cu memoria bună
 să-și aducă aminte
 cum arăta pacea în vreme de panică
 îngroziți-vă spuneau cutremurați-vă
 fiindcă în veci printre arborii falnici ai păcii
 pluti-vor albastrii cețurile tragediei
 am chemat oamenii care avuseseră proiecte și speranțe
 și s-au prezentat singure proiectele și speranțele
 copii răătăciți copii abandonați
 sub trecerea însingurată a lui ornul te puteai aștepta
 să vezi deschizându-se și închizându-se orfelinate
 pentru singurătăți
 am strigat pe nume orașele dispărute și nu am văzut
 cum de sub molozuri se clatină străzile
 se clatină străzile și ies la lumină
 ca niște curele de raniță
 peste piepturi decorate cu răni
 o europa continentul cu explozivul în inimă
 continentul sfârtecat de cămile
 scăpate din cutia pandorei
 continentul de care înhămate trag toate vânturile
 din toate direcțiile contrare

(24. IV. 85)

LA DRAGUL DE NICHITA

înconjurat de albastrul halou a ideii ca de un cer
 cu care venise pe lume
 s-a fost oprit în anotimpul bolnav de abulie
 s-a fost scoborât în pământ
 iară locul unde s-a îngropat luminează înlăuntrul
 sapă lumina în lut în piatră în magmă
 în magmă în piatră în lut
 înspre dincolo într-un dincolo
 să nu călcați de asupra osului/trupului său
 vă ați putea prăbuși în tunelul vertical
 ați cădea în fântâna de lumină
 ați ajunge în d i n c o l o al său
 și nici nu ați ști ce să faceți acolo

(27 aprilie 1985)

Bunica și ochelarii buclucași

Maria IONICĂ

Printre părinții *bobocilor* de clasa a IX-a, a venit la prima ședință un tataie mărunțel (diriginta n-are decât să se mulțumească și cu frați, cumnați sau alți locțiitori) și cele auzite nu i-au picat prea bine bătrânelului cu ochi lăcrimoși, dar, ce să facă, ginerele și fata muncesc în Italia de niște ani, iar el și Mărioara, venerabili bunici, au fost brusc promovați/retrogradați (?!) la statutul paternității. Iliuță, ajuns spre sfârșitul studiilor liceale, mai lipsește de la școală, nu prea învață, ai lui nu trebuie să știe chiar totul, căci le-ar fi și mai greu prin cele străinătăți. Însă peste un an – doi, când se vor trage spre casă *italienii*, vila lor, acum în construcție, va fi cea mai frumoasă din sat. Doar de-aia și-au sacrificat tinerețea, cu dor de părinți și copii, departe de neamuri și de toate care le-au lipsit atâta, mai ales în zilele de sărbătoare...

„Doamna dirigintă, ce mai face băiatul nostru?”, se interesează, săptămânal, o voce melodioasă, încheind invariabil convorbirea telefonică cu tot felul de urări. „Să vă dea Dumnezeu sănătate, doamna dirigintă!” / „Să aveți o zi bună ca dvs., doamna dirigintă!”. Fără să pară lingușitoare, pune atâta dulceață și o considerabilă doză de respect în acea sintagmă, încât diriginta, ea însăși bunică, a ajuns să o considere persoană foarte apropiată. Dacă nu e în preajma telefonului și pierde apelul codificat „Bunica”, sună imediat să afle ce isprăvi a mai făcut nepotul pe acasă, dacă se comportă așa cum l-a sfătuit, cum se mai simte tataie etc. Bunica are și ea diabet și hipertensiune, ca soțul dirigintei. Așa că au făcut schimburi de rețete,

de adrese ale unor furnizori de ceaiuri ș.a.m.d.

De fiecare Paște, bunica are grijă să ajungă la școală 10-15 ouă proaspete. Nu acceptă bani și, ca să nu și-o ia în cap *băietul* (pe care nu-l iartă, când greșeste) și nici ea să n-aibă jena de a crede cineva că-l evaluează „pe ouă”, diriginta se revanșează cu diferite cadouri: material pentru o rochie, o cutie cu bomboane etc. Anul trecut i-a trimis o instalație electrică pentru pomul de Crăciun. Ce s-a mai bucurat bunica!... „Doamna dirigintă, în viața mea n-am primit de sărbători un cadou așa frumos!” Tot conversându-se, cele două femei se simpatizează din ce în ce mai mult (culmea, își spun reciproc *Sărut-mâna!*) și chiar își doresc să se cunoască. Diriginta trebuie să promită că, de va trece prin satul lor, foarte aproape de orașul unde învață Iliuță, nu va ezita să întrebe de „ai lui Prună”.

Mai este uneori sunată din străinătate, în câteva rânduri vin și părinții de drept la școală, să vadă dacă merită puștiul vacanță mare la Roma. Caragialeanul Goe era momit cu escapada la București în schimbul promovării, contemporanului nostru i se pretinde doar evitarea vreunei corigențe pentru la toamnă. Problemă delicată, căci unii profesori vor musai să-l mediteze. Nu gratis, firește, au adulmecat ei resursele din străinătate ale familiei...

Înainte de încheierea unui sejur pe-acasă, ai lui Iliuță au plecat buimăciți după discuția cu un profesor de-al fiului. „Mie să nu-mi spui *domnule*, eu sunt *domn profesor* și nu permit nimănui să se tragă de șireturi cu mine! Ai înțeles?”. Văzând fața congestionată

a părintelui, diriginta era gata-gata să sune la salvare. Sau la poliție, auzind urletele profului. Și de-l lăsa corigent, băiatul ar fi beneficiat de vacanța promisă!

Orele 21. Cine să sune așa târziu?! Este inconfundabila voce a bunicii. Diriga își face repede o retrospectivă a celor întâmplare peste zi la clasa ei și cu respectivul nepot.

„ - Doamna dirigintă, vă rog să nu vă supărați, dar putem veni, eu și tataie, la serbare, să stăm doar o juma de oră, să privim și noi?”. Pauză. Cine știe pe unde o fi umblînd neisprăvitul și-a mințit că are serbare școlară...

„ - Cu drag, bunica, puteți veni oricând, dar serbarea o avem săptămîna viitoare, când se încheie cursurile. Nu v-a spus Iliuță? Totuși, deși n-am calculat mediile generale, nu cred că el va urca pe scenă, ca premiant...”

„ - Au!, nu sunteți doamna dirigintă a lleenii? Scuzați-mă, doamna dirigintă, nu prea mă mai ajută ochelarii ăștia și am crezut că vorbesc cu doamna dirigintă a nepoatei care termină clasa a VIII-a și are acum banchet...”

Da, știa diriginta băiatului că el are o soră, i-o lăudaseră și părinții că învață bine, îi și însoțise odată la liceul unde dorea și ea să vină; bunica, de asemenea, era mulțumită că o ajuta și la treburile gospodărești. „De, fetele tot fete!”, gîndea mama de băieți.

La nici o săptămîună, alt telefon rătăcit, și mai târziu în noapte. Femeia se pregătea să meargă de culcare. Avusese o zi foarte grea. Se trezise cu noaptea-n cap, șofase până la țară, plînsese sfîșietor în bătătura îmbruienită și-n pustietatea casei părintești, își făcuse cu greu loc printre buruienile năpădind mormintele din cimitirul satului, bătuse pe la porți șubreze în căutarea unor bătrîni pe care-i găsise în cele din urmă la slujbă, abandonăți fără vlagă în lemnul stranelor. Fiind Sfînta Înălțare, împărțise pachetele de sufletul mamei trecute mai ieri în lumea dreptilor. Toți cunoscuții spun că îi seamănă. Florica lu' Bulgaru zice însă că e leită vecina ei de altădată, bunica din partea tatei. Ce să mai înțelegi și cum să duci povara

amintirii amîndurora?! *Veșnicia s-a născut la sat...* Oare?! După ce a primit pomana, finul Oprișan a lăsat și slujbă și tot, a încălecat pe bicicletă (sic!) și-a plecat de parcă era nemîncat de trei zile. Din bărbatul arătos de odinioară, ajunsese un moșnegel, îmbrăcat aproape ca un cerșetor. Îl aștepta acasă, oarbă, fina Aurelia... Le-au murit și băiatul și fata, vai de bătrînețile lor!

„ - Pe unde umbli, fa?”. Ton aspru, nici urmă a inflexiunilor melodioase de altădată... Recunoscînd vocea care a bâiguit uluită „Eu... sunt acasă. Lucrez...”, bunica n-a mai putut decât să geamă un „Aoleeee!!!” disperat. Iarăși i-au jucat festa ochelarii!

E clar, după banchet și ăleia mici i-au crescut cornițele. Biata bunica, asta-i mai trebuia, pe lîngă grijile cu nepoții ajunși la vârste critice! Probabil nu va putea dormi toată noaptea, poate i-au luat-o razna tensiunea și glicemia.

Diriginta ar vrea să sune, să o liniștească, să-i spună că nu s-a supărat. Dimpotrivă, întrebarea dur-dojenitoare i-a amintit brusc de asprile grijulii ale propriei mame: *Ce petrecere, ce serbare?! Tu n-ai tată!* Da, interdicțiile de la vârsta de 16 ani lăsaseră urme și nici ca studentă nu frecventase discotecile, cum făceau colegele de cămin. „Trebuie să fiu cuminte până la final, mama mă veghează și de acolo... Ce dacă am și eu niște ani și mă apropii de vârsta pensionării?! Mamă, ce bine că n-ai murit de tot!”

Nici profesoara nu va adormi prea curînd, zăbovind cine știe cîtă vreme printre meandrele proustianului *timp pierdut...*

Județele Olt și Romanați la concursurile și expozițiile agrare organizate în România sfârșitului de secol XIX și începutului de secol XX

Bogdan BĂDIȚOIU

Economia românească din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea și cele dintâi ale celui de-al XX-lea, deși începuse să sufere unele transformări prin pătrunderea tot mai accentuată a relațiilor de producție capitaliste, continua să fie dominată de agricultură. Și în acest sector, însă, încep să se folosească tot mai mult munca salariată, uneltele și mașinile agricole, iar cea mai mare parte a producției se realiza în scop comercial. Cererea crescândă de cereale pe piața europeană a avut drept urmare, în această perioadă, creșterea suprafețelor cultivate și, prin urmare, statul a scos la vânzare părți importante din moșiile sale, iar sistemularendășiei s-a extins. Folosirea pe scară tot mai largă a mașinilor și a metodelor științifice în agricultură a dus la sporirea producției medii la hectar, dar progresul se dovedea a nu fi suficient de rapid pentru înscrierea fermă și continuă a societății românești pe coordonatele modernizării.

Din fericire, apar și își desfășoară activitatea acum câteva generații de aur pentru destinul agriculturii, dar și al țării în general, din care se detașează personalități de seamă ca Ion Ionescu de la Brad, P. S. Aurelian, Vlad Cîrnu-Munteanu, C. Sandu-Aldea, Gheorghe Ionescu-Șișești și mulți alții, care vor lupta pentru ieșirea din starea de înapoiere tehnică și economică, pentru conservarea pământului și folosirea multilaterală a resurselor naturale, modernizarea și intensificarea rațională a agriculturii, formarea unui corp agronomic competent și pentru

educarea la un nivel superior a țăranimii.

Așa iau ființă primele școli de agricultură din țară și cele dintâi câmpuri experimentale, unde știința agricolă avea posibilitatea să fie aplicată și apoi răspândită peste tot în lumea satelor, pentru că, după cum scria cândva Ion Ionescu de la Brad, *„până nu se va dovedi, prin fapte văzute și pipăite de toată lumea, că o cultură luminată scoate din pământ mai mult venit decât acea ignorantă și rutinieră, nu este cea mai mică speranță a îndupleca pe cultivatorii noștri să intre în calea progreselor agricole”*¹.

Nu este deci întâmplător că el și P. S. Aurelian, directorul Școlii de Agricultură de la Pantelimon, vor întocmi câte un proiect de organizare a acestei moșii, sub forma unei ferme experimentale, cel al său fiind acceptat, deși ambele s-au dovedit a fi de mare valoare.

Tot el va fi unul dintre principalii promotori ai măsurilor active de introducere a noului direct la producătorul agricol, prin demonstrații practice și stimulente care să-l atragă și să-l lumineze asupra necesității folosirii metodelor științifice și progresului tehnic. Astfel, într-un interval de numai cinci ani, între 1864 și 1869, reușește să organizeze trei mari expoziții, la Iași, București și Craiova, mai multe concursuri de pluguri și mașini agricole, insistând pe necesitatea importului acestora, dar și pe dezvoltarea în țară a producției de asemenea unelte și utilaje.

¹ Ion Ionescu de la Brad, în „Ion Ionescu de la Brad – OPERE editate de Societatea Inginerilor Agronomi cu un studiu introductiv de prof. Gh. Ionescu-Șișești”, 1943, București, p. XV

În epoca revoluției tehnicii agricole, când intrau în producție primele secerătoare, batoze, locomobile cu aburi, ele își făceau deja apariția și la noi. La expoziția din București, spre exemplu, au fost expuse primele trei pluguri perfecționate construite la Școala de agricultură de la Pantelimon, aducându-se și din străinătate un plug, sistem Ransoms, de către Eduard Grant, care, de altfel, a și înființat o fabrică pentru producerea acestora în capitala noastră.²

În dorința de a impulsiona dezvoltarea mai rapidă a agriculturii românești pe baze moderne, părerea generală era că pragmatismul constituia singura cale viabilă în condițiile de atunci ale țării și, de aceea, înființarea concursurilor și a expozițiilor pe teme agricole era văzută ca cea mai adecvată modalitate de educație a țăranilor, arendașilor și proprietarilor de pământ.

Utilizată după legea rurală din 1864, practica concursurilor și expozițiilor avea la bază o serie de argumente care, în esență, au fost exprimate de ministrul Agriculturii, Comerțului și Lucrărilor Publice în funcție la 1868, Dimitrie Ghica, care, într-un ordin în care justifica necesitatea organizării acestora la nivelul tuturor județelor, aprecia că: „*Guvernul (...) a și înființat în anul 1867 concursurile de pluguri, de produsele agricole și de vite cu speranță ca prin recompensa ce va da muncii deșteptă emulaciunea, pune în activitate tote facultățile industriale și face ca avuția națională să crească prin perfectarea diferitelor producțiuni*”.³ Mai mult, ministrul sublinia că, pe lângă îmbunătățirea agriculturii, unul dintre scopuri îl constituia impulsinarea industriei naționale, introducându-se concursuri și pentru obiectele manufacturate, în așa fel încât perfecționarea lucrătorilor să beneficieze de un cadru organizat.

Pe cele două maluri ale Oltului de jos aceste idei au prins rădăcini, deși firave, încă de la început. Așa se face că la scurtă vreme după înființarea școlii de la Pantelimon prefectul de Romanați raporta că deja fuseseră trimiși acolo câțiva tineri pentru a deprinde știința agronomiei, care puteau fi folosiți și în cadrul juriilor constituite

în vederea respectivelor concursuri.⁴

lată, deci, că ideile moderne despre agricultură pătrundeau cu repeziciune și în aceste ținuturi, aici aflându-se, de altfel, un important bazin agricol, dar cu stare de înapoiere simptomatică pentru tot restul țării. Este motivul pentru care, după Iași și București, Ion Ionescu de la Brad a ales pentru desfășurarea unei noi expoziții regionale de agricultură, Craiova, implicându-se personal în organizarea și buna desfășurare a acesteia.⁵

Organizarea avea susținerea materială și financiară atât a guvernului, cât și a autorităților locale din întreaga Oltenie. Cu toate acestea, cheltuielile depășeau serios posibilitățile unui singur județ, ceea ce l-a determinat pe prefectul de Dolj, Broșteanu, să trimită telegrame încă din iunie tuturor omologilor săi din celelalte județe, cerându-le să sprijine financiar lucrările începute în grădina publică din Craiova pentru pavilionul expozițional, unde urmau să fie prezentate exponatele la 14 septembrie, data deschiderii oficiale.⁶

Răspunsul acestora nu a întârziat, și banii, deși nu îndestulători, au fost trimiși spre satisfacția organizatorilor: 1000 lei de la Mehedinți, tot atât de la Romanați, 1500 de la Gorj, 1175 de la Vâlcea. Grosul venea însă de la Dolj, județul organizator – 3000 lei, de la primăria Craiova – 1000 lei și, desigur, de la ministerul agriculturii – 2000 lei. În total 10.675 lei,⁷ bani care s-au dovedit a fi suficienți pentru reușita acestei manifestații.

În parcul craiovean s-au adus de pe cuprinsul întregii zone oltene „*produsele și obiectele industriale ce s-au premiat la concursuri spre a fi expuse*”, ele fiind apreciate de public și de către un juriu (format din câte doi membri ai juriilor de la fiecare concurs în parte), prezidat chiar de inspectorul general de agricultură, Ion Ionescu de la Brad.

Totul s-a desfășurat într-o atmosferă de sărbătoare care a fost completată, conform dispoziției ministrului, și cu desfășurarea unei curse de cai, la care au luat parte „*călăreți cu caii*

² Ibidem, p. XVI

³ Dir. jud. Olt a Arh. Naț., fond „Prefectura jud. Romanați”, dos.6/ 1869, f. 1

⁴ Ibidem, f. 2

⁵ Ibidem, f. 9

⁶ Ibidem, f. 3

⁷ Ibidem, dos. 1/1870, f. 29

cei mai buni” din această regiune a țării.

Cu consecvență pe linia promovării noului în agricultură, în 1881, prin lege, consiliile generale au fost obligate ca doi ani la rând să organizeze în capitalele de județ concursuri locale pentru produse, vite și unelte agricole. Guvernul se considera dator să vină în sprijinul organizatorilor contribuind financiar pentru constituirea fondurilor de premiere și încurajare, dar acestea urmau să fie completate de județul respectiv din propriile venituri, la care se adăugau donațiile comunelor și particularilor.

Odată cu intrarea în vigoare a acestei legi, în 1882, în județul Romanați se și organiza primul concurs de acest gen, în cadrul unei expoziții a „cerealilor și industrialelor”, care debuta la Caracal în data de 25 octombrie.⁸ Era un concurs de plugari, care s-a desfășurat pe domeniul Caracalului, la marginea șoselei spre București, cu „pluguri și trăgători”. În același timp, crescătorii care au reușit să dezvolte rase deosebite „de cai, de vite mari cornute, de oi, capre, râmători, păsări”, sau care aveau experiență în îngrijirea acestora, prezentau exemplare însoțite de certificate din partea autorităților comunale, din care trebuia să rezulte câte altele asemenea mai aveau în gospodărie și, mai ales, dacă provin din țară.

Din păcate, starea de înapoiere a economiei românești se reflecta cu prisosință tocmai în asemenea situații, când trebuiau etalate cele mai reușite produse ale agriculturii, industriei și experienței umane. Adesea organizatorii, pentru a răspunde legii, făceau adevărate minuni în a atrage oamenii și, mai ales, în a strânge și arăta ceea ce cu adevărat răspundea rațiunilor de a exista ale acestor manifestări.

În 1883, spre exemplu, comisia juriului, numită cu ocazia expoziției și concursului de produse agricole și pluguri, organizate tot la Caracal, făcea cunoscut ministrului că s-au făcut eforturi deosebite pentru a răspunde legii în ceea ce privește încurajarea ramurilor de manufactură, fără de care expoziția nu ar mai fi putut fi organizată: „*Producțiunile acestui județ fiind în mare parte concentrate în produse cereale și câteva mici industrii (...), comisiunea a*

fost pusă în pozițiunea de a încuraja toate aceste ramuri de producțiune (...), de țesături și altă specialitate ce am găsit de cuviință că merită a fi încurajate.”⁹

În ciuda acestor greutăți, comisia a reușit să acorde 46 de premii la expoziția agricolă, industrială și obiecte de casă, iar la concursul de pluguri, la care s-au întrecut 51 de plugari, 29 de premii.

La început de veac nou situația grea în care se afla economia rurală își găsea expresia în nivelul precar al existenței de zi cu zi a țăranului român în general și a celui oltean în special, în ciuda avântului economic din vestul continentului și chiar din unele regiuni ale țării. Referitor la aceasta, Gheorghe Ionescu-Șișești sublinia că „*sunt regiuni (...) în care nu se simte nimic din lumina care a luminat în anii din urmă în câteva din regiunile țării.*”¹⁰

Din păcate, printre aceste regiuni se afla și aceasta din sud-vestul României, care se străduia totuși să se racordeze la acele zone în care lumina de care vorbea Ionescu-Șișești pătrundea încet, dar tot mai profund.

Era însă un drum presărat cu multe și mari greutăți, între care se detașau ignoranța și lipsa de interes a autorităților și marilor proprietari, reliefate cu pregnanță în anul 1903 când, la Brăila, s-a organizat o mare expoziție agricolă, extrem de ambițioasă, cu șapte mari secțiuni: agricultură, viticultură, zootehnie, silvicultură, grădinărie, mașini agricole și industrii agricole. Deși s-au acordat importante facilități pentru participare, cum ar fi reducerea costului transportului pe calea ferată cu 50% pentru bunuri și participanți, Oltenia a fost destul de puțin reprezentată, mai ales la ultimele două secțiuni.

O sarcină destul de dificilă s-a dovedit a fi până și trimiterea unui costum național din partea județului Olt, pentru a fi expus cu ocazia expoziției organizate, în același an, cu prilejul inaugurării parcului comunei Craiova, inaugurare care beneficia de prezența Familiei Regale. Explicația oficială era că acestea, confecționându-se manual, erau destul de puține la număr și

⁹ Ibidem, dos. 39/ 1883, f. 11

¹⁰ Ionescu-Șișești, G., 1903, „În cestiunea țărănească”, Albina, f. 46

⁸ Ibidem, dos. 18/ 1882, f. 3

aflate în posesia proprietarilor, care le păstrau ca pe obiecte prea prețioase pentru a fi date fără niciun fel de garanții, chiar dacă ar fi optat pentru vânzarea lor la încheierea expoziției.¹¹

Anul jubiliar 1906 avea să fie plin de serbări la nivel național, printre acestea găsim și locul și o mare expoziție organizată la București. Aici fiecare județ și-a trimis tot ceea ce a considerat că îl reprezintă, pentru a scoate în evidență, pe lângă ocupațiile tradiționale și nivelul de dezvoltare atins la începutul secolului XX. Și cele din Oltenia au participat, însă, dacă se parcurg listele cu exponatele trimise, se poate constata cu ușurință că acestea se plasează cu predilecție în domeniul îndeletnicirilor tradiționale.

Astfel, printre obiectele trimise de locuitori ai plaselor Drăgănești, Beciu și Mihăiești, din județul Olt, se numărau, pe lângă „un prosop de mătăsică încadrilat”, și câteva fețe de pernă, mai multe ștergare și fețe de masă.¹² Județul Romanați, vecinul său de peste Olt, a trimis obiecte de aceeași natură, care au încăput în două lăzi.¹³ Cu toate acestea, piesele țesute sau cusute în culori vii, cu tonuri de roșu armonizate în diverse combinații, ornamentele care împodobeau cojoacele și casacele, brăiele late și cămășile albe măiastru lucrate au sporit, desigur, faima meșterilor de aici.

Tot pe linia pragmatismului în dezvoltarea agriculturii se situa și organizarea de concursuri și expoziții zootehnice, la care erau chemați să participe cei mai buni crescători de animale, prilej de popularizare a raselor și exemplarelor reușite, a tehnicilor moderne de creștere. Pe această linie s-a înscris și expoziția județeană de animale care a avut loc la Slatina în anul 1923, de ziua patronului său spiritual, Sfântul Gheorghe – 23 aprilie (în stil vechi, 6 mai în cel nou).

Cu această ocazie s-a desfășurat și un concurs de animale în oborul de săptămână al orașului, dublat de târg, în care s-au scos la vânzare multe dintre ele. Scopul acestor manifestații era, după cum se afirma într-o circulară a Comisiei zootehnice județene, „să dea

putința d-lor crescători de a expune tot ce are mai frumos ca animale și să facă și un mijloc de propagandă pentru creșterea și îmbunătățirea vitelor din județul Olt”.¹⁴ Mai mult decât atât, se sublinia că „importanța acestei expozițiuni nu va consta în premiile ce comisiunea le va acorda expozanților, dar în lumina ce va radia asupra creșterii sistematice și îndemnul la creștere.”

S-au acordat, bineînțeles, numeroase premii pentru cai de diferite categorii, pentru vite cornute mari, dar și pentru oi și porci, comisia încercând să-și onoreze cu cinste mandatul. De altfel, membrilor săi li s-au recunoscut eforturile depuse, inclusiv financiare, acordându-li-se o serie de gratificații.

Practica aceasta a impulsiei dezvoltării și modernizării agriculturii pe calea expozițiilor, ca modalitate suplimentară față de cele obișnuite, a continuat cu bune rezultate. Astfel, în 1927, cu ocazia Expoziției generale agricole, în județul Olt s-au organizat numeroase concursuri privind muncile agricole, a căror caracteristică a fost contrapunerea arăturilor executate tradițional, cu vite, celor făcute cu tractorul.

În fapt, începutul secolului XX pune în fața agriculturii românești problema crucială a mașinismului și a exploatațiilor mari, care urmau să folosească din ce în ce mai mult muncitorii agricoli, iar expozițiile din acest domeniu se constituiau în momente de promovare a utilajelor și tehnicilor moderne de practicare a agriculturii, de educare și formare profesională atât a țăranimii, cât și a proprietarilor.

11 Dir. Jud. Olt a Arh. Naț., fond Prefectura județului Olt, dos. 88/1903, f. 7,11

12 Ibidem, dos. 126/ 1905-1906, f. 73

13 Ibidem, fond Prefectura județului Romanați, dos. 26/ 1906

14 Ibidem, fond Prefectura județului Olt, dos. 59/1923, f. 3

Sudalma, ca tradiție, la români

C. VOINESCU

În rândul valorilor autohtone constant batjocorite azi se așază nefiresc și graiul neamului. Cotropitoarelor exprimări agramate, neosândite nicicum, li se alătură vulgarizarea, prin înjurătura publică, a rostirii românești.

Acceptând alegația regretatului profesor George Pruteanu, potrivit căreia înjurăm „pentru că suntem latini, pentru că suntem nervoși, iar astăzi, pentru că suntem exasperați, pentru că starea dominantă este una aproape de isterie colectivă – isteria frustrărilor, a lipsurilor, a invidiei, a violenței generalizate”, nu ne reprimăm nici gândul că românii înjură indiferent de timp și spațiu, de motive, că înjură din reflex, din tic verbal și, tot mai evident, dintr-un grav deficit național de educație.

De la copii la bătrâni, de la adolescente – apelând la organe pe care nu le au în dotare – la doamne trecute prin ciur și prin dârmon, de la opincă până la vlădică, toată lumea înjură, potrivit unei expresive sintagme argotice, *într-o veselie*.

S-au făcut chiar statistici mondiale, continentale sau regionale, unde se pare că suntem întrecuți doar de mai mult decât vecinii noștri, ungurii. Înjurăm, selectând predilect sexualitatea și, cum altfel la un popor creștinat încă de pe vremea apostolilor, divinitatea.

Ocărâm de mamă, de tată, de frați, de surori, de vii și de morți, circumscriind demersului creativ absolut toate părțile corpului, funcțiile excretoare, precum și toate

orificiile și accesoriile anatomico-fiziologice ale acestora.

Suduim de Dumnezeu și, pentru ca imprecăția să fie și mai verosimilă, îl multiplicăm pe demiurg ca în enunțul păgân *Dumnezeii mă-sii!*, de Cristos (și el la plural, că doar unul nu ajunge), de sfinți și de sfinte, de biserică și de structuri arhitectonice componenete: altar, catapeteasmă, naos, pronaos sau de obiecte de cult: cristelniță, cruce, icoană, lumânări, tămâie, clopot, toacă, de grijanie, de cimitir, de mormânt și de cei dinăuntrul său.

Domnitorii Vasile Lupu și Matei Basarab, cultivatori de mare râvnă patriotică ai limbii române, au dat legi contra sudălmilor, iar, după oarece zăbavă, Antim Ivireanu, într-o predică la *Duminica Vameșului*, se indigna de-a binelea: „... ce neam înjură ca noi, de lege, de cruce, de cuminecătură, de morți, de comândare, de lumânare, de suflet, de mormânt, de colivă, de prescuri, de ispovedanie, de botez, de cununie și de toate tainele sfintei biserici și ne ocărâm și ne batjocorim noi înșine legea?! Cine din păgâni face aceasta, sau cine-și măscărește legea ca noi?”

Sudalma se născuse însă cu mult prea mult înainte. O spune însuși Apostolul Pavel, într-o epistolă către efeseni: „Să nu se audă nici cuvinte porcoase, nici vorbe nechibzuite, nici glume proaste, care nu sunt cuviincioase, ci mai degrabă cuvinte de mulțumire”.

Urmând această logică, distinsa lingvistă Rodica Zafiu apreciază că înjurăturile sexuale sunt moștenite dimpreună cu limba

vorbită: „Ele nu s-au păstrat în formă scrisă, din pricina veșnicelor tabuuri, dar au existat dintotdeauna și în toate culturile. La români, cele mai răspândite sunt cele cu referire la organul feminin. În ultima vreme, par să fi fost detronate de cele despre organul masculin, înjurături rostite tot mai des și de femei, în special în rândul tinerilor.”

Și, desigur că, atunci când sunt extrase din substanța injuriei înseși, referințele la organul sexual masculin, pătrund în limbajul curent, cu o frecvență năucitoare de interjecție ubicuă, trivializându-l până la paroxism.

Unii au așezat înjurătura – prin facultatea de înrâurire a cuvântului și prin trebuința umană de anihilare a răului – alături de imprecăție, de blestem, dar nu oricine are puterea magică să blesteme, în timp ce înjurătura stă în putința oricui.

Alții au apropiat-o de folclor, de paremiologie, asemuind-o cu zicătorile, cu proverbele, în cadrul unor preocupări academice pentru studiul complex al stării de fapt. Printre protagoniști se numără Alexandru Paleologu, profesorii Tudor Ionescu, de la Cluj, Dorin Uritescu, de la Timișoara, Rodica Zafiu sau George Pruteanu, de la București, psihologi, sociologi etc.

Relevant este, din punctul de vedere al frecvenței înjurăturilor, al vârstei și ocupației proferatorilor, și documentatul studiu *Românii și înjurăturile sau elemente pentru o paradigmă a violenței verbale*, elaborat de sociologul Velemir Radovan, concitadinul nostru.

Unii cred că englezii, fiind mai gentlemeni, nu-și permit imprecății de lung-metraj, că musulmanii, fiind mai radicali, nu înjură de Allah, că grecii, italienii și spaniolii, având un mai dezvoltat cult al femeii, nu sudeie de mamă, că maledicția franțuzească, fină ca un parfum Chanel, nu depășește limitele bunului-simț, că neamțul ți-o zice scurt și la obiect, că în Ardeal se înjură mai blând și mai liric, iar în Muntenia – mai aspru și mai prozaic

ș.a.m.d.

La fel ca noi sau chiar mai dihai, înjurau și romanii, de vreme ce verbul desemnând ocărârea cuiva are drept etimon latinescul *injuriare*. Doar substantivul denumind sudalma cu pricina, s-a format pe teritoriu românesc – prin sufixare: *înjurătură*.

Înjurăm un obiect direct, *ne înjurăm* reciproc, *suntem înjurați* de cineva, *se înjură* impersonal – iată tot atâtea ipostaze de diateză ale verbului *a înjura*, în strădania sa de a exprima mai abilitat contingența dintre subiect și obiect.

Înjurătura rămâne totuși, în socotința contemporană a unor iscoditori americani ai chestiunii, „un substitut al violenței fizice”, ea fiind acea formă a limbajului apropiată cel mai mult de violența fizică.

După 1989, nefructificând libertatea, ci aruncând-o în derizoriu, mass-media românească a înlesnit, mai ales prin emisiuni scatologice de divertisment și talk-show-uri sordide, un limbaj obscen, violent, scabros, profund imoral, vulgarizator.

Dacă înjurătura exhibă frustrări și nemulțumiri înseamnă că ea poate deveni, prin (auto)educație, controlabilă nu doar ca formă și conținut, ci și ca loc și timp al exprimării.

Altminteri, vorba lui Eminescu: *‘Tu-i neamul nevoii!*

Mărturii privind limba strămoșilor noștri daci

Traian ZORZOLIU

Comunitățile umane n-ar putea să existe fără a avea fie și cele mai simple mijloace de comunicare specifice: semne gestuale, grafice și prin viu grai. Aceste comunități antice au format în timp popoarele lumii de astăzi.

Nu putem vorbi de un popor fără a-i pune în valoare limba și modalitățile de organizare socială.

Astfel, comunitățile umane organizate au dat naștere la rânduiele legate de desfășurarea momentelor importante ale vieții și de toate aspectele mediului, lumii vegetale și animale de care viața omului avea să depindă.

În timp fiecare popor avea să-și revendice un teritoriu unde viața se desfășura după reguli moștenite din generație în generație cunoscute astăzi sub numele de tradiții.

Când vorbim despre un popor, ne gândim că el se definește printr-o limbă proprie, un port, tradiții și obiceiuri, acestea fiind trăsăturile care stau la baza continuității oricărui popor.

Față de cele menționate putem spune că sunt legături indisolubile între popor, limbă și tradiții.

Din relația popor-limbă-tradiție se sintetizează profilul unui popor, iar tradiția nu poate exista în afara celor două elemente fundamentale – popor și limbă.

Se știe că cea mai mare moștenire a unui popor sunt tradițiile, în a căror încărcătură spirituală se află esența unui popor și a limbii sale.

Până la analiza procesului de romanizare a Daciei vom face o scurtă incursiune în vremurile în care a apărut limba proto-indo-europeană,

locul și modul în care s-au răspândit în Europa antică limbile cele mai vechi ale popoarelor europene.

Pornind de la analiza limbilor moderne și în special a celor dispărute, păstrate în formă scrisă, s-a putut stabili locul geografic unde a apărut această limbă.

După o serie întreagă de analize și cercetări arheologice, s-a considerat a fi două locuri geografice: unul în jurul Mării Negre, pe teritoriul actual al Armeniei, României sau Ucrainei și al doilea loc geografic, în perimetrul Anatoliei, provincie aflată pe teritoriul Turciei.

Un studiu asupra înrudirii limbilor indo-europene a fost efectuat pentru prima dată în 1647 de învățatul olandez Marcus Zeurius van Boxhorn, care a observat că o serie de limbi europene se aseamănă cu persana și a înaintat ideea că toate aceste limbi se înrudesc cu limba sciților.

Acest studiu a fost reluat în anul 1786 de filologul britanic Sir William Jones, în lucrarea sa „The Sanscrit Language”, unde menționează asemănări între patru dintre cele mai vechi limbi cunoscute în vremea lui: sanscrita, latina, greaca și persana.

Comparația acestor limbi înrudite și a altor limbi vechi, realizată de Franz Bopp în secolul al XIX-lea, a susținut această teorie. El, într-o altă lucrare, compară limbile sanscrită, greacă, latină, lituaniană, gotică și germană, considerând că acest studiu trebuie să devină disciplină academică.

În 1956, Marija Gimbutas a emis ipoteza Kurgan, combinând arheologia kurganilor cu

lingvistica pentru localizarea originii popoarelor vorbitoare de limbi proto-indo-europene,

Majoritatea limbilor vorbite în Europa aparțin superfamiliei indo-europene și fac excepție limbile fino-ugrice (maghiara, estoniană și finlandeză), limbile caucaziene, basca, malteza, derivate din arabă, și turca, ce aparține limbilor turcice.

Cea mai acceptată variantă de lingviști privind istoria veche a limbilor indo-europene este ipoteza kurganilor.

Kurganii erau un popor care avea un ritual deosebit legat de cultul morților. Deasupra mormintelor puneau pământ, uneori și pietre, formând o măgură. La români s-a mai numit și gorgan. Asemenea măguri se întâlnesc pe tot cuprinsul țării și în special în Câmpia Dunării. În Câmpul Boianului, la nord-vest de pădurea Stăneasca, avem 15 măguri, o adevărată necropolă de kurgani.

Mai sunt și alte ipoteze, dar, din lipsă de argumente, sunt controversate.

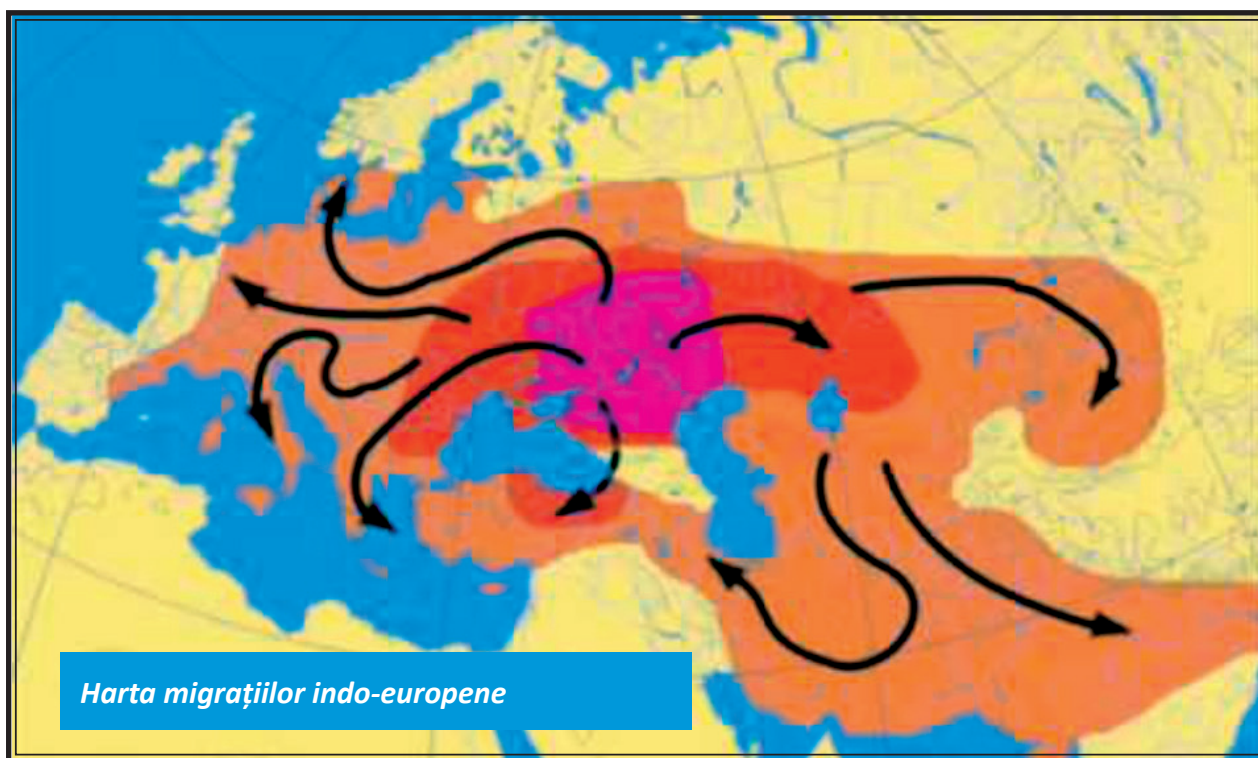
Răspândirea limbii proto-indo-europene s-a făcut în trei etape: la mijlocul mileniului IV î. Hr., cuprinzând teritoriul României și Ucrainei,

în etapa a III-a, mergând de-a lungul Dunării spre Europa Centrală, în etapa a II-a a cuprins aproape întreaga Europă, inclusiv Peninsula Balcanică, mai puțin peninsulele Iberică și Scandinavă. Acum, proto-indoeuropenii pătrund, ocolind Marea Neagră și Marea Caspică, până în Peninsula Arabică.

Pe parcursul acestor trei etape, zona Anatoliei nu va fi invadată de cultura kurganilor.

În jurul anului 250 î. Hr., cultura kurganilor va pătrunde în întreaga Peninsulă Italică, o parte din teritoriul Spaniei de astăzi, întreaga Europă cu insulele britanice, mai puțin țările Scandinave. Conform acestei ipoteze, limbile anatoliene dispar.

După această invazie a culturii kurganilor, care influențează apariția limbilor europene, familia de limbi indo-europene se compunea din mai multe subfamilii: limbile indo-iraniene, greacă, italice, romanice, descendentele limbii latine, printre care și limba română (cu dialectele dacoromân, aromân, meglenoromân și istroromân), celtice, germanice, traco-frigiene, toharice, slave, baltice, traco-ilire și gaelice.

Harta migrațiilor indo-europene

Însemnări privind evenimente istorice

Dorin TEODORESCU

Cei mai mulți știutori de carte care au venit în contact cu volumele bisericești au consemnat pe filele acestora diferite evenimente cu rezonanță națională, dar și zonală, conștienți fiind de faptul că, astfel, aceste știri se vor transmite, ca și cărțile, din generație în generație și nu se vor pierde. Preoții și dascălii bisericești au devenit „micii cronicari” ce au însemnat faptele așa cum ele au ajuns la cunoștința lor în condițiile lipsei unui sistem organizat de difuzare a noutăților majore.

Cea mai veche carte care are o însemnare cu asemenea caracter este un Triod râmnicean din 1731 (inv. 949, Măn. Clocociov) pe care citim la fila 41(v): „Să se știe de când au venit muscalii în Țara Românească la Craiova și au gonit pe turci. Miața dechemvrie la anul 1771”. Este o continuare a desfășurării operațiunilor militare din timpul războiului ruso-turc început la 1768 și încheiat prin pacea de la Kuciuk-Kainargi (1774).

De altfel, incursiuni turcești s-au mai făcut în zonă și înainte, cum a fost cazul din 1765 când peste 400 de familii din Dolj și Mehedinți fug în districtul Hunedoarei. Înscăunarea unui domnitor are întotdeauna ecoul noutății: „Să știe când au venit acest Domn anume Nicolae Petru Mavrogheni Voievod în luna lui mai 21, au intrat în scaun în zio de 28 mai leat 1786. Când umbla și caimacamul cu toți boiari în poter(ă) după (h)aiduci. Popa Dumitru ot Leu” (Cazanii, Râmnic, 1748, inv. 129, Mitropolia Olteniei).

Aflăm, astfel, data efectivă a preluării domniei de către Nicolae Mavrogheni, numit ca domn la 26 martie, ceea ce înseamnă că întregul ceremonial și călătoria spre București au durat

două luni! Domnia lui n-a fost deloc liniștită: „Petru Mavrocordat Nicolae Voevod să știe că în zilele sale s-au ridicat spânzurători și s-au și întâpat otmani la anu de la facere 7295” (1787; Cazanii, Râmnic, 1748, inv. 642, Măn. Clocociov); „Însemnare să știe când au venit viziru(l) cu oștile turcești și au trecut în Țara Nemțească pe la Rușava de au robit Miadica și Șebeșu și toate satele dinprejur lor, era cursul anilor de la Hristos, 1788 în luna lui se(pte)m(v)rie. Și am scris eu popa Constandin” (Triod, Râmnic, 1777, inv. 159, Mitropolia Olteniei).

Finalul conflictelor este legat de „înnecăturile mari la leatu 1792 iul. 28, după ducerea nemților din Țara Românească” (Antologhion, Râmnic, 1768, inv. 970, Măn. Clocociov). De fapt autorul însemnării nu este foarte exact, el făcând mențiunea după 40 de ani, retragerea administrației austriece făcându-se la 24 iulie 1791 dată la care figurează deja ca domn Mihail Suțu în a doua sa domnie la sud de Carpați. Pe o Cazanie râmniceană din 1792 (inv. 225, Măn. Clocociov) există cea mai veche menționare a atacurilor turcești pornite din vecinătatea imediată a Olteniei: „La leatu 1797 în zilele mării sale Alecsandru Ipsilant Vvd. s-au rădicat cu haină împărăție Osman Aga fecioru, cu Omer aga Pazvandalu de la cetatea Diului rădicându-se cu sile de ostași și cetași agalele au plecat la cetatea Ienopol și au luat-o punându-i foc de toate părțile și prădându-le toate averile și de la Ienopol ridicându-se au luat și alte cități prădându-le și la cetatea Rusciucului n-au putut să o ia și s-au întors”.

Atacurile lui Pazvan Oglu, pașă de Vidin,

începuseră în 1795 în vremea domnitorului Alexandru Moruzzi și vor continua până la moartea pașalei în 1805, în ciuda intervențiilor, inclusiv militare, din partea sultanului Selim III (1789-1807): „În zi 28 dechemvrie s-au vestit că din turcii de la Diiu au trecut Dunărea în Țara Românească și multă spaimă au făcut și jafuri au luată la leat 1803” (Minei, ianuarie, Râmnic, 1779, inv. 342, Măn. Clocociov).

În aceeași carte există și o interesantă însemnare referitoare la un domnitor extrem de nepopular în epocă din cauza exceselor în încasarea dărilor și masivitatea rechizițiilor efectuate în 1798 cu prilejul expediției militare turcești împotriva pașei din Vidin, ceea ce a dus la sărăcirea completă a țării și condamnarea sa la moarte: „Leat 1789 domnu Țării Românești era Io Constandin Gheorghe Hangerli voevodă întru pomenire veașnică să primească Dumnezeu sufletele celor ce s-au ostenit la luarea răsuflării, răcorirea sufletului”.

Un război mare la începutul secolului al XIX-lea se regăsește în însemnări diverse; prima dintre ele menționează că: „Avr. 16, 1806 au fugit din scaunul domnesc Constantin Vodă Ipsilant, la 10 ceasuri din zi” (Alcătuire înaurită, Iași 1771, inv. 4416, Biblioteca Jud. Mehedinți). Pe un Antologhion râmnicean din 1731 (inv. 114, Măn. Clocociov) scrie astfel: „La leat 1806 la dichevrie în 13 joi au venit muscali în București, iar vara la mai și la iunie au fugit Constandin Ip(silant) Voievod la Iași și s-au băjenit țara și precum erea în Ardeal și-am însemnat eu pentru ținerea de minte Popa Matei Duhovnicu ce au fostă întâi preot la această beserică 1807 iunie 14”.

Datele istorice sunt însă puțin diferite: domnul e înlocuit la 29 august 1806, dar revine în București odată cu trupele rusești în decembrie 1806, de Crăciun, fiind apoi nevoit să se retragă în 31 mai 1807 și iarăși la 28 august 1807 când, de fapt, pleacă spre Kiev. Operațiunile militare sunt relatate doar fragmentar din punct de vedere al desfășurării, în funcție de cunoașterea omului de rând: „Să să știe că la leat 1807, au venit la aprilie 28 muscali la Craiova, marele comandariu Isaia ghinărariul. 1807 apr. 28” (Psaltire, Râmnic,

1784, inv. 2548, Arhivele Statului Dolj), „Cu frățescă plecăciune 1808 iulie 18 am scris când au venit muscali al doilea rând aici în Țara Românească, cine va ceti să zică Dumnezeu să-i iarte păcatele. Popa Ion ot Coțofeni sin popa Sandu” (Octoih, București, 1704, inv. 210/1, Mitropolia Olteniei), „Și am scris eu Staicu sin popa Dinu ot Dioști când au vinit muscalii în luna lui iunie și au mers la Dii și s-au bătut cu turcii și i-au bătut pe turci. Și ce au rămas vii i-au prins pe turci și i-au trimis la Rusia, leat 1808” (Triod, Râmnic, 1777, inv. 125, Mitropolia Olteniei), „La leatu 1809 la mai 12 era o mare frică de turci că plăcase muscalii de la Gâlmee la Giurgiu și iar s-au întorsu și am scris pentru ținere de mine Toader Budrimanu” (Evanghelie, Râmnic, 1794, inv. 112, Măn. Clocociov). Câteodată aprecierea din însemnare nu e deloc măgulitoare: „S-au târnosit biserica în vremea răzmiriții muscaliilor lui Ioan Alexandru Pavlovici din Rusia leat 1810 iulie 29” scrie Ștefan Coțofeanu într-un Minei pe luna februarie apărut la Buda în 1805 (inv. 8, Mitropolia Olteniei). Același eveniment este relatat și în alte însemnări: „Să să știe că au venit muscalii la leat 1810” (Cazanii, Râmnic, 1748, inv. 833, Măn. Clocociov), „Când au intrat muscalii în Craiova într-o sâmbătă, aprilie 1810” (Minei, august, Râmnic, 1780, inv. 277, Mitropolia Olteniei). La începutul anului următor există o însemnare pe un Octoih râmnicean din 1776 din Craiova: „Într-acest an s-au început de s-au făcut șanțul pă marginea orașului Craiovei în locu de Cetate, apucat din porunca ecseleții sale Caminschi fiind aici în oraș în Craiova la leat 1806 când au sosit rușii aici, ghiner(ar) Isaia care au murit la l(eat) (1)810 i alt Camenschi care iarăși au murit. După aceea au venit za ghinărari aceasta și aici ca să facă cetate pentru iarnă altor oștiri străine de la apus și miază noapte neștiindu-i încă până acolo bine cine va rămânea stăpân acestui pă(mânt). Și s-au însemnat aici ca să să știe. Stancu logofăt. 1811 ghen(ar) 20”. Ceea ce nu se știa la 1811 se lămurește în anul care urmează: „1812 luna aceasta (august, n.n.) în 17 zile s-au dus muscalii îndărăt. Și am scris eu popa Stoica pe acest Minei al (bisericii) Sfântului

Nicolae” (inv. 277, Mitropolia Olteniei), „Au venit muscalii aici în Țara Românească și au șezut 7 ani și s-au dus la iulie 24 la franțuzi să-i bată și au venit și Ion Gheorghe Caragea 1813” (Cazanii, Râmnic, 1748, inv. 903, Măn. Clocociov); „Să să știe când s-au dus muscalii la luna lui avgost 20 la leat 1812. Să să știe când au venit Ioan Gheorghe Caragea Voievod în scaun la noemvrie 21, 1812, s-au făcut pace și s-au așezat țara la martie 20, 1813. Atunce au fost iarnă ra și țărâna foarte tare și au nins de la noemvre 24 și au stătut până la fevr. 24 și la mart. 2 au nins altă zăpadă. Și am însemnat ca să să știe eu însumi Diiacu Soare ot Bârza 1813 mar. 1 și la ruptul Jiului au pus zăpor. 1813 fevr. 24” (Psaltire, Râmnic. 1784, inv. 2548, Arhivele Naționale Dolj); „Au plecat muscalii din țară în urmă cu un an; acum în urma muscaliilor a venit și Domn Gheorghe Caragea eu fiind preot aici la această biserică Brădești am însemnat 1813 iunie 11, eu popa Ion” (Minei noiembrie, Buda, 1805, inv. 58, Mitropolia Olteniei). De fapt toate acestea se întâmplă într-un context internațional, nesesizat de omul simplu, în care un rol extrem de important îl are Imperiul corsicanului Napoleon I aflat în conflict militar direct cu Rusia chiar în 1812. Restabilirea situației politice în Țara Românească se face în baza tratatului de pace de la București (16/28 mai 1812) iar numirea noului domn Caragea are loc la 27 august în același an.

Un eveniment de mare importanță în istoria modernă a fost, fără îndoială, marea ridicare social-militară condusă de Tudor Vladimirescu în 1821. Însemnările referitoare la aceste întâmplări bulversante nu sunt foarte multe, dar reușesc să surprindă esența. La 8 august 1821, deci după încheierea tuturor ostilităților, Marin logofăt de la Stoborăști scrie într-un Penticostar tipărit la București în 1800 (inv. 1203, Măn. Clocociov): „Să să știe de când cu răzmirița lui Tudoriță au ieșit primăvara în luna lui februarie 15 leat 1821 leat mare 7329 au eșit de la Tismana de gonea boieri și greci pă d-a rândul și stătea, dar au mers până (în) București și s-au băjănit țara aprilie 21 și au ieșit turcii și au fost război”.

Începutul care se declanșează imediat după moartea domnitorului aflat în scaun, Alexandru Suțu, este relatat în felul următor într-un Octoih bucureștean din 1774 (inv. 210/2, Mitropolia Olteniei): „Aici am însemnat ca să ție minte că după moartea Domnului Ioan Alexandru Nicolae Suțul Voevod au eșit un slugeri Tudor și viind drept la Târgu Jiului zicând că are porunci împărătești să facă îndreptări la lăcuiitori sculându norodu asupra boierilor i-au jăfuit cât li să făcuse întocmai o robie și viind turci s-au întors mare robie și jafuri asupra aceii oștiri”, iar mai târziu, la 15 noiembrie 1821, Petrache fiul popii Ioan de la Coțofeni, continuă însemnarea cu cele petrecute până la final: „Aicea înainte să să știe că la leatul 1821 au ieșit un Tudor și au făcut panduri și au urgisit ciocoi din Țara Românească iar un boieriu ce-l cheamă Samurcaș au venit cu turcii și au bătut pe panduri și au tăiat foarte mulți la Drăgășani și n-au știut încotro au apucat și de numele lui Tudor n-am mai auzit. 1821 nov. 15. Petrache sin popa Ioan ot Coțofeni”.

În drumul său spre capitala țării, Vladimirescu a trecut prin diferite localități: „Ca să știe și să pomenească de când au venit craiu Tudor Slujerul de la biserica Tesmana și au venit prin Corbul la leat 1821 mart(ie) 10 și au trecut la București” (Cazanie, București, 1768, inv. 327, Măn. Clocociov). Pe un Antologhion de Râmnic (inv. 127, Mitropolia Olteniei) scrie cu o oarecare satisfacție: „Însemnarea să să știe de când au venit slugeri Tudorin de au prins pe toți boierii din Țara Românească și i-au jăfuit și i-au tăiat pe toți, 1821”. Urmările directe însă le-au simțit cu toții pentru că „în luna lui iulie în 27 era turci în Moțățăi de la Diiu” (Vidin) și tuturor le era frică (Triod, Blaj 1813, inv. 65, Mitropolia Olteniei). O însemnare cuprinzătoare asupra anului 1821 și a principalei sale urmări pozitive se găsește pe o Voroavă bucureșteană de la 1765 (inv. 23242, Biblioteca Județeană Mehedinți): „Acest sfânt Semeon s-au stricat la aceste foi în vremea răzmiriții când au eșit feciorii lui Tudorin în țară și s-au făcut mulțime de catane și au stins Țara Românească cu hoțiile, atâta cât au și omorât

mulți creștini, apoi au eșit mulțime de turci de au prins arnăuți și i-au tăiat și au fost o mare și nemaipomenită frică încât fugea om de om prin păduri și toți boierii din București au fugit în alte țări de au scăpat, și mulți negustori au sărăcit și mulți creștini din cei ce au fost în dregătorii au rămas cu totul despuieți, încât la unii li s-au răpus și capetele de tâlhari ce să împreunase din toate țările și multe femei au batjocorit, și mai vârtos căci nici domnu, nici mitropolit n-au fost în scaun la această răzmiriță, 1821, iulie 10: această răzmiriță s-au început de la începutul lui martie și au ținut toată vara până au venit Grigorie Ghica în scaun și apoi abia s-au mai potolit și s-au așezat Țara Rumânească iarăși la locu ei lereu Petre Protopsalt ot satu Bălilești în de-n sud Muscel”.

Cele mai multe însemnări sunt cele referitoare la războiul ruso-turc început la 14/26 aprilie 1828 ale cărui operațiuni militare s-au desfășurat cu precădere pe teritoriul românesc și care s-a încheiat prin pacea de la Adrianopol (2/14 septembrie 1829).

Marin, logofătul din Stoborăștii Oltului, scrie într-un Octoih de Buda din 1811 (inv. 1199, Măn. Clocociov): „Să să știe de când cu muscalii au venit la lt. 1828 mai 8” ceea ce înseamnă că doar în trei săptămâni de la declarația de război trupele rusești au ajuns în Oltenia. Informația este confirmată tot de logofătul menționat într-un Penticostar bucureștean de la 1800 (inv. 1203, Măn. Clocociov): „La leat 1828 au vinit muscali cei după urmă la mai 8 și am însemnat eu aicea ca să știe și strângând bucatele pentru zaharele s-au făcut foamete mare foarte” și de o altă însemnare de pe un Minei al lunii mai, Râmnic, 1780 (inv. 496, Mitropolia Olteniei): „Întru această lună la mai în 9 zile au intrat muscali în Craiova într-o miercuri sara la 12 ceasuri strigând tot norodul ura, ura, ura și erea cu halai mare, la leat 1828 mai 9”. Sigur nu era întotdeauna la fel, mai ales că armata venise pentru a ataca trupele otomane: „La leatu 1828 mai 20 a venit muscali în Țara Românească și prinsă mulți turci vii și li-or luat două cetăți: Turnu și cetatea de la Scheli și am rămas eu cel

mai jos iscălit Popa Costandin ot Obârșie. 1828 mai 20” (Evanghelie, Sibiu, 1806, inv. 296, Măn. Clocociov). Într-un Octoih de Râmnic tipărit în 1811 (inv. 791, Măn. Clocociov) scrie legându-se două fapte de importanță diferită: „Acest sfânt octoih s-au cumpărat la leatu 1828 în luna lui iulie 23 de zile în anul în care au venit muscali de la Rosiia și erea(u) vrăjmași(i) de turci la Calafat. Și am scrisă eu aceste slove Gheorghe”. Se pare că turcii nu stăteau nici ei în așteptare din moment ce pe un Minei al lunii iulie (Râmnic, 1780, inv. 497, Mitropolia Olteniei) se află următoarea însemnare: „La leatu 1828 iunie 26 au tăiat turcii pe Poroineanu”, iar după altă însemnare de pe o carte similară (inv. 51, Mitropolia Olteniei) aflăm un eveniment petrecut cu doar două zile mai devreme: „Însemnare să să știe când au venit Baură ghinărar cu oastea de la Craiova la Maglavit și s-au bătut cu turcii luni la chindie, iunie 24 leatu 1828 și i-au bătut muscali până i-au băgat în șanț s-au pierit turci 400. Pătru”. Alte operațiuni militare în care, fără să vrea, este implicată și populația civilă se desfășoară: „Să să știe aici însămnat ca să să știe că la leat 1828 mai în 8 au sosit cazaci iar la 21 au venit muscali aici la Craiova și orașu era fugit de frica turcilor pă unde putuse vericare. Apoi au venit Craiova la loc. Și la doo luni au venit o frică mare care într-o noapte au fugit toată Craiova, august 15 care la acea frică au și venit Turcii ca să vie în Craiova pă la Gura Leamnii și i-au gonit muscalii îndărăt. Apoi încă o frică au fost când au făcut bătaie la Băilești și au trimis chear ghenărari să fugim mai la pădure că muscalii erau ca la trei mii și Turcii douăzeci și cinci de mii. Și după bătaie i-au lovit cu oastea pă Turci și i-au prăpădit mulți și robi au adus. Apoi s-au potolit frica și-au venit Craiova și s-au așezat la loc” (Minei mai, Buda, 1805, inv. 20, Mitropolia Olteniei).

În anul următor se mai întâmplă o primire fastuoasă: „La leat 1829 iulie 12 pi la vremea prânzului au venit ecselenția sa mai marele peste toți ghinărarii și au venit în casăle Dumnealui slugeru Băluță ... cu halai, cu cinste mul(tă)” (Minei iulie, Râmnic, 1780, inv. 497, Mitropolia Olteniei), iar pentru finalul războiului

există o relatare extrem de plastică într-un Penticostar bucureștean de la 1820 (inv. 89, Mitropolia Olteniei): „1829 sectemvrie 8 s-au dus pandurii în Țara Turcească cu luntrile și au făcut jăcman no(a)ptea și la zio au prins turcii de veste și s-au luat după ei și pandurii au tras luntrile aici în drept după ei. Și pandurii au dat veste la streajă la cazaci și au venit cazacii la luntrii că au venit turcii cu ceate, cu tunuri ca să ia luntrile pandurilor iar cazacii s-au pus la bătaie și nu au putut turcii să se apropie și au mai dat veaste și la pandurii toți și s-au bătut toată ziua cu turcii, iar turcii au trimes la Dii și au adus un tun mare cât au venit și Pașa al Diiului și da cu tunu și ajungea ghiule(a)o(a) la satu Cetatea și s-au bătut turcii cu cazacii și cu pandurii. În zioa în care s-au bătut au fost duminică și luni au venit un batalion de muscali de la Cioroi și vineri la sectemvrie 13 au venit oameni de la Calafat și ne-au spus că au văzut muscalii umblând cu steaguri de pace și au fost la leat 1829 sectemvrie 13. Și am scris eu popa Filip”.

Încheierea păcii nu a însemnat plecarea trupelor rusești, chiar dacă ele se regroupează („La leat 1831 mai 26 au plecat muscali din Craiova la Siliștea să șadă acolo”, Minei mai, Buda, 1805, inv. 20, Mitropolia Olteniei) ocupația rusă continuă („au iernat cazacii prin toate satele 1834 ghenar 22” scrie Manin Logofăt pe Triodul de Buda din 1816, (inv. 1198, Măn. Clocociov) și deși, oficial, rușii își încheie administrația în aprilie 1834 același mânduitor de condei ne informează că rușii „s-au dus la lt. 1835” (Octoih, Buda, 1811, inv. 1199, Măn. Clocociov) și că în timpul prezenței lor în Țara Românească, la „1832 mai 10 tot într-această vreme au ieșit condicile și bileturile pentru cei ce să botează și pentru cei ce să cunună și pentru cei ce mor” (Penticostar, București, 1800, inv. 1203, Măn. Clocociov).

Un preot, Nicolae, informează asupra a două evenimente petrecute în 1840 și 1843 (pe filele de gardă ale Ceaslovului de Iași tipărit în 1750 și aflat la Biblioteca Județeană Mehedinți sub nr. de inventar 9025): „Am însemnat să știe de cându s-au pus Mitropolit aici, în

Țara Românească, la anu 1840, augustu, în 6, Duminică, ziua de schimbarea la față a domnului nostru Hristos; și mitropolit s-au pusu părinte Neofit Râmnicu, luându-l din mitropolie cu catârca domnească cu patru cai, l-au dusu la curte, și de la curte iar la luatu de l-au dusu cu șase telegari la Mitropolie susu și toți preoții au fostu halai până sus. Și am scris eu, cel mai josu iscălitu, 1840, septembrie, Preot Nicolae”; „Am însemnat să știe de când s-a pusu domnu în Țara Românească la anul 1843 ghenadie întâi, în care au șăzut toți boierii, miniștrii închiși la obșteasca adunare trei zile mai nainte până s-a alesu domnu Gheorghie Dimitrie Bibescu Voevod, și au plecat la Poarta Împărătească și iar au venit, Nicolae sin Chiriac.” Această ultimă informație este riguros exactă, ceea ce înseamnă că unele note marginale pe filele vechilor cărți românești sunt veridice, cum este și cazul marelui eveniment care a fost revoluția de la 1848: „Aice am scris că la leatu 1848 iunie 11 au pornit unii asupra țării pentru încetarea clăcii și slobozirea ȝiganilor de la curțile boierilor prin numirea Guvernului și Înalta Poartă Suliman Pașa 1848 august 1 Dinu Coconul Icoana” (Minei octombrie, Râmnic, 1776, inv. 818, Măn. Clocociov) sau „la leatu 1848 iunie 12 s-au ridicat revoluție în București al prințului de l-au gonit din scaunu Domniei zicând ca să ușureze țara de clacă și de alte dări povărătoare și în scaun s-a numit un guvern provizoriu. Florea sin popa Marin” (Triod, Blaj, 1813, inv. 65, Mitropolia Olteniei). Unele însemnări se mărginesc la a relata lucruri apropiate în spațiu și deci mai corecte: „Înștiințare. În anu 1848 iunie 9 au sosit în orașu Caracălu o mulțime de oștire, soldați, neguțători și rumâni cu împotrivire asupra ciocoilor spre a desființa Regulamentu Organic. Și la 12 iunie tot acel leat au sosit în orașu Craiova tot cu asemenea împotrivire cării oștiri i s-au închinat toate puterile ciocoiești, primind oștirea bucuroși în oraș” (Triod, Blaj, 1813, inv. 10/2, Mitropolia Olteniei) sau „Leatu 1848, aicea am însemnat ca să știe că joi 16 ale lunii iunie au pornitu mai mulți bărbați den Craiova, printre care și uni(i) cojocari de

la noi către ceata lui Popa Șapcă la Izlaz să să puie sub steagul Magherului care lupta pentru dreptate și frăție. Am scris eu ca să să știe, Iorgu Stan Firu”, (Evanghelie, Buda, 1812, inv. 65, Mitropolia Olteniei), ori „As(t)ăzi la zece ale lunii lui iunie anu 1848 au răposat d-lui slugeri păharnic Stancu Opran ot Craiova și erea zi joi la trei ceasuri din zi și vineri s-au îngropat la moșia D-lui Ișalnița și era liniște bună, adică pace apoi la trei zile după îngroparea D-lui au început niște turburări scoas de Măgheriu că fac libirtate între care multă pagubă s-au făcut atâta la moșii cât lăcuiitorilor”. Această concluzie a preotului Constantin din Ișalnița (Minei pe iunie apărut la Râmnic în 1780, inv. 57, Mitropolia Olteniei) este împărtășită și de scriitorul însemnării din Mineiul pe iulie (Râmnic, 1780, inv. 497, Mitropolia Olteniei): „La leat 1848 iunie 11 s-au ivit întâi în București un fel de revoluție ce o numea co(n)stituție și aici în orașul Craiovei, iunie 12 a venit aici. Și pentru ținare de minte am însemnat. Și acea revoluție au fost mai mult pentru boieri, mai mult”.

Numai că o asemenea mișcare social-politică nu putea fi pe placul marilor puteri, așa încât are loc intervenția lor (inițial a Imperiului Otoman): „La leatul 1848 la iuniu 11 s-au ivit Iliad și Telu și cu Magheru în Țara Românească și vrea să facă o bătaie turcilor și apoi au fugitu de la Râmnicu că făcuse acolo volintiri și vrea să să bată cu turcii și muscalii și au fugit la unguri și apoi au intrat și turci și muscalii în Țara Românească și nu s-au făcut nici o bătaie într-aceștia, fără decât numai în orașu București s-au lovit turcii și cu militari și s-au prăpădit 73 din militari și am scris eu robul lui Dumnezeu Radu Popescu” (Molitvenic, Râmnic, 1782, inv. 483, Măn. Clocociov); „La leat 1848 luna iunie 15 au venit guvernul cu Iliad și cu Magheru slobozind gazeturi ca să nu fie clacă și în urmă au venit turcii și mai în urmă au venit și muscalii și fiind împreună în Craiova până au plecat la Râmnic iarna. Și am scris eu cel mai jos iscălit cu mână de țărână și cu pană de curcă mâna va putrezi iar slova rămâne în veac. Popa Constantin Melinescu” (Psaltire, Brașov, 1810, inv. 8090,

Biblioteca Județeană Dolj); „Și tot într-acest leat 1848 iunie 9 câte nenorociri s-au întâmplat într-aceasta și n-am pomenit, că s-au întâmplat și o răzvrătire în țară ca la trei luni și au sosit oștire turcească și muscălească și au împărțit țara” (Penticostar, București, 1782, inv. 297, Măn. Clocociov). Așa se face că în orașe apar trupe străine: „Leatul 1848 când au venit turcii la orașu Craiova în luna lui octovre 6 zile. Și am scris eu Păun fecioru răposatului popii lui Ion” (Octoih, Buda, 1811, inv. 15, Mitropolia Olteniei), dintre care unele rămân mai multă vreme, după cum scrie Dragomir Nicu, cântăreț al bisericii cu hramul Toți Sfinții (Penticostar, Sibiu, 1805, inv. 38, Mitropolia Olteniei): „În anul 1848 octombrie au venit muscali aici în orașul Craiova și au șazut până în anu 1851 aprilie 9, adică plecarea lor au fost luni după Paști, a cazacilor din Craiova”. Cert este că „s-au guvernat țara purtând numele de slobozanie sau libertate Gheorghe Magherul” (Penticostar, București 1782, inv. 97, Măn. Clocociov) „s-au început Constituția de Iliad și de Magheru și alți împreună” după înscrisul popii Constantin pe fila 181 a Penticostarului blăjean din 1808 (inv. 159, Mitropolia Olteniei) și „S-au sculat un guvern la București la 1848 iunie, 11” (Stanciu Logofăt în Minei pe aprilie, Râmnic, 1780, inv. 821A, Măn. Clocociov). Însemnări din anul următor ne aduc la cunoștință că „la leatul 1848 au fost turcii și muscalii” (Molitvenic, Brașov, inv. 458, Măn. Clocociov) și că „La anul 1849 s-au bătut ungurii cu muscalii și au răzbită muscalii, pă unguri, au ernat în țară și au fost în București” (Cazanii, București, 1786, inv. 477, Măn. Clocociov). Pe aceeași carte se consemnează începutul unor alte mișcări de trupe prilejuite de un nou conflict european, Războiul Crimeii: „La leat 1853 noem(brie) 15 au venit muscalii în țară că se bat cu turcii la Calafat. R. Popescu”; informația mai apare și în alte însemnări: „În anul 1853 au venit muscalii ca să să bată cu turcii care s-a bătut și la satu Cetatea și la Caracal în război turcii și muscalii și a(u) șezut muscalii până la 1854 și a(u) plecat nemți(i) și francezii. Diaconul Dimitrie Andronescu” (Tomul al II-lea al antologiei, București, 1827, inv. 266473,

Biblioteca Universității Craiova), complicându-se în timp prin apariția și a altor oștiri: „La leat 1854, într-o sfântă duminică, oștirile rusești și otomane ce au fost în acest prințipat s-au războit în câmpul Caracalu și după cum s-a înțeles din cele otomane, a(u) fost ca 4000 iar rusăști 500 sau 1500 cu vreo 4 sau 5 tunuri, însă s-au biruit luând 2 tunuri și 3 steasnele, unde s-au prăpădit și câțiva ostași, care la noi nu s-au putut dovedi bine. Pentru care spre știință, însemnezi, eu S. Aricescu însă acestea s-au scris în ziua de 21 mai, în ziua de Sfinții Constantin și Elena” (Antologhion, Râmnic, 1786, inv. 127, Mitropolia Olteniei); „La anul 1853 au venit muscali ruși să să bată cu turcii la Dii și mergând la Calafat n-au putut să-i bată pe turci pentru că turcii făcuse cetăți în Calafat și șanțuri cu multe țapi și altele la care nu îndrăzneau muscalii și de câte ori se loveau tot turcii biruia pă ruși când la anu 1854 au fugit rușii la vale trecând Oltul și turcii îi gonia încât toată lumea din Olt la deal fugea. Să sparsă Craiova de frica turcilor, alții trecea peste Olt, alții să ascundeau prin sate și viind turcii în Craiova au fost foarte blânji și prietenoși, încât au înființat la toate județele ei cârmuitori și supt cârmuitori. Cum toate cafaleriile le ridicasă muscalii peste Olt, turcii au venit până la Caracal și s-au lovit cu rușii la Dobrosloveni și au răzbit pă ruși și au fugit rușii, și rușii au fugit în jos până au ieșit din toată țara asta și iar s-au făcut țara tot cu vechi slujbe. Apoi tot la anul 1854 au venit și nemții aliații turcilor și acum să bat rușii cu turcii la Rusiia și nu se știe ce să va face înainte. Până aici am scris eu robul lui Dumnezeu pentru pomenire. R. Trășculescu, 1855 mart. 29” (Penticostar, București, 1782, inv. 16, Mitropolia Olteniei).

Explicația ne-o dă Năstase Budriman într-o Evanghelie de Buda din 1812 (inv. 320, Măn. Clocociov): „au venită nemții în țară că s-au dusă muscalii de la noi tot în leatu 1854”, tot el fiind cel care ne comunică data exactă când s-a încheiat această prezență: „La leat 1857 martie 18 s-au ridicat nemții din țară” (Antologhion, Râmnic, 1737, inv. 114 Măn. Clocociov). În afara de o mențiune („Prințipatele unite Valachia și

Moldavia fac cunoscut anului 1861 februarie 26”, aflată pe o Psaltirea bucureșteană din 1827, inv. 578, Măn. Clocociov) alte însemnări referitoare la Principate nu sunt, cu excepția a două știri una din 1865, pe o Evanghelie de Râmnic din 1784 (inv. 363, Episcopia Severinului) referitoare la compensarea clăcii: „România 1865 februarie 4 să se știe când s-au iertat claca că s-au iertat în anul 1865 de către Domnitoriul Țării Noastre Alexandru Ioan I plătind locuitorul cu 4 boi 133 lei adică una sută treizeci și trei lei, cel cu 2 boi o sută de lei, cel cu 1 bou 71 de lei și 20 de parale, având numai 3 pogoane fiecare de muncă și ca să se știe am însemnat eu care mă iscălesc scris de mine A. Popa Dumitru” și una din 1866 referitoare la detronarea lui Alexandru Ioan Cuza (Octoih, Buda 1811, inv. 1255, Măn. Clocociov): „Să să știe și să să ție minte că la leat 1866 în zilele domnului Alicesandru Cuza au fostă un an rău secetos n-au rodit pământu lipsind multe din roadele pământului mai în tot pământul. Fost-au și o price mare între boieri(i) țări(i) asupra Domnului pă care l-au și gonit fără voea lui au înființat pă Carol Prusianul”.

Un ultim mare eveniment istoric definitoriu pentru existența statului român modern, obținerea Independenței, este consemnat la f. 132 a unui Octoih apărut la Buda în 1811 (inv. 886, Măn. Clocociov): „În anulu 1877 s-au ivitu resbel asupra turcilor au venit Rușii cu România și au mers peste Dunăre în țara turcească și s-au pusu în bătae de la 1 iulie 1877 de au bătut pe turci. Au ținutu resbelu ca 8 luni de zile și au luoatu țara turcească Rusu cu România. Perceptor Din Ionescu”.

Toate aceste înscrisuri dovedesc un interes direct al știutorului de carte care decelează importanța faptelor ce se petrec în jurul său sau în zona în care trăiește pe care le consemnează pentru că „mâna va putrezi iar slova se va pomeni” spre știința urmașilor chiar dacă există, de multe ori, alte mijloace serioase de informare.

August

- 2 august 1941 – s-a născut, la Slatina, coregraful și folcloristul **MARIA CONSTANTINESCU**
- 6 august 1912 – s-a născut, la Spineni, prozatorul **ION MARIN IOVESCU**
- 7 august 1946 – s-a născut, la Slatina, tenorul **ANTONIUS NICOLESCU**
- 8 august 1854 – s-a născut, la Slatina, scriitorul și publicistul **CONSTANTIN DISSESCU**
- 8 august 1932 – a murit, la Slatina, scriitorul și publicistul **CONSTANTIN DISSESCU**
- 9 august 1977 – a murit, la Bughea de Jos (Argeș), prozatorul **ION MARIN IOVESCU** (n. 6. 08. 1912, Spineni)
- 10 august 1984 – a murit, la București, poetul, eseistul și traducătorul **VIRGIL MAZILESCU** (n. 11. 04.1942, Corabia)
- 15 august 1900 – s-a născut, la Slatina, prozatoarea **MAURA PRIGOR**, pe numele adevărat **CORALIA COSTESCU**
- 15 august 1950 – s-a născut, la Albești-Poboru, prozatorul și eseistul **SILVIU GORJAN**
- 16 august 1903 – s-a născut, la Braneț, poetul, prozatorul și eseistul **PAN. M. VIZIRESCU** (m. 27. 01. 2000, Slatina)
- 16 august 1913 – s-a născut, la Caracal, publicistul și editorul **FLORICEL SCARLAT** (m. 18. 02. 1975)
- 16 august 1977 – a murit, la Mănăstirea Viforâta (Dâmbovița), călugărul cărturar **TEOFIL S. NICULESCU**
- 16 august 2010 – a murit, la Slatina, pictorul, sculptorul și desenatorul **NICOLAE TRUȚĂ** (n. 9. 02. 1949, Dobrețu)
- 18 august 1961 – s-a născut, la Valea Mare, poetul **MARIN ENE**
- 20 august 1978 – s-a născut, la Slatina, poeta **LUCIA ENCHER-DUMITRU**
- 20 august 1985 – a murit, la Slatina, compozitorul **THEODOR GEORGESCU** (n. 2. 02. 1902)
- 21 august 1967 – s-a născut, la Slatina, cantautorul **MARIUS OVIDIU PREDĂ**
- 23 august 1913 – s-a născut, la Caracal, călugărul cărturar **TEOFIL S. NICULESCU**
- 23 august 1970 – s-a născut, la Balș, poetul **VALI ORȚAN**
- 24 august 1828 – s-a născut, la Oboga, poetul, prozatorul și gazetarul **GHEORGHE CHIȚU** (m. 28. 10. 1897, Bobicești)
- 28 august 1944 – s-a născut, la Slatina, poetul, criticul literar, eseistul și semioticianul **MARIN MINCU** (m. 4. 12. 2009, București)
- 30 august 1960 – s-a născut, la Zorleni (Vaslui), gazetarul și prozatorul **DUMITRU SÂRGHIE**
- 30 august 2009 – a murit, la București, scriitorul **ȘERBAN MILCOVEANU** (n. 23. 12 1911, Slatina)
- 31 august 1880 – s-a născut, la Caracal, actorul, regizorul și scriitorul **ȘTEFAN BRABORESCU** (m. 4. 01. 1971, București)

Codreanu cel tânăr (II)

Teodor PRACSIU

Theodor Codreanu nu este adeptul dogmatic al unei singure metode critice. El a fost de la început conștient de posibilele riscuri, căci a absolutiza o metodă echivalează cu moartea exegezei adevărate. Ca atare, hermeneutul – transparent în sens maioreșcian – convoacă la ospățul evaluativ autorități incontestabile, fie din domeniul criticii și istoriei literare, fie din domenii conexe ori complementare, pe de o parte, pentru a folosi și topi ideile în demonstrație, pe de alta, pentru a se delimita polemic. **Scritura** critică, discursul ca structură monolitică, se încarcă de referințe, trimiteri, aluzii, sugestii, interogații dubitative, supoziții și aserțiuni, câteodată riscante. În aceste din urmă cazuri argumentația este pe muchie de cuțit. Cititorul atent și empatic este mereu stârnit, contrariat, uimit, sedus, incitat, provocat la atitudine. Pagina critică nu somnolează niciodată, este vie, energică, „vigilentă”, demascatoare, tensionată grație succesiunii rapide a afirmațiilor răspicate, chiar apodictice, și a ipotezelor cutezătoare. Theodor Codreanu face figura unui spirit alert și decomplexat, capabil să bată pe umeri – ocrotitor ori cârtitor-condescendent – personalități culturale reputate ale literaturii, esteticii, filosofiei, mitologiei, criticii structuraliste, arhetipale, tematiste, psihanalitice. Această familiaritate atitudinală se poate explica în mai multe feluri. Siguranța tonului, dezinvoltura, bravada, fandarea critică, fronda polemică sunt date neîndoielnic de asumarea competentă și pertinentă a prerogativelor exegetice, susținute de lecturi temeinice, meticuloase, îndelungi, în complementaritate cu însușirea limbajului critic,

stăpânirea conceptelor-cheie și remarcabile însușiri analitico-sintetice. Se prea poate ca acest subtil „complex de superioritate” să marcheze inconștient un „complex de inferioritate”, generat de condiția specială a criticului, domiciliat în provincie, departe de Capitală, de marile orașe și de marile provocări culturale. Simplă ipoteză cu tâlcul la urmă. Corelativ, criticul pare angajat într-o luptă complexă cu sine, asumând un pariu existențial și creator, de **recuperare a timpului pierdut**. Așa se explică febrilitatea, neliniștea, agitația editorială din ultimii ani, viteza de publicare a cărților **grele**, unele reeditate rapid, din rațiuni tehnice și nu numai. Autorul pare ghidat de un legământ moral și intelectual, se simte **cel ales**, cel chemat să ducă la capăt un proiect cultural ambițios, acaparant, decisiv. O atare realitate, asociată cu izbânzile potențiale din viitorii ani, impune firesc o re poziționare valorică a criticului.

„... reacțiile subconștiente ale poetului seamănă iarăși izbitor de bine, dar tot prin contrast, cu ale lui G. Bacovia: unul, încărcat de paradisul matern, a eliminat părinții din imaginarul poetic, celălalt, dimpotrivă, împovărat de greutățile copilăriei, și-a încărcat infinit imaginarul de prezența mamei într-un simbolism de vaste implicații. Și tot acești doi poeți contrazic flagrant clișeele psihanalizei. Deși <răsfățat>, în sens pozitiv, de părinți (de mamă, îndeobște), Bacovia s-a simțit un <orfan>, singur în fața neantului. <Orfan> se pomenește, în cele din urmă, și Grigore Vieru, odată cu moartea mamei. Până aici ne-am posta pe terenul psihanalizei clasice. Marthe Robert a

studiat cele două ipostaze centrale ale orfanului care marchează imaginarul românesc: <copilul găsit>, sub semnul unui narcisism pre-oedipian, care ne propulsează în plin romantism, orfanul imaginar respingându-și părinții reali în favoarea unora mai <buni>, utopici, un asemenea erou sau artist visând la schimbarea lumii reale <urâte> în una mai bună. În faza oedipiană, se ivește <bastardul>, predispus nu la schimbarea lumii, ci la cucerirea ei, în plan literar aflându-ne în plin realism, cu prezența arivistului. Corespondenții din imaginarul poetic ar fi romanticii visători, idilici, geniali, pe de o parte, și iconoclaștii avangardelor de tot felul, pe de alta. Cești din urmă comit perpetuu <paricidul>, pe când orfanii care-și caută părinții **cei buni** sunt visătorii, elegiacii” (p.159).

Am reprodus un amplu citat edificator. Criticul îi pune în relație analogică (așa cum o va face de-a lungul întregii cărți) pe Bacovia și Vieru. Cel dintâi, copleșit de dragostea maternă, alungă părinții din imaginarul poetic (mama va fi recuperată psihanalitic sub forma elementului acvatic, deși, paradoxal, sensul exact al recuperării ține de teroarea acvatică și mai puțin de elementul matern freudian, nostalgic-protector); cel de-al doilea, copleșit de greutate și privațiuni la **vârsta de aur**, realizează o spectaculoasă compensație, împregnându-și imaginarul cu prezența mamei. Verdictul criticului este că amândoi contrazic flagrant clișeele psihanalizei clasice, ceea ce se poate discuta. Amândoi se simt orfani, primul în fața neantului, celălalt la dispariția efectivă a mamei. Brusc, Theodor Codreanu introduce în discuție un nume de referință, Marthe Robert, pentru a susține ipostazele orfanului în spațiul – atenție! – **românesc**. Un atare viraj intempestiv și derutant ține de specialitatea criticului și se înscrie în strategiile sale curente de argumentare și persuasiune. Aparent, suntem martorii unei duble inadecvări; Marthe Robert n-a citit nici pe Bacovia, nici pe Vieru; considerațiile teoretice sunt aplicate la roman și nu la poezie. Criticul realizează o extrapolare îndrăznească, forțând ideile să intre în paradigma construită de el însuși. Autorul pare să devină,

cu bună știință, digresiv și speculativ, atașând dezinvolt, la corpul judecăților critice stricte, câte un **apendice** doct, nu mai puțin interesant și savuros. Când privirea sceptică slăbește, constăți că demonstrația se poate susține, întră – altfel spus – în ordinea plauzibilului. Această savanterie riguros controlată și de un bun efect intelectual era folosită frecvent de un teatrolog reputat, Valentin Silvestru, care conta – mai cu seamă în acolade retorice – pe efectul de surpriză și perplexitate. Am simplificat lucrurile pentru a indica laconic în ce constă tehnica montajului critic: o sugestie comparatistă privind doi poeți, urmată de apropieri și disocieri psihanalitice, încheiată cu o plonjare subită în **imaginarul românesc**. Procedul **argumentelor cumulative**, culese din varii domenii pentru a articula o idee centrală, atinge virtuozitatea în **Complexul Bacovia**.

Theodor Codreanu practică obstinat **o critică a adâncimilor**. Are în vedere, de altfel, programatic, complexe de profunzime (**Complexul Bacovia**). Dorește întotdeauna să treacă de suprafața lucrurilor, năzuind să surprindă „abisalul”, ecoul primordial unic și irepetabil. Sondarea adâncurilor operei se realizează cu instrumentele unei poetici a arhetipurilor (arheității), a rădăcinilor ontologice, valorificând cu dibăcie, cum am văzut, sugestiile psihanalizei, mitologiei, simbolisticii poetice, semanticii, filosofiei, sociologiei, religiei. Datul biografic primar este interpretat exclusiv psihanalitic, din perspectiva rezonanței evenimentelor din copilărie în straturile profunde ale personalității creatoare (Bacovia, Vieru). Schițând o biografie a poetului basarabean, autorul constată repede că aceasta este „resorbită” de operă, ca și în cazul genialului băcăuan, și abandonează proiectul. Puține evenimente exterioare sunt revelatoare spre a lumina sensurile operei. Alchimia creației rămâne misterioasă.

Amplul eseu critic dedicat autorului **Scrisorii pierdute** poartă, nu întâmplător, titlul **Caragiale, abisal**, reconfirmând vocația adâncimilor. Cu o tenacitate rară, autorul urmărește firul discursului critic, adunând fără

odihnă argumente din sfera umanistă și din științe, pentru a alcătui un fel de conglomerate eterogene, organizate în jurul unei idei-nucleu. Este o **critică a persuasiunii**, directă, fermă, polemică, implicit și explicit, structurată nu o dată în enunțuri apodictice, cvasi-aforistice. Judecățile nu îngăduie replici ori nuanțări, fiind articulate de așa manieră încât să descurajeze controversa. Theodor Codreanu și-a construit un **stil hermeneutic** ușor de recunoscut ca atare, numai al său, definit prin angajament moral (patos reținut, tensiune a ideilor) și intelectual (informație pe cât posibil exhaustivă, siguranța judecăților de valoare, veștejirea clișeelelor culturale). Spiritului combativ îi corespunde, cumulativ, o viziune totalizantă, discursul nefiind lipsit de inflexiuni justițiare. Drama lui Grigore Vieru, aceea a înstrăinării, a rătăcirii drumului spre Ithaca este drama întregii Basarabii, iar pe acest plan Theodor Codreanu adoptă adesea un ton vehement, mesianic.

Misterul personalității lui Grigore Vieru stă în miracolul „stagnării în copilărie”: poetul a rămas **copilul pur**; parafrazându-l pe Protagoras, criticul admite că vârsta copilăriei dă măsura tuturor lucrurilor. Încheierea este semnificativă: „rădăcina de foc a întregului univers vierean (sic!) este copilăria” (p. 248). Criticul va descoperi treptat alte **rădăcini de foc**. Mama este una dintre acestea, în ipostazieri tulburătoare; bunăoară, **mama jertfelnică**. „Poetul a găsit în ființa mamei piatra filosofală, aurul sufletului (p. 267); mama nu este Narcis, ci Echo, ecoul primordial al durerii; inevitabil, criticul ajunge la **mama originară**, mama exponențială, **mama primordială**, la care ne raportăm cu toții prin forța modelatoare a inconștientului colectiv.

În consonanță tematică, autorul inventariază cu scrupulozitate reperele-cheie ale imaginarului poetic al lui Grigore Vieru: **casa**, cronotop central al lumii sale, **femeia**, care nu este altceva decât „o repetiție cu diferență a mamei primordiale” (p. 274); **ființa vegetală** („Sângele vegetal vine de departe, vine și el din paideuma copilăriei”, p. 287), **elementele** (pământ, foc, apă, pâine). Subtile considerații critice sunt reunite în subcapitolele **Între Narcis**

și Orfeu, Între Orfeu și Hristos, Dialogul cu moartea, Zorile, Apa divină, Duminica Mare. „Păcatul lui Orfeu este nerăbdarea prin care el o sacrifică pe Euridice, care este opera însăși. De fapt, este un autosacrificiu prin care el scapă de un straniu narcisism orfic, într-un suprem gest de libertate, căci aceasta nu-i decât reușita de a scăpa de propriile limite” (p. 310); „Limba română este Euridice a Basarabiei și pentru ea a coborât sau a rămas în Infern Grigore Vieru” (p. 313); „moartea este condamnată singurătății veșnice” (p. 331); „Grigore Vieru pare să fie cel mai important celebrator al dimineții din literatura română” (p. 343). Cheia personalității poetului este concentrată în enunțul care consfințește „puterea de a tăcea în limba neamului” (p. 371).

Lectura cărții naște o întrebare legitimă, pe care și-a pus-o și autorul, în alți termeni: **Care este figura spiritului creator în cazul lui Grigore Vieru?** Acest poet care – sub forța unei mari modestii – nu se socotește genial, nici măcar poet mare, ar merita să primească o pecete valorică superlativă. Argumentul lui Theodor Codreanu „acoperă” și trece dincolo de sfera esteticului, în planul mai larg al permanențelor inefabile: „Îndrăznesc să spun că, dacă n-ar fi intrat în deriziune sintagma de **poet național**, Grigore Vieru ar avea cel mai mare drept să pretindă acest privilegiu, pentru toată aria românismului actual și între toți poeții aflați în viață. Nu fiindcă ar fi mai talentat decât alții, ci fiindcă el simbolizează cea mai adâncă rană a românismului rămasă nevindecată: refacerea unității naționale” (p. 379). **Simbolul a surclasat poetul**.

Cartea are o arhitectură curioasă. Se deschide cu două tabele cronologice, unul al criticului, celălalt al poetului, în care sunt adunate meticulos, chiar cu o anume pedanterie, principalele date biografice, semn că ambii autori întrevăd deja și o axă a posterității, despărțite convențional de un **Argument**. În peste 110 pagini, Theodor Codreanu judecă modul în care s-au reflectat poetul și omul Grigore Vieru în oglinzile criticii din fosta Uniune Sovietică, în studiile monografice ale lui Mihai Cimpoi, în

cercetările altor axegeți basarabeni, precum și în exegeza din România, pentru a-și încheia considerațiile analizând aplicat două monografii semnate de Stelian Gruia și Fănuș Brăileșteanu. Judecățile critice asupra poetului sunt de mult polarizate, mergând de la epitetul encomiastic până la negarea grobiană. Theodor Codreanu înregistrează toate opiniile, chit că unele au o greutate specifică minoră, dar dă Cezarului ce este al Cezarului și nu ezită să-i pună la punct pe detractorii poetului și ai omului. În aceste momente criticul îmbracă armura cavalerului dreptății și devine apărătorul intransigent al artistului ultragiă în lupta de uzură cu unii procurori morali inclementi de genul lui Gheorghe Grigurcu, altminteri, „critic inteligent și foarte talentat” (p. 127), ori Al. Cistelean, autorul unui „text dintre cele mai obtuze” ce s-au scris despre Grigore Vieru.

În capitolul al II-lea (**À rebours**), după amintita biografie incipientă, i se consacră un spațiu amplu luptătorului pentru unitate națională, pe fondul infinitei sfâșieri, al nostalgiei lthacăi, al discordiei ca factor dizolvant în relația dintre frați, pentru a încheia cu fine considerații critice având ca reper Inorogul cantemirian și ciobanul mioritic. Analiza propriu-zisă a operei este rezervată capitolelor **Paideuma**, **Elementele** și **Duminica Mare**, încheierea făcându-se printr-un sumar **Final de poetică**. Postfața este semnată de Mihai Cimpoi (**Vieru, un Bacovia de semn întors**), nu foarte întinsă, dar aplicată și nicio clipă convențională.

Theodor Codreanu aspiră demiurgic să epuizeze subiectul, așa încât pune în relație o sumedenie de informații de toate felurile, de la cele importante și revelatoare până la detaliile anecdotice. Doi ani la rând (1946 – 1947) poetul s-a alimentat doar cu știr și lobodă; alți trei ani de foamete (1951 – 1953) i-a petrecut în școala medie din Lipcani; copilul a rămas orfan de... doi tați și în cele din urmă și de mamă; de peste 30 de ani Grigore Vieru doarme doar 2-3 ore pe noapte; la Institutul Pedagogic „Ion Creangă” i-a avut colegi pe Leonid Brejnev și Constantin Cernenco (sic!), doi viitori lideri atotputernici la Kremlin; la 5 decembrie 2003 poetul e

gata-gata să devină victima unui „accident” planificat. Detaliile de la finele cărții (**Note**) sunt tulburătoare.

Conexiunile comparatiste, susținute explicit ori doar sugerate, sunt plauzibile și incită spiritul critic: Vieru-Goga, Vieru-Bacovia, Vieru-Voiculescu, Vieru-Blaga, Vieru-Eminescu, Vieru-Cezar Ivănescu, Vieru-Nichita Stănescu, Vieru-Marin Sorescu, Vieru-Ioan Alexandru, Vieru-D.R. Popescu, Vieru-Sabin Bălașa (sic!).

Remarc polisemantismul unui concept drag lui Theodor Codreanu – **ontologic**: cutare critic nu avea „conștiința rădăcinilor ontologice vierene” (p. 40); „critica estetic-ontologică” (a lui Mihai Cimpoi, n.n., T.P., p. 55), „mama devine principiu ontologic, reazem al naturii și al cosmosului” (p. 65); „procesul profund ontologic ce se petrece și-n cazul lui Grigore Vieru” (p. 158); „neutralism ontologic” (p.168); „adevărul pomenit e ontologic” (p. 245); „am răsturnat întâietatea ontologică a principiului matern în imaginarul poetic vierean” (p. 257); „apa dobândește cea mai înaltă demnitate ontologică” (p. 345); „E o strădanie excepțională a lui Grigore Vieru de a atinge ținta logică și ontologică a proverbului atunci când scrie poezie...” (p. 376).

O acceptare generalizată a poziției estetice a poetului este vectorul critic esențial. Theodor Codreanu îl apără pe Grigore Vieru în orice circumstanță și în dubla sa ipostază, de poet și de simbol al românismului și îl disculpă de toate slăbiciunile și de toate greșelile, câte va fi făcut.

Au poziții privilegiate în exegeză: **arheu/ arheic/ arheitate/ arheal, arhetipal și vierean-viereană**, adjectivul din urmă, ușor rebarbativ, fiind folosit exclusiv de Theodor Codreanu.

A rezuma o carte înseamnă a o trăda în literă (sută în sută) și, uneori, și în spirit. Dar cum altă cale nu există, să acceptăm resemnați o atare fatalitate necesară.

Theodor Codreanu este unul din cei mai importanți critici români contemporani.

George VAIMAN

CIOBURI DE LUT ȘI SUFLET

Pe roata olarului eu și tu –
doi pumni de humă
învârtiți într-o horă nebună
Tu și eu
printre palmele duioase
ne strecurăm în sus
până unde crede el olarul
că ne termină de iubit
Pe tine te face amforă
cu toarte ca niște mâini
puse în șolduri a mândrie,
pe mine urcior
spre setea fântânii
arzând de dragoste
Și învârtiți
pe roata timpului
ca într-o grădină a Raiului
unde sclipirea ochilor șarpelui
taie oglinda cerului adormit
revărsând torente
până când
vom rămâne goi de noi
sfărâmați de vârful unghiului
eternei piramide
Cioburile de lut și suflet
aruncate la margine de apă
vor fi acoperite de mătul uitării
rece și umed mereu

STRADA UMBRELOR

Pe strada umbrelor de tei
treceau și trec mereu femei

Parfumul lor parfum de tei
mi-e dor de stradă de alei

E-atâta liniște prin tei
azi trec doar umbre de femei

Și mâine umbrele de tei
Vor îneca femei femei

Și vor muri bătrânii tei
pe strada umbrelor-femei

TORNADE

Îmi place furtuna de vară
când trece și lasă-amintiri
femeia cu pulpe subțiri,
îmi place furtuna de vară

Îmi place să plouă-n torente,
uit unde sunt nordul și sudul
trupul femeii, ca rugul,
îmi place să plouă-n torente

Îmi place când fulgeră aprig,
să ardem de jos până sus
și ploaia ne stingă-n apus
îmi place când fulgeră aprig

Când trece și lasă-amintiri
femeia cu pulpe subțiri

Uit unde sunt nordul și sudul
trupul femeii - ca rugul

Să ardem de jos până sus
și ploaia ne stingă-n apus

Psihograme livrești (I)

George Nina ELIAN

- * Să cobori vertiginos în hăul cel mai afund, fără puțința sau măcar dorința de a te agăța de ceva. Iată fericirea! Și/sau sublimul.
- * Se spune că speranța moare ultima. Culmea e însă că nu moare singură, ci ajutată de noi, cei care o ucidem nemaicrezând în ea. Și cum speranța e Însuși Dumnezeu, de câte ori renunțăm să mai nădăjduim, de tot atâtea ori Îl omorâm pe Cel ce ne-a dat viață. Creatorul transformat în victimă a efectelor complexului oedipian. Minus componenta sexuală.
- * Nebunul e cel mai sincer dintre oameni, pentru că și-a pierdut rațiunea, deci și orice urmă de calcul, orice abilitate de a se preface. Alienatul e spontaneitatea însăși. Cu toate astea, nimeni nu-l crede, ci toți se mulțumesc să-l compătimească. Poate tocmai din cauza sincerității sale. Omul așa-zis normal din zilele noastre are nevoie de minciună pentru a supraviețui, pentru a-și conserva iluzia că există.
- * Cât mai suntem în stare să lăcrimăm, nu suntem definitiv pierduți. Lacrima e prima și ultima noastră legătură cu Dumnezeu, cea mai autentică, tot ceea ce a mai rămas curat din toată alcătuirea umană după lungul, nesfârșitul șir de pervertiri inaugurat prin păcatul originar. Atunci când plânge, omul se spală de toată răutatea, de toată mizeria lăuntrică ancestrală, recăpătându-și nevinovăția și redevenind copil. Unii dintre noi reușesc asta pentru numai câteva clipe, alții – pentru tot restul vieții. Din rândurile primilor se recrutează poeții, din ale celorlalți – sihaștrii.
- * Atunci când nu-L găsim, Dumnezeu e acolo unde L-am uitat.
- * Oare câte lecții de sensibilitate mai trebuie să primim de la animale pentru a deveni oameni cu adevărat?

Farmecul elegiilor din cătun

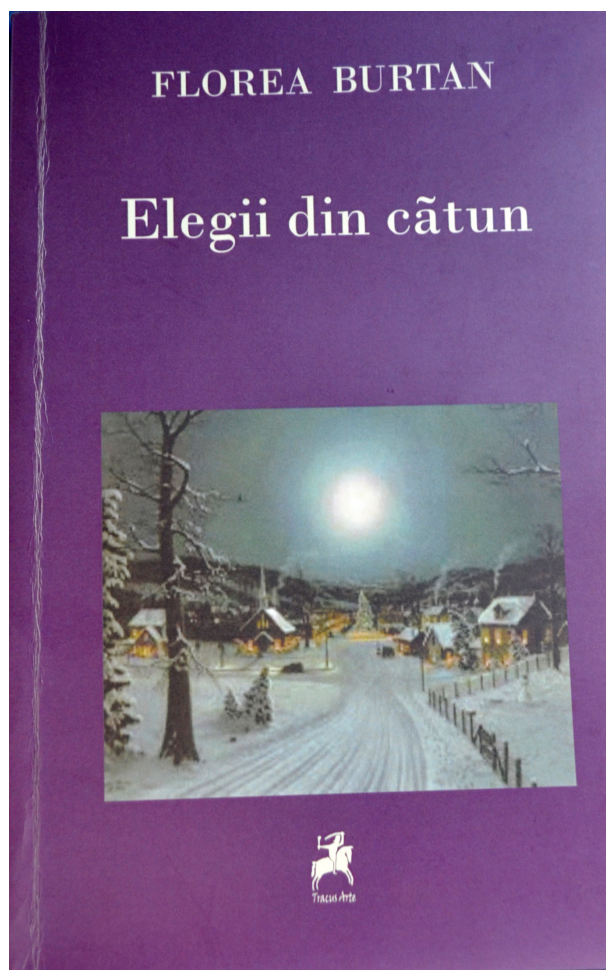
Ion GEORGESCU

În 2011, la apariția celei de a zecea cărți semnate de distinsul poet Florea Burtan – „Partea mea de târziu”- scriam în cronica „Flacăra lirică a iubirii eterne” că autorul, „ca nimeni altul” în lirica românească a contemporaneității noastre zbuciumate, a cântat iubirea în versuri de un clasicism elevat, ținând-o înflorită etern”. În ultima parte a lui 2012, lansează în câmpul literar a unsprezecea lucrare de zboruri lirice, scoasă la Editura „Tracus Arte” din București. A numit-o modest și eseninian „Elegii din cătun” și a împărțit-o echilibrat în două structuri: „Ceremonii” și „Pedepsele”.

Consecvent crezului său artistic din cărțile anterioare – „Flaut pe răni”, „Valea Plângerii”, „Izgonirea din rai”, „Înstrăinări”, „Insomnii”, „Triumful disperării”, „Poeme de dor”, „Obsesia labirintului”, „Poeme de odinioară” și „Partea mea de târziu”, Florea Burtan își construiește poemele din noua sa carte pe același principiu imbatabil al clasicismului, din trei sau patru catrene supuse inefabilului inspirației și trudei artistice, mereu credincios conceptului lui Paul Verlaine: „De la musique avant toute chose”. În același timp, are femeia permanent în centrul actului creator, femeia eternă, „ființa diafană și eterică, celestă și telurică, femeia în care visătorul și-a contopit toate iubirile vieții sale”.

În poemul inițial: „Crapă somnul în

grinzi”, elementele ușor elegiace se țin în pânza melancoliei generate de curgerea ireversibilă a timpului, de nostalgiiile care macină sufletul uman: „Se așterne de iarnă, crapă somnul în grinzi,/ Vântul copleșește statui, cu palmele goale,/ Rănila stau la taifas cu cei suferinzi,/ Singurătatea duce în brațe o vale”. Personificarea amplifică emoția artistică: vântul cioplește statui, singurătatea duce în brațe o vale, întunericul și-a pus veșminte obosite. În cenușul elegiei apare însă o breșă, un strop de lumină, prin invocația retorică către iubita sa: „E vremea, iubito, să vii și să-mi spui/ O vorbă măcar, un început de poveste”. Ca în „Lacul” eminescian, dialogul închipuit are loc și în poemul „Bolnav de lumină”: „Se înserează, iubito, somnul clatină arborii reci,/ Lupii înstrăinării au îmbătrânit pe poteci”. La fel în „Văpaie de crini”, în „Iarna din cuvinte” și în multe altele: „Miroase a iarnă, iubito...”; „Din visul meu, iubito, n-ar trebui să pleci”. Lexicul elegiac e frecvent în tot câmpul poetic, justificând apartenența pieselor la specia pieselor intime: mohorâtă scrisoare, odăile reci, se moare torturat de cuvinte, pasărea nopții, singurătatea, să plâng, rănila mele, grădina amară, disperarea mă spală, cerșetorii au ieșit la paradă, odăile frigului, securile mușcă din pădurea uscată, noaptea devastată, purtătorii de moarte, furgonete de bronz, corbi hămesiți, amare ninsori, mormane de oase, scânduri negre, văzduhul

cernit, temnicerul așteaptă, umbra zăpezii s-a învîinețit și multe altele ce contribuie la atmosfera bacoviană melancolică semnalată și de scriitorul Horia Gârbea pe coperta ultimă a cărții.

Precum rusul Esenin, care se întoarce în creația sa la stanița copilăriei, Florea Burtan părăsește mediul citadin și se întoarce la cătunul natal, fapt ce ne poartă cu gândul și la lirica nostalgică a lui Nicolae Labiș: „Poștașul n-a mai trecut de mult prin cătun, / Veștile au îmbătrânit într-o veche scrisoare” („Veștile au îmbătrânit”); „În odaie miroase a vin și-a tutun, / A femeie frumoasă rătăcind prin cătun” („Focul mușcă lacom”). Iubita, așa cum remarcam anterior, este constant îngerul inspirației, farul existenței interioare a poetului, ființa mitică ce-i îndepărtează

gândurile cenușii, melancolia vârstei, îl scoate din atmosfera elegiacă și uneori transformă întreaga piesă într-o odă închinată ei, o adevărată perlă lirică: „Adu-ți aminte, iubito, odinioară umblai/ Pe ape de crini, prin margini de rai,/ Aveai trup de rouă și părul bălai,/ Îngerii, toți, rămâneau fără grai./ Erai toată un cântec, înalt și frumos,/ Rana dorului meu devenea de prisos,/ Cobora, fericit, un tărâm luminos,/ Adormea, pe-al tău prag, fermecat și duios.” („Adu-ți aminte”).

O elegie în toată puterea cuvântului, o elegie de esență tare este piesa finală a cărții: „M-am pregătit”. O redăm integral: „Luați-mă și pe mine, cu voi,/ Puneți-mi pe trup misterioasa armură,/ Să mă ferească de geruri și ploi,/ Când voi fi rânduie la tortură!/ M-am pregătit îndelung, am urcat/ Muntele sfânt, de o mie de ori,/ Sângele mi l-am lăsat cercetat/ De înfrigatele splendori./ Sunt gata de drum, am închis/ Ușile care dau înspre moarte,/ Viețile noastre, cu migală, le-am scris/ În această candidă carte./ Pădurile și-au dus rădăcinile-n cer,/ Plângând după bunul pământ,/ Eu încă mai cred și mai sper/ Să facem, cu toți, acel legământ./ Bate vânt, arena-i pustie,/ De pe ziduri coboară ultimul lanț;/ Sunt gata de drum, dar nimeni nu știe/ Că mă duceți, ferecat, la Bizanț”.

Cu fiecare poem oferit cititorilor în cartea „Elegii din cătun”, scriitorul Florea Burtan dăruiește căutătorilor de frumos o parte din inima sa. În întregul ei, lucrarea de condiție elegiacă este ca o toamnă plină de melancolie, de nostalgie, dar împodobită de nori argintii trecători și de lumina îndrăzneală a crizantemelor.

Septembrie

2 septembrie 1916 – s-a născut, la Dobrosloveni, poetul **ION POTOPIN**, pe numele adevărat **ION MAGNEA**, (m. 10. 05. 1998, București)

3 septembrie 1954 – s-a născut, la Pleșoiu, poetul **IOAN SMEDESCU**

6 septembrie 1906 – s-a născut, la Corabia, compozitorul **NICOLAE BUICLIU** (m. 18. 04. 1974, București)

6 septembrie 1962 – s-a născut, la Optași-Măgura, prozatorul **DUMITRU BALABAN**

8 septembrie 1981 – a murit, la București, poetul, prozatorul și eseistul **SMARANDACHE (SMARAND) VIZIRESCU** (n. 24. 03. 1901, Bârza)

9 septembrie 1972 – s-a născut, la Caracal, regizorul **ANDI TUINEA**

11 septembrie 1918 – s-a născut, la Rafaila (Vaslui), prozatoarea și folclorista **ANGELA DUMITRESCU-BEGU** (m. 1997, București)

13 septembrie 1934 – s-a născut, la Slatina, pictorul și desenatorul **SPIRU VERGULESCU** (m. 8. 05. 2007, București)

15 septembrie 1999 – a murit, la București, istoricul **NICOLAE STOICESCU** (n. 30. 11. 1929, Slatina)

18 septembrie 1924 – s-a născut, la Izlaz (Teleorman), poetul și publicistul **STELIAN FILIP**

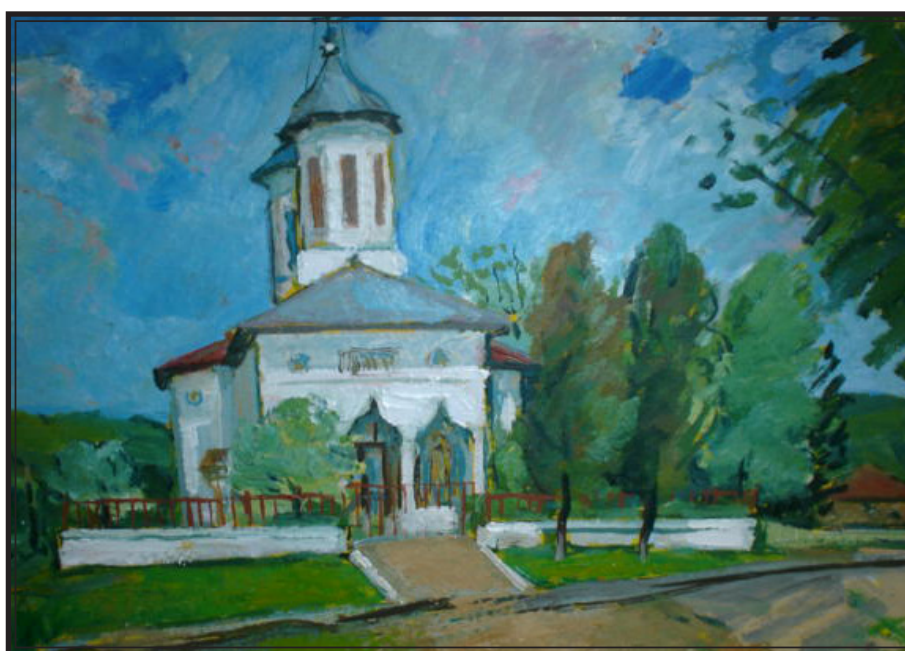
22 septembrie 1914 – s-a născut, la Slatina, prozatoarea **ALICE BOTEZ** (m. 27. 10. 1985, București)

23 septembrie 1950 – s-a născut, la Corabia, actorul **ȘERBAN IONESCU** (m. 21. 11. 2012, București)

23 septembrie 1962 – s-a născut, la Osica de Sus, poetul **NICOLAE COANDE**, pe numele adevărat **NICOLAE BOANGIU**

27 septembrie 1913 – s-a născut, la Oporelu, poetul, prozatorul și folcloristul **ION NIJLOVEANU** (m. 26. 06. 2000, Craiova)

28 septembrie/ 10 octombrie 1864 – s-a născut, la Floru-Icoana, prozatorul **ION S. FLORU** (m. - ?)

Măgarii

Dan Eugen DUMITRESCU

În literatură, ca și în artele plastice, animalele au fost deseori descrise, pictate sau sculptate. Câinele a fost simbolul cel mai frecvent redat, îngrijit, răsfățat precum cel mai desăvârșit prieten al omului. Cu câtă tandrețe a pictat-o Gainsborough pe „Cățelușa de Promerania cu puiul ei” sau pe „Tristan și Fox” cei doi câini ai săi! Picasso iubea câinii și de-a lungul timpului a avut mai mulți, dar cel pe care l-a iubit cel mai mult a fost ogarul afgan Kazbek.

La fel de des, pisicile au fost immortalizate sau au fost folosite ca termen de comparație. Una din temele principale ale picturilor lui Degas și ale emulului său, Pierre Bonard, a fost femeia ocupată să își facă toaleta. Toaletele femeilor dezbrăcate în față oglinzii, în baie sau tolănite nud în pat sau pe sofa erau motive caracteristice picturii sfârșitului secolului al XIX-lea. Acest lucru l-a făcut pe Edgar Degas să concluzioneze: „Femeia e o mătă care se spală”.

Până și porcii se regăsesc adesea în picturile artiștilor flamanzi și olandezi. Uneori porcul era folosit și ca termen măgulitor.

Într-o duminică, Giotto a ieșit la plimbare cu câțiva prieteni. Când discutau mai înfierbântați, s-au trezit cu o turmă de porci ce fugeau spre ei. Toți au avut timp să se ferească, numai pictorul a fost trântit la pământ. Prietenii au pufnit în râs, iar Giotto, în timp ce-și scutura hainele, le-a explicat:

-Au avut dreptate să mă aleagă tocmai pe mine dintre toți. De pe urma părului lor aspru, cu penelul meu am câștigat sume importante și nu le-am dat o dată, măcar, un blid cu mâncare.

Printre distracțiile pictorilor de la Pont Aven era și aceea de a picta porcii care umblau

singuri, ai băștinașilor.

Pe Degas l-a cuprins furia în față unei remarcabile litografii făcute de graficianul Auguste Clot, după o opera a lui.

-Cum a îndrăznit? s-a înfuriat el.

Dar a adăugat numaidecât:

-Totuși e tare de tot *porcul* care a făcut-o.

Și boul a fost folosit ca termen de comparație de către pictori. Așa a fost el folosit pentru a fi comparat cu Domenichino, care era un om chibzuit, harnic și muncea dând dovadă și de o acribie deosebită. Antonio, nepotul maestrului său, Annibale Carracci, i-a atras atenția unchiului său:

-Boul acesta ară un ogor rodnic, ogor care, într-o zi, va nutri pictura.

Pictorul danez Christian Skredswig a pictat un car cu boi gata înjugați, ca să nu mai amintim de numeroasele tablouri cu care cu boi reprezentate de Nicolae Grigorescu, Karel Dujardin ș.a.

De cai ce să mai vorbim? Poate că este cel mai folosit animal în pictura și sculptura din toate timpurile. Ar trebui umplute sute de pagini pentru a înșirui operele în care el apare. E de ajuns să amintim caii din pânzele lui Géricault, Degas, George Stubbs, Nicolaes Berchem și câți alții. Dar și corcitura rezultată din încrucișarea cailor cu măgarii – *catârul* – poate fi întâlnită în special în tablourile lui Francisco Goya, Nicolaes Berchem, care a pictat chiar un „Peisaj cu catâri”, ca și mulți alții. În pictura sa grandilocventă „Napoleon trecând Alpii”, Louis David l-a reprezentat pe împărat călare pe un armăsar, când se știe că acesta a călărit un catâr prin Alpi, pe la strâmtoarea Saint Bernard.

Blândul animal, care este *măgarul*, a fost cel căruia i s-a atribuit un rol în povestea Nașterii Mântuitorului. Acesta, conform legendei, a purtat-o pe Maria spre Bethleem și apoi L-a vegheat pe Prunc în iesle. Se crede că, potrivit profețiilor mesianice, din Isaia (1:13) și Avacum (3:2), *măgarul* și boul au îngenuncheat în fața Pruncului nou-născut. Tot *asinul* a Vestit:

-Să mergem la Emaus!

Antoni Gaudí, celebrul arhitect catalan, după ce reușise să realizeze portalul cu „Fuga în Egipt” al catedralei „Sagrada Familia”, i-a explicat lui Albert Schweitzer, venit să viziteze lăcașul în construcție:

-Iosif și Maria, copilul Iisus, preoții templelor, sunt cu toți luați după ființe vii. Cu *măgarul* însă, a fost mai greu. Nu aveam nevoie de un exemplar falnic, robust și plin de forță. Nu! Îmi trebuia unul supus și plin de bunătate. De unde era să-l iau?

A căutat prin toată Barcelona până l-a gasit. Arcuit sub greutatea poverii, cu capul în pământ, trăgea la o căruță plină cu nisip, mânat de o femeie amărâtă. Acesta era *măgarul* căutat de-atâta timp de Gaudí.

- Am convins-o cu greu pe femeie să vină cu *măgarul* la mine. Trebuia ca acest harnic animal să-și oprească această istovitoare îndeletnicire. Pentru câțiva pesetas, totul s-a rezolvat, dar când am început să-i pun mulajul *măgarului*, bucată cu bucată, femeia s-a pus pe plâns, gândindu-se că *măgarul* nu va rezista.

A rezistat. Totul se petrecea în anul 1905.

Honoré Daumier a înfățișat *măgarul* în pictura sa: „Hoții și măgarul” (1858). Tema lui Don Quijote de la Mancha, cu scutierul său Sancho Panza, călare pe *măgar*, a fost abordată de 28 de ori de Daumier în picturi și ilustrații de carte.

În semn de recunoștință față de Cervantes, autorul romanului ce i-a făcut celebri pe Don Quijote și Sancho Panza, într-un parc din Madrid se află o sculptură cu aceste două pitorești personaje, în mărime naturală, unul călare pe cal și celălalt – pe *măgar*.

Gainsborough a pictat, în 1748, un „Peisaj cu copaci, colibă și *măgari*”.

Goya, în seria lui de „Capricii”, are

o acvaforte în care, în mod nemăgulitor, îl reprezintă pe un medic cu cap de *măgar* făcând o consultație, căreia i-a dat titlul sugestiv: „Din ce cauză voi muri”.

Subiectele operelor de artă agreate de Academia de Arte Frumoase nu erau acceptate dacă prezentau obiecte „dezgustătoare”. Academicianul Le Brun îi reproșa lui Carraccio faptul că a așezat, în tabloul său „Nașterea”, *asinul* și boul în apropierea pruncului Iisus, căci pe aceste animale le considera el „obiecte josnice”.

Holbein cel Tânăr a pictat tabloul „Starea de sărăcie”, în care a reprezentat un car tras de un cal costeliv și un *măgar*.

În „Peisaj din Sudul Angliei”, pictorul olandez, printre animalele ce se adapă într-un pârau, l-a pictat și pe un *măgar*.

Filozoful scolastic francez, Jean Bethume Buridan, a rămas în memoria francezilor printr-un *măgar*. Acesta, pentru a exemplifica alegerea liberă, îl dădea ca exemplu pe un *măgar* flămând și însetat care, așezat la o distanță egală de o găleată cu apă și o grămadă de fân, ar fi murit de foame și de sete, neputându-se decide pe care dintre ele să o aleagă.

Între anii 1328-1333, Giotto se afla la Curtea regelui Robert de Anjou, din Napoli.

-Deoarece penelul tău nu cunoaște imposibilul, pictează-mi regatul! i-a poruncit regele.

Când regele a vizitat, din nou, atelierul pictorului, Giotto finaliza opera comandată: un *măgar* înșeuat cu o șa veche, mirosind o șa nouă. Prin această alegorie, pictorul ironiza obiceiurile napolitanilor de a schimba des regii, ceea ce acest obicei dăuna regatului, după părerea lui Giotto.

Regele a priceput aluzia, dând dovadă că avea simțul umorului, a apreciat gluma subtilă a pictorului, devenind un apropiat al lui.

Însuși Brâncuși, copil fiind cam de 11 ani, era ciobănel la oi și călărea *măgarii* de la stână.

Damian Stănoiu a tipărit, în anul 1944, romanul „*Măgarul ciobanului*”.

Scriind despre cameleonul Mihail Ralea, Petre Pandrea arăta că acesta „aplică oneros *copita măgarului* în momentele grele

protectorilor săi”.

În stampa „Muzicianul exasperat” (1740), William Hogarth a desenat un francez, luxos îmbrăcat, care cânta încasând bani chiar și de la zgârșiți. Dar pictorul l-a asaltat imagistic cu un vacarm de nedescris, încât Cowper spunea, atunci când o privea:

-Pare cu neputință de a-i spori contrarietatea adăugând vreun alt zgomot, decât poate răgetul unui *măgar*, singurul sunet nemuzical din natură.

Tot Hogarth, tânăr fiind a executat șapte gravuri pentru romanul „Măgarul de aur” al lui Apuleius, *măgarul* ce se bălega aur.

Claude Lorrain, care se folosea de un *asin*, în „Campagna”, era descris astfel de către James Northcote:

„Conducea un *măgăruș* amărât încărcat cu toate instrumentele trebuincioase unui pictor în munca sa.”

Ca și Lorrain, Paul Cézanne își căra calabalâcul la „motiv”, ca să picteze, tot cu un *măgar*. Cum *măgarul*, ca toți *măgarii*, se oprea și nu voia să meargă mai departe, îl enerva la culme pe colericul pictor. Nu după mult timp, s-a lăsat păgubaș de serviciile încăpățânatului *măgar* și a închiriat o trăsură în același scop.

Edgar Degas, când a văzut tabloul lui Édouard Manet: „*Isus cu îngerii*”, a spus măgulitor:

- Sunt calități de desen în acest tablou. Și ce transparență a pastei! Ah, *măgarul*!

Suprarealistul Marc Chagall, în viziunile sale despre locul nașterii sale într-un șetl din Vitebsk, în Rusia, a pictat vaci și *măgari* zburători, rămași din poveștile copilăriei în subconștientul pictorului.

Salvador Dalí, cel mai suprarealist dintre toți suprarealiștii, într-o scrisoare adresată lui însuși, își spunea:

„... Spania, etimologic vorbind, însemna *spin*, și așa cum o spusese magistral don Eugenio Montes, nu există decât *măgari* în putrefacție, acoperiți cu muște colcăitoare”, a adăugat el.

În tinerețe, lui Dalí i-a fost respins un tablou la Salonul de toamnă de la Barcelona, pe motiv că era obscen. Dar el a continuat să picteze astfel de tablouri, pe unul din ele André Breton

botezându-l „Joc lugubru”, fiind scandalizat din pricina „elementelor scatologice, anale ale imaginii reprezentate.”

„Debutam în plin căcat”, scria pictorul, „ceea ce din punct de vedere analitic, putea fi interpretat ca o bună prevestire relativă la aurul ce amenința – din fericire! – să mă acopere.”

Viclean, el a căutat să „le bage în cap” suprarealiștilor că elementele scatologice ale lui aveau să poarte noroc mișcării suprarealiste. Degeaba le-a invocat el, drept argument, întreaga iconografie digestivă din toate epocile: de la găina cu ouăle de aur, la „delirul intestinal al Danaei”, „divina diaree de aur semilichid” a acesteia, la „*măgarul* care făcea balegă de aur”, că suprarealiștii nu s-au lăsat convinși.

Întorcându-ne la mitologia greacă, Silenos era un satyr cu o înfățișare grotescă, dar era de o profundă înțelepciune, fiind înzestrat cu darul profeției. Miturile mai târzii l-au socotit a fi fiul lui Pan sau al lui Hermes, înfățișându-l ca perceptor al lui Dionysos și, apoi, făcând parte din suita zeului. Silenos era reprezentat ca un bătrân caraghios, mereu beat, adesea călare pe un *măgar*. I se atribuia inventarea flautului.

Am lăsat la urmă să vorbesc despre *măgar* ca purtător de noroc. Plutarh, scriind despre viața generalului și omului politic Marcus Antonius, arăta că, în dimineața luptei decisive de la Actium, Octavianus Augustus s-a întâlnit pe drum cu un *măgar* ce se numea Nikon (Învingătorul). Acest lucru a fost interpretat ca o profeție, în sensul că el va câștiga Bătălia de la Actium împotriva rivalului său Antonius, ceea ce s-a și întâmplat. Drept care, ajuns împărat, Augustus a dat ordin să se ridice la Roma o statuie măgarului și stăpânului său.

Mi-am adus aminte de *măgarii* surprinși în multe ipostaze, pentru că sunt mulți „*măgari*” și în ziua de azi.

Salonul Artiștilor Olteni

Cristina BACICU-BOTEZ

Motto: „Un cronicar de artă este asemenea vânătorului de elită: pornește, pregătit cu toate, să doboare - dar se trezește hoinărind pe plaiuri înverzite și - cade sub vraja trioletă a unei ciocârlii îndragostită de soare. Sau - și aceasta e încă una din voluptățile neprevăzutului - se pierde în desigurii mlăștinoase de papură și zăbovește fără de voie, o noapte întreagă în tovărășia, exasperant locvace a broaștelor, broșcoilor și brotăcelor lunatici.” (N. Tonitza – Universul Literar, 24 Aprilie 1927)

La Galeria „Artis” a Muzeului Județean Olt din Slatina a avut loc în această primăvară expoziția de pictură „Salonul Artiștilor Olteni”, manifestare aflată la a X-a ediție.

Publicului i-au fost oferite, în toată splendoarea, panorama vârfului pleșuv al Coziei, malurile Oltului – împădurite sau stâncoase – cu case acoperite cu țiglă roșie pierdute printre coline, cu turle de biserică sclipind în soare, cu peisaje de șes cu câpițe, mesteceni și flori de camp, ajungând pe Dunăre spre Delta cu stufăriș și cherhanale, până la marea cea mare. Toata varietatea formelor de relief mioritic se regăsește în această cuprinzătoare expoziție, ca-ntr-un somptuos evantai de călătorie nuanțată printre epoci și stiluri picturale. O călătorie inedită printre sentimentele artiștilor olteni în fața marelui spectacol al naturii.

Lucrările expuse reprezintă o amplă trecere în revistă a picturilor executate cu prilejul taberelor de creație „Nicolae Truță” desfășurate la Păușa/ Călimănești și Sf. Gheorghe/ Tulcea în

ultimii trei ani. Expoziția, expresie a preocupărilor plastice a 21 de creatori din județul Olt, ca și din București și Craiova, este o vastă și dinamică panoramă a peisajului românesc așa cum este el perceput și redat astăzi, la o distanță de un secol și jumătate de la începuturile impresionismului.

Este meritul taberelor organizate de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Olt de a extrage din cotidian un mic grup de artiști și de a-l propulsa într-un climat creator stimulat. În fața provocărilor motivului din natură fiecare răspunde după sensibilitatea și formația sa: unii sunt pictori, alții monumentaliști, ceramiști, arhitecți, graficieni. Unii sunt talentați elevi de liceu, studenți, alții – creatori de notorietate sau artiști aflați la zenitul carierei. În tabere, totuși exersează pictura, onorând, astfel, nu numai o străveche ramură a artelor plastice, dar și, mai ales, pe cel care a inițiat, promovat și susținut, alături de prietenul său, Visi Ghencea, organizarea acestor interactive întâlniri de creație: artistul Nicolae Truță. Ca nimeni altul, Nae știa să agrementeze atmosfera, să împartă fiecăruia, după caz, un zâmbet blajin, o ironie fină, un sfat prețios, echilibrat, uneori boem. Tocmai din dorința de a-i perpetua spiritul atoateștiutor într-ale vieții și artei, taberele îi poartă (cu onoare) numele, iar expozițiile îi conțin ultimele două tulburătoare tablouri realizate la Păușa. Nae Truță a creat o adevărată școală de pictură în anturajul său. Discipolii maestrului, copiii de ieri, sunt astăzi artiști consacrați – Cristina Joia, Adrian Tudoran, Marius Cioc – sau în devenire –

Andreea Vlăduț, pentru a nu-i aminti decât pe câțiva dintre ei.

Pe simeze s-au etalat diferite abordări ale genului: de la peisajul amintind de începuturile plain-air-ismului și ilustrat de Traian Zorzoliu, Virgiliu Dan Dimulescu, Nicolae Constantinescu-Wolf sau postimpresionismului, manieră în care excelează Mihai Marin Cârstea, soții Felicia și George Păunescu, Paul Tudor-Balș, Severică Mitrache, Andreea Vlăduț, Cătălina Anuța, la peisajul subiectiv, promovat de Iulian Segărceanu, Eusebiu Josan, Cristina Bacicu-Botez, sau peisajul care urmează linia artei Vameșului Rousseau, practicat de Gheorghe Diaconu, Ion Mielcioiu-Boștină, de la tratarea abstractă sau expresionistă, caracteristică soților Lucian Liciu și Nicoleta Gribincea, până la pictura „action painting”, reprezentată de Cristina Joia, în raport cu modelul redus până la anihilare de Marcel Duțu, expoziția făcând o trecere în revistă a principalelor curente din arta peisajului și nu numai.

Decanul de vârstă al taberei, Traian Zorzoliu, dovedește în lucrările lui, alăturat unei îndelungate experiențe de pictor, o vivacitate de invidiat a percepției. Lucrează cu entuziasm și rapiditate, redă cu abilitate variațiile luminii atmosferei în diversele momente ale zilei, descoperind în detalii expresive sau în perspective ample frumusețea lumii. Foarte tânăr în spirit, mereu cu noi proiecte în derulare, fie că e vorba despre un nou concept muzeal sau despre o viitoare carte de memorii, Zorzo rememorează adesea „istoria” cenaclului „Artis” ce funcționa în anii '80 la Slatina și-i cuprindea pe tinerii plasticieni ce profesau la Școala Populară de Artă, la atelierul de creație al fostei întreprinderi „Textila” sau în școlile din oraș...

Severică Mitrache ne încântă cu peisajele sale construite solid după legile perspectivei, modulate și modelate în cuțit, cu o intensă preocupare pentru materialitate, ritm și contrast. În plus, în această expoziție ne surprinde plăcut cu câteva tablouri cu flori, care

îmbină strălucirea corolei florilor cu discreția și intimitatea obiectelor dimprejur, în timp ce Mihai Marin Cârstea, prietenul și partenerul său de peisaj, reputat artist, practică o pictură în care elementele primordiale apă, cer, pământ se îmbină într-un ansamblu compozițional amplu, foarte viguros orchestrat cromatic. „Pictéz în fața modelului, așa cum m-a învățat profesorul meu” – obișnuiește să spună. Abordează cu aceeași virtuozitate peisaje rurale și peisaje urbane, peisaje românești sau din țări străine.

O tonalitate aparte, de mare sensibilitate o aduce cuplul George – Felicia Păunescu. Colorist senzual, inspirat, George Păunescu, monumetalist, resimte respirația naturii și intensitatea luminii în imagini de mare vibrație și frumusețe. Felicia Păunescu îi contrapune o viziune frustă, plastică în cautarea ambianței Deltei sau a măreției montane. Aparența de notație fugară ascunde o documentare îndelungată și o contemplare atentă.

Paul Tudor-Balș are o viziune aparte, un peisaj esențializat, ușor stilizat, în care misterul, ceața și finețea detaliului induc o nota suprealistă. Eleva sa, Cătălina Anuța, îi urmează deocamdată stilul.

Invitat în tabăra de anul trecut, Sebastian Josan se relevă ca un pictor prețios, rafinat, atent la subiecte aparent nesemnificative. O roată de car dezafectată, un gard prăbușit sunt tot atâtea universuri de intimitate și culoare măiestrit redade.

Asupra cuplului Lucian Liciu – Nicoleta Gribincea merită să zăbovim într-o cronică viitoare. Complexitatea sensurilor și plasticitatea aparte a tablourilor lor vor face obiectul unei abordări separate.

Tânăra Andreea Vlăduț expune câteva studii de portret în ulei și un peisaj tributar încă penelului lui Nae Truță, deși, împreună cu a sa colegă Cătălina Anuța, s-a îndreptat, în liceu, spre specializarea grafică, domeniu care li se potrivește amândurora și în care au făcut remarcabile progrese sub îndrumarea

profesorului lor, talentatul grafician Lucian Irimescu.

Nicolae Constantinescu-Wolf, aflat pe o curbă ascendentă a creației, sesizează în lucrările lui delicate armonii inspirate de terenurile sărăturate ale Deltei, fiind mereu în căutarea unor motive cât mai complexe compozițional.

Virgil Dan Dimulescu revine cu determinare în spațiul expozițional, printr-o serie de tablouri în care dominanta verde este susținută de infinite griuri colorate în căutarea celei mai potrivite combinații.

Profesionist experimentat, Iulian Segărcanu are o tușă fermă, aplicată cu mare concentrare și care reușește să dea impresia unei prospețimi și lejerități extraordinare ce ascunde, în fapt, o practică îndelungată asupra materialului și o atentă frecventare a marilor muzee ale lumii.

Cristina Joia, artist cu preocupări vaste – de la designul de interior la pictura de șevalet – abordează problematica plastică dintr-o perspectivă postmodernistă. Mereu în

căutarea celor mai adecvate expresii, descoperă în combinații inspirate, din materiale inedite, semnificații noi, întotdeauna impresionante.

Răzvrătitul Marcel Duțu, discipol al lui Traian Zorzoliu, a început să-și caute drumul artistic pe căi mai puțin bătătorite, în buna tradiție a tehnicilor mixte și a început o serie de colaje „contrariante” în culori tari, industriale, primare, peste care se intersectează circuite electronice cu fragmente decupate din tirajele de pe gravura în metal. Au rezultat interesante tablouri-obiect.

Deși artiștii expozanți au vârste, experiențe existențiale, rute profesionale și maniere plastice diferite, expoziția a avut, oricât de paradoxal ar părea, unitate și greutate. Această impresie s-a datorat sentimentului împlinirii, armoniei și echilibrului pe care îl lasă lucrul bine făcut. De pe simeze, lucrările îi transmit privitorului extazul încercat de artiști la șevalet, în fața perfecțiunii naturii, și strădania lor de-a o reda pe pânză. Unii chiar au reușit....

Marin ENE

Ființe desferecate de somn

Visam într-o noapte
 că te-ai întors
 dintr-o lungă călătorie
 lumea se deschisese
 pe un pedestal de lemn
 și tu mă priveai
 cu aceeași ochi înlăcrimați
 nu eram eu
 făptura mea era o umbră
 înghețată în fața amurgului
 noaptea încremenită
 într-o lungă muțenie
 se umplea deodată cu sunete
 erai la marginea lumii
 întunecimea pulsa peste gânduri
 în depărtări visele deveneau
 ființe desferecate de somn.

**Incendiu peste margini
de gând**

Mi-e teamă
 de propria-mi umbră
 dincolo de universul celulelor mele
 există o explozie controlată de timp
 în care trec dintr-o vârstă în alta
 ca un incendiu
 peste margini de gând
 ca o rază de lună stingheră
 plecată dintre noi surâzând.

Disperare

Am încercat să mă depărtez
 de legile fixe ale naturii
 și mi s-a părut

că timpul s-a oprit
 într-un punct ciudat
 în care ceea ce nu este
 devine logic
 și numai ceea ce există
 devine straniu
 am încercat să mă imaginez
 la începutul lumii
 și-am rămas uimit
 de întâmplările de dinaintea facerii.

Surâs

Ar fi trebuit
 să se întâmple altceva
 revăzută ființa ta
 să se îndrepte spre mine plângând
 ar fi trebuit să-ți dăruiesc
 ultimul secol de frumusețe
 dar marea germinație de idei
 se stinsese.
 Ar fi trebuit
 ca în semn de rămas bun
 să surâdem dimineților
 ca o provocare a soarelui
 dar ochi noștri deveniseră istoviți
 de prea multe priviri.

Clipă

Nu mă chema
 în această clipă solemnă
 trupul meu cutreieră
 nori de parfumuri
 se visează o mână fără degete
 care-mi mângâie fața cu deznădejde
 un gând
 care nu are început și nici sfârșit.

Anastase Simu (II) . Un precursor: Nicolae Mavros

Florin M. POPESCU

Dacă prima parte a studiului nostru și-a propus evocarea personalității lui Anastase Simu în ipostaza sa determinantă, aceea de filantrop, în chip natural ne vom propune clarificarea imboldurilor și motivațiilor care l-au condus spre marele său gest fondator (de instituții, dar și de gust public, de ce nu de cariere exemplare; printre numeroasele argumente în favoarea acestei din urmă susțineri, cităm o mărturisire a lui Spiru Vergulescu: *„Prima expoziție cu care am făcut cunoștință a fost o retrospectivă <Ion Andreescu>, la fostul Muzeu Simu, care astăzi nu mai există. Am vizitat apoi Muzeul Zambaccian și am văzut și alți pictori. Mă uitam la acești artiști ca la Dumnezeu. Simțeam că am ceva de învățat de la ei, că sunt exemple pe care trebuie să le urmez. Și le-am urmat”*): deschiderea muzeului care-i purta numele, în 1910, și donarea sa statului, în 1927. Clarificări teoretice importante pentru integrarea istoriei muzeelor în istoria generală, politică, economică, politică, socială și culturală au fost desigur aduse de mulți cercetători, în ceea ce ne privește preferând a ne limita la prezentarea unei contribuții a lui Krzysztof Pomian, care clasifica muzeele în patru categorii: muzeul „tradițional” (găzduind o colecție deschisă marelui public, funcționând după propriile reguli), muzeul „revoluționar” (creat prin decret, găzduiește diverse opere confiscate de stat de la proprietarii legitimi), muzeul „evergetic” (reamintim: termenul de „everget” desemnează binefăcătorul unui oraș, al unei instituții, acest tip de muzeu cuprinzând colecții de opere de artă private; după moartea proprietarului, mai

rar în timpul vieții acestuia, aceste colecții erau donate orașului natal, statului sau unei instituții, iar apoi operele erau expuse publicului; într-o exegeză remarcabilă prin acuratețe și acribie, Paul Veyne plasa evergetismul într-un loc privilegiat al antichității clasice, greco-romane și elenistice: exercitarea unor funcții publice era însoțită de acte sistematice de filantropie către corpul civic, această filantropie consistentă fiind marca virtuților și a onorabilității în spațiul polisului), și muzeul „comercial” (instituție care achiziționează obiecte de artă sau colecții). Muzeul Simu se încadrează tipologic fără rest în categoria muzeului „evergetic”, mărturie stând și cuvintele fondatorului său, anterior citate, rostite cu ocazia inaugurării oficiale, din mai 1921, sau actul de donație, din noiembrie 1927.

Desigur, evergetismul are propria sa istorie în spațiul românesc, din care nu poate lipsi figura unui alt mare colecționar și donator, Nicolae Mavros, cu atât mai mult cu cât legătura dintre Mavros și Simu este mult mai directă și mai strânsă decât se poate crede la o primă vedere: s-a ignorat complet faptul că Nicolae Mavros și Anastase Simu au în comun nu doar pasiunea pentru alcătuirea unor colecții remarcabile și donarea lor către stat, ci și faptul (asupra căruia se poate glosa îndelung) că ambii au fost proprietari ai moșiei Tufeni (reamintim: Nicolae Mavros cumpărase moșia de la Dimitrie Tufeanu, pentru a i-o vinde apoi arendașului său, Iralie (Ianache) Dumba, de la care trecuse în mâinile fiicei acestuia, Elena, și a ginerelui său, Anastase Simu).

Prezentarea figurii lui Nicolae Mavros

datorează multe cercetărilor mai vechi, dar fundamentale, întreprinse de d-l Andrei Pippidi, studiul acestuia publicat în 1992 (*Nicolae Mavros, Locul său în viața intelectuală și politică*, SCIVA, t. 43, nr. 2, 1992) stând la baza rândurilor care urmează. Așadar, data nașterii lui Mavros este controversată (1781?/ 1782?/ 9 martie 1786, conform inscripției de pe piatra de mormânt?). Părinții săi erau lordache Mavros, hatman în Moldova, și Mărioara, fiica lui Nicolae Ventura, mare postelnic în Țara Românească, ambii de origine greacă și născuți la Constantinopol. Avea o soră, Ruxandra, și un frate mai tânăr, Mihalachi. Originea sa fanariotă l-a urmărit zeci de ani ca un stigmat, de aceleași acuze infamante vizând alogenitatea având parte și Simu. Urmează studiile la București între 1802 și 1806, profesorul preferat fiind marchizul Maxime Beaupoil de Saint-Aulaire, secretarul voievodului Constantin Ipsilanti, de la care deprinde folosirea unei limbi franceze atât de literare încât marele lingvist Émile Picot îi va mărturisi lui Nicolae Iorga, mult mai târziu, impresionat și emoționat deopotrivă: „*era singurul om în stare de a vorbi franțuzește ca în secolul al XVIII-lea*”. Va fi un remarcabil (chiar și printre compatrioții săi, etalon al plurilingvismului) cunoscător nu doar al limbii lui Voltaire, ci și de limbă greacă veche (citează din Hesiod) și de neogreacă, de latină (este consultat ca autoritate în materie, pentru traducerea unor inscripții), de limbi orientale (impresionanta sa bibliotecă, donată în 1862 Bibliotecii Naționale din București, cuprindea manuscrise și lucrări tipărite „*producțiuni a literaturii arabo-persane*”), de turcă (probabil fusese interpret pentru limba turcă pe lângă generalii ruși în timpul ocupației din 1808-1812, prilej cu care a și câștigat reputația unui funcționar „*distins prin talente mari și o cinste deosebită*”), și de limbă rusă, însușită atât de bine încât a putut fi confundat de contemporani, dar și de istorici, altfel respectabili, cu un rus (stabilit în Principate cu ocazia războiului din 1828-1829, este opinia exprimată recent de către unul dintre aceștia din urmă!).

Având o educație solidă, construind

strategii matrimoniale care să-i asigure importante poziții în societatea timpului (o primă căsătorie are loc în 1813, cu Pulheria Ghica, în vârstă atunci de doar 13 ani, și îl face cumnat cu viitori domnitori ai Țării Românești, Grigore și Alexandru Ghica; din această căsătorie, încheiată în 1817 printr-un divorț ale cărui culise au făcut deliciul conversațiilor mondene ale protipendadei, vor rezulta o fiică, soția lui Alecu Cantacuzino, și un fiu, Dimitrie, general rus care la 1876 primește titlul de conte și care îl salvează pe Nicolae Bălcescu, colegul său de școală, într-o împrejurare care-i confirmă renumele de „Goliat”; o a doua căsătorie, cu Sevastia Suțu, îi va aduce alte trei fiice: Maria, căsătorită cu Ioan C. Cantacuzino, Alexandrina, căsătorită cu Ion Ghica, și Paulina, căsătorită cu Ernest Karlovici Kotzebue; soțul acesteia aparținând înaltei aristocrații ruse, Mavros i-ar fi găzduit la conacul său de la Moara Domnească pe rudele și prietenii acestuia, Pavel Kisseleff (oaspete permanent) și, timp de un an și jumătate, pe Lev Tolstoi, exilat politic din Rusia, în timpul Războiului Crimeei – *se non è vero...*), construindu-și meticolos un *cursus honorum* impresionant (postelnic și secretar pentru Afacerile Străine al voievodului Alexandru Suțu, în 1819-1820, hatman, grad onorific într-o țară fără armată încă, din 1830 inspector general al carantinelor Dunării, funcție în care este numit de guvernul rus la recomandarea lui Kisseleff, care-i va aduce gradul de general prin echivalarea rangului de consilier de stat cu cel corespunzător din ierarhia militară, conform sistemului țarist, și care îi va permite în 1849 să-l sfideze pe domnitorul desemnat al Țării Românești, Barbu Știrbei, din acest conflict victimă fiind ginerele acestuia din urmă), prezență discretă dar foarte importantă în viața politică (în 1820 își propune editarea unui ziar în limba română, la București; în 1821 se refugiază la Brașov, iar acolo este coautorul unui memoriu către țar în care se cerea eliberarea Țării Românești de sub ocupația otomană, invocându-se argumente istorice: Mircea cel Bătrân, Mihai Viteazul; în 1823 este atestat ca agă al Bucureștiului, în această calitate

de șef al Poliției însoțindu-l pe domnitor, fostul său cumnat, Grigore Ghica, în vizite inopinate prin prăvălii și pedepsind prin ținutarea urechii de stâlp prin răspântiile Capitalei a celui ce încerca să înșele la cântar; în 1829, ca membru al cancelariei președintelui rus al divanurilor, este membru al Comisiei de redactare a Regulamentului Organic și e de presupus că a jucat un rol de primă însemnătate în redactarea acestuia, aducându-și astfel contribuția la modernizarea societății românești și la pregătirea Unirii Principatelor; în 1834 propunea unirea Principatelor sub numele comun de „ducatul Daciei”; joacă un rol important în pregătirea revoluției de la 1848, în casa sa din București și, desigur, sub protecția sa desfășurându-se întâlniri conspirative ale revoluționarilor, exprimându-se patriotismul, ideile liberale, condamnându-se abuzurile puterii și urmărindu-se atent desfășurarea evenimentelor similare din Moldova; se presupune chiar, cu suficient temei, că în locuința sa și sub „patronajul” său s-ar fi constituit „Frăția”; în timpul revoluției de la 1848 face din nou o figură marcantă dar controversată: domnitorul Gheorghe Bibescu îl roagă să-și folosească influența pe lângă ginerele său, Ion Ghica, pentru a-l desprinde de cercul „zurbagiilor”, mulți radicali îl bănuiesc că ar fi informatorul, agentul de influență și provocatorul autorităților țariste infiltrat printre revoluționari, alții îl considerau păzitorul arhivei și tezaurului „Frăției” etc.; în anii premergători Unirii s-a împotrivit lui Barbu Știrbei, și și-ar fi dorit ca unul dintre ginerii săi, fie Ioan Cantacuzino, fie Ion Ghica, să devină domnul Țării Românești; la alegerea lui Cuza ca domnitor al Principatelor salută însă, în conformitate cu atitudinea sa consecventă, „realizarea Unirii țărilor surori”, iar în 1862, cu ocazia întrunirii primului parlament al României unite, va depune „*obolul său pe altarul adoptivei sale patrii*”, donând statului impresionanta sa colecție), preocupat de trecutul istoric (unul dintre pionierii arheologiei românești; este însărcinat de Kisseleff să redacteze o descriere detaliată a cercetărilor arheologice întreprinse, textul fiind însă de

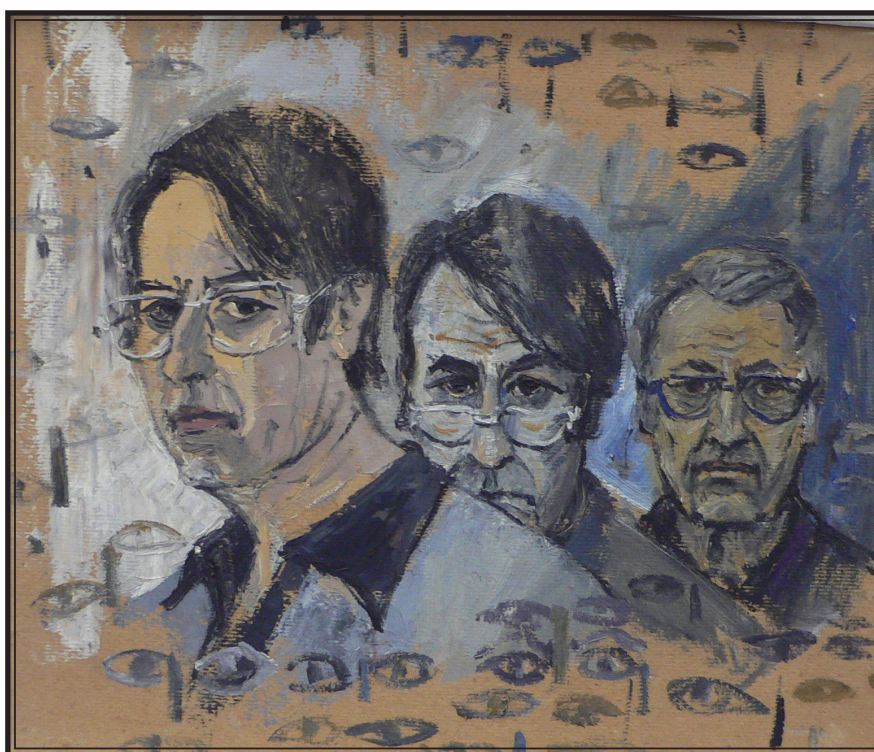
negăsit; raportul său, încheiat în ianuarie 1834, îl face pe Kisseleff să-i ceară, la 24 martie 1834, să continue ancheta, colaborând cu Gh. Asachi la redactarea unui chestionar-program intitulat „*Cercetări asupra antichităților Principatului Moldovei, considerate aparte de acelea ale Țării Românești și împărțite în trei epoci: a vechii Dacii, a colonizării romane și a primilor voievozi*”; constituie în jurul său, la locuința sa din București, un redutabil cerc numismatic și arheologic, la care participau, săptămânal de regulă, Nicolae Bălcescu, Ion Ghica, August Treboniu Laurian, Cezar Bolliac, D. A. Sturdza, Al. Odobescu, Mihail Sutzu etc., reuniunile având loc în deja renumitul său cabinet numismatic; poate părtinitor, ginerele său Ion Ghica îl va numi „*filolog și numismat de frunte*”; Al. Odobescu îi subliniază preferința pentru antichitatea clasică, „*tot ce nu era roman era barbar și deci bun de aruncat sau de sfărâmat*”, trăsătură tipică *anticarului*, nu *arheologului*!), dispunând de consistente resurse financiare (o avere consistentă, obținută din salariul anual de 10 776 lei ca șef al carantinelor Dunării, din permise de export pentru grâu obținute de la Mihail Sturdza, domnitorul Moldovei, în 1838, din arendarea vâmlor Țării Românești, în 1842, la exorbitantul preț de 2 605 000 lei, care-i permite să cumpere în principal terenuri și case, în primul rând moșia de la Moara Domnească-Ilfov, cu satele Șindrilița și Găneasa, dar și Tufeniul), Mavros se va dedica pătimaș, ca în tot ce întreprindea, colecționării de piese istorice.

Începând din 1828-1829, colecționează antichități, potrivit mărturiei lui Ernest Desjardines, aducând la conacul său de la Moara Domnească inscripții latine din Bulgaria și din Oltenia, făcând schimb de dublete numismatice, achiziționând de la Viena sau din Grecia continentală și insulară diverse antichități (uneori ginerele său, „*beiul de Samos*” Ion Ghica, îi va servi drept intermediar), efectuând propriile cercetări arheologice, vizitând probabil Egiptul, Mavros adună o colecție impresionantă de obiecte istorice donată statului în 1862, ca prinos al recunoștinței sale față de patria

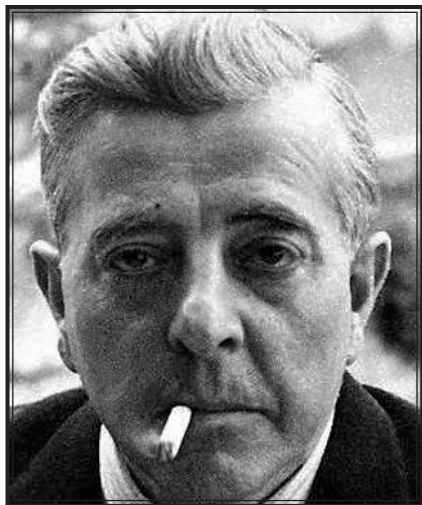
adoptivă. Din colecție făceau parte 4000 de monede grecești, romane și dacice, medalii din secolul al XV-lea și mai recente (colecția numismatică a fost expediată la Moscova înainte de a se încheia catalogarea acesteia, astfel încât se poate reconstitui doar parțial), ceramică neolitică, greacă și etruscă, statui, statuete, busturi, reliefuri, stele și miliarii din secolul al V-lea î.e.n. – al III-lea e.n., ca și o „mică colecție de antichități egiptene” (scarabei, statuete, amulete). Muzeul este instalat la Universitate, în lipsa unui local propriu adecvat, unde va rămâne până în 1931, iar gestul lui Mavros este repede urmat de altele, pe care le inspiră, la 2 aprilie 1962 D. A. Sturdza dăruind muzeului 1300 monede grecești, romane și bizantine, precum și o prețioasă bibliotecă numismatică, exprimând o înaltă concepție a timpului despre rostul unui muzeu și încrederea nestrămutată în puterea educației în scrisoarea adresată Ministerului Instrucțiunii: sarcina de a ridica un muzeu „impune o datorie gingașă, aceea de a contribui la instalarea unui muzeu național, care pe de o parte să dezvolte în țară gustul pentru arte, iar pe de alta să cultive în inima noastră focul sacru al iubirii de patrie, când ne uităm

cu admirațiune la monumentele străbunilor noștri”. Regulamentul Muzeului de Antichități este confirmat prin decretul domnesc de la 25 noiembrie 1864 al lui Alexandru Ioan și prevede, la articolul 6, că „președenția Comitetului de Archeologie se încredințează pe viață primului și celui mai mare donator și fondator al Muzeului”, i.e. Mavros. Din acest Comitet Arheologic făceau parte D. Berindei, D. A. Sturdza, M. C. Sutz, V. A. Urechia și Al. Odobescu, în patrimoniul Muzeului de Antichități intrând, pe lângă donația inaugurală a lui Mavros, obiecte colecționate de la mănăstiri, „Cloșca cu puii de aur”, donația Sturdza etc.; în 1861, la întemeierea „Astrei”, Barițiu îl propusese pe „general” ca membru de onoare, alături de Hurmuzaki.

Moare la 23 martie 1868, și inscripția pietrei tombale din capela conacului său de la Călinești (scrisă în limba greacă, autorul fiind probabil însuși Mavros) este sugestivă pentru aprecierea activității sale :”*Adânc la cuget, era printre oameni prețuit, / practica frumos virtutea și obișnuia facerea de bine. / Cheltuia încă din viața pământească pentru cer, / unde virtutea obține o cunună nemuritoare*”.

Jacques PRÉVERT

Binecunoscutul poet și scenarist francez Jacques PRÉVERT s-a născut în ziua de 4 februarie 1900, la Neuilly-sur-Seine, și a încetat din viață pe 11 aprilie 1977, în localitatea Omonville-la-Petite.

Considerat de critici drept un suprarrealist inclasificabil, Prévert a devenit, după debutul de succes cu volumul *PAROLES* (CUVINTE) – 1946, un poet popular datorită limbajului său familiar și jocurilor de cuvinte conținute în textele sale. Principalele volume: *PAROLES* (1946) – din care face parte și poemul tălmăcit aici; *GRAND BAL DU PRINTEMPS* (MARELE BAL AL PRIMĂVERII) - 1951; *SPECTACLE* (SPECTACOL) – 1951; *LA PLUIE ET LE BEAU TEMPS* (PLOAIA ȘI VREMEA BUNĂ) – 1955; *COULEURS DE PARIS* (CULORILE PARISULUI) – 1961; *CHOSSES ET AUTRES* (LUCRURI ȘI ALTELE) – 1972.

Traducere și prezentare: Pavel NICODIM

PARIS AT NIGHT*

Trei bețe de chibrit aprinse, unul câte unul, în noapte
Primul – pentru a-ți vedea chipul întreg
Al doilea – pentru a-ți vedea ochii
Ultimul – pentru a-ți vedea gura
Și întreagă bezna dimprejur pentru a-mi reaminti totul
În timp ce te voi strânge în brațe.

PARIS AT NIGHT

Trois allumettes une à une allumées dans la nuit
La première pour voir ton visage tout entier
La seconde pour voir tes yeux
La dernière pour voir ta bouche
Et l'obscurité tout entière pour me rappeler tout cela
En te serrant dans mes bras.

**PARISUL NOAPTEA – în limba engleză, în original*